

**AKADEMIA MEDYCZNA
IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO
W POZNANIU**

PÓŁWIECZE BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ

1952 – 2002

**Opracowanie zbiorowe
pod redakcją Anieli Piotrowicz**

Poznań 2002

ISBN 83-88732-41-2

DZIAŁ WYDAWNICTW UCZELNIANYCH AKADEMII MEDYCZNEJ
IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO W POZNANIU
Poznań, ul. 28 Czerwca 1956 nr 135/147

Ark. wyd. 6.4. Ark. druk. 6.3. Papier offset, kl. III 80 g/m², 70 x 100.
Format B5. Zam. nr 103/02. Druk ukończono w październiku 2002 r.
Drukowano z gotowego materiału.

Spis treści

Przedmowa	5
A. Piotrowicz: Powstanie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej i jej struktura organizacyjna w latach 1952 – 2002	9
B. Poniedziałek: Perspektywy budowy centrum biblioteczno-dydaktycznego	12
A. Piotrowicz: Komputeryzacja Biblioteki Głównej	14
K. Nyga, A. Strzelecka: Polityka gromadzenia i ewidencja materiałów bibliotecznych	18
R. Tomaszewicz: Opracowanie alfabetyczne i rzeczowe księgozbioru	24
M. Posadzy, R. Rybarczyk, E. Bauer, D. Trojakowska: Udostępnianie zbiorów Biblioteki	29
E. Grzędzilewska, R. Hajduk, I. Stebner: Działalność informacyjna Biblioteki Głównej	39
B. Malak: Pracownia Reprograficzna	48
B. Howorka: Publikacje i działalność twórcza pracowników Biblioteki Głównej ...	50
E. Grzędzilewska, D. Hepner: Referaty prezentowane na konferencjach naukowych	59
A. Piotrowicz: Dokumentacja i opracowanie bibliograficzne opublikowanego dorobku naukowego pracowników naukowo-dydaktycznych Akademii	65
E. Grzędzilewska, R. Hajduk, I. Stebner: Działalność dydaktyczna Biblioteki Głównej	70
I. Stebner: Ważniejsze wystawy i stałe ekspozycje w Bibliotece Głównej	73
A. Piotrowicz: Wkład Biblioteki Głównej w automatyzację polskich bibliotek medycznych	75
B. Paul: Rys historyczny Filii nr 1 Biblioteki Głównej AM w Poznaniu	81
J. Zawierucha: Filia nr 2 Biblioteki Głównej AM w Poznaniu	83
H. Bylińska: O Bibliotece Wydziału Farmaceutycznego im. prof. Franciszka Adamanisa Akademii Medycznej w Poznaniu	85
M.D. Głowacka, T. Popow: Biblioteka Wydziału Nauk o Zdrowiu Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	91
Nazwiska pracowników Biblioteki Głównej	95

Przedmowa

Żyjemy w czasach, w których coraz bardziej staje się widoczne, że wiedza i umiejętności znaczą więcej dla rozwoju narodów niż posiadanie najcenniejszych surowców mineralnych. Żyjemy w czasach, kiedy masa informacji ulega podwojeniu co prawie cztery lata, a gromadzenie i właściwe jej użytkowanie stwarza określone problemy.

W uczelni akademickiej biblioteka, jako centrum informacji naukowej, znaczyła zawsze tyle, co maszynownia i urzędnicy razem wzięte na statku. W przyszłości żywy, dynamiczny ośrodek informacji naukowej, przyjazny uczącym się i nauczającym, otwarty na współpracę międzynarodową i współpracę ze społeczeństwem swego miasta i regionu, decydował będzie o szansach rozwoju uczelni.

Biblioteka naszej Uczelni jest już dziś nowoczesnym ośrodkiem informacji naukowej, wykorzystującym najnowsze technologie informatyczne, z pełnym dostępem do zasobów światowego piśmiennictwa i elektronicznych źródeł informacji naukowej. Dzięki własnej witrynie internetowej obecna jest we wszystkich zakładach i klinikach Akademii, a elektroniczne zasoby dostępne ze stron www Biblioteki zabezpieczają większość potrzeb środowiska uczelnianego.

Dynamiczny rozwój wszystkich gałęzi nauki, w tym również medycyny, obserwowany szczególnie w ostatnich kilkudziesięciu latach, wymaga stałego doskonalenia technik zbierania, gromadzenia i przetwarzania informacji naukowej. Mając to na uwadze, ale uwzględniając również ograniczone możliwości lokalowe naszej Biblioteki, przygotowujemy się do budowy w najbliższym czasie nowoczesnego Centrum Bibliotecznego-Dydaktycznego, które zamierzamy zlokalizować na *campusie* naszej Uczelni.

Biblioteka istnieje już 50 lat. Z okazji jubileuszu Zespół pracowników Biblioteki prezentuje jej bogatą historię, rozwój działalności, zmiany organizacyjne oraz osiągnięcia własne i swoich poprzedników, którzy w trudnych warunkach tworzyli podstawy systemu bibliotecznego-informacyjnego Uczelni i z wielką ofiarnością pracowali na rzecz środowiska akademickiego.

Rektor

Prof. dr hab. Grzegorz Bręborowicz

Dyrektorzy Biblioteki Głównej

Mgr Jan Waliński
(1952 – 1977)

Mgr Bolesław Howorka
(1977 – 1998)

Mgr Aniela Piotrowicz
(1998 –)

Zespół pracowników Biblioteki Głównej w 2002 roku

Powstanie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej i jej struktura organizacyjna w latach 1952 – 2002

1 stycznia 1950 roku utworzona została w Poznaniu Akademia Lekarska, nosząca od 3 marca 1950 roku nazwę Akademia Medyczna. Powstała na bazie Wydziału Lekarskiego i Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Poznańskiego. W okresie przedwojennym zakłady i kliniki tych wydziałów obsługiwane były przez biblioteki powstające przy tych jednostkach. W roku 1947 utworzona została Biblioteka Wydziału Lekarskiego, a w roku 1952 powołana została Biblioteka Główna Akademii Medycznej.

W październiku 1952 roku organizację Biblioteki Głównej i stanowisko dyrektora powierzono mgr. Janowi Walińskiemu. Do sieci bibliotecznej Akademii Medycznej włączone zostały 42 biblioteki katedr, zakładów i klinik, nad którymi dyrektor Biblioteki Głównej sprawował nadzór merytoryczny. Radykalne zmiany organizacyjne sieci bibliotecznej rozpoczęły się w roku 1971, kiedy to na podstawie decyzji władz Uczelni przystąpiono do tworzenia filii Biblioteki Głównej. Do roku 1974 powstało 9 filii, które zlokalizowane były we wszystkich szpitalach klinicznych i budynkach dydaktycznych Akademii. Filie tworzone były na bazie księgozbiorów bibliotek zakładowych, znajdujących się na terenie tych obiektów. Poza ich zasięgiem pozostało 21 bibliotek zakładowych i klinicznych. Po roku 1979 większość filii została przekształcona w biblioteki wydziałowe i instytutowe. Po roku 2000, w związku z likwidacją instytutów, biblioteki instytutowe, usytuowane w szpitalach klinicznych, przekształcone zostały w biblioteki szpitali klinicznych Akademii. Aktualną strukturę systemu biblioteczno-informacyjnego Akademii przedstawiono w załączniku.

Lokal przeznaczony w 1952 roku na cele biblioteczne stanowiła sala o powierzchni 456 m² w budynku przy ul. Sieroczej 10, użytkowana do 1939 roku przez lombard miejski. W sali tej, przy pomocy regałów i szaf bibliecznych, wyodrębnione zostały czytelnie dla studentów z 50 miejscami i dla pracowników nauki z 10 stanowiskami, magazyny, wypożyczalnia i pracownia biblieczna. W następnych latach prowadzone były rozmaite prace adaptacyjne, lecz dopiero w roku 1962, po wybudowaniu ścianek działowych, poprawiły się nieco warunki pracy w czytelniach. Dopiero w roku 1970 Biblioteka uzyskała dodatkową powierzchnię magazynową w budynku przy ul. Sieroczej: 80 m² na I piętrze i 92 m² piwnic. W takich warunkach, w pomieszczeniach o łącznej powierzchni 628 m², pracowała do końca 1984 roku.

W 1977 roku dyrektorem Biblioteki Głównej został mgr Bolesław Howorka, który rozpoczął starania o poprawę warunków lokalowych Biblioteki. Władze Uczelni obiecały przekazać na potrzeby Biblioteki budynek zajmowany przez stołówkę akademicką, która pod koniec 1979 roku otrzymała nowe pomieszczenie w domu akademickim przy ul. Przybyszewskiego.

Budynek przy ul. Parkowej 2 to obiekt historyczny, wybudowany jako pawilon wystawienniczy na Powszechną Wystawę Krajową w latach 20. ubiegłego wieku. Ponieważ wymagał on gruntownej adaptacji, przygotowany został szczegółowy projekt jego wewnętrznej zabudowy. Z powodu trudnej sytuacji finansowej Uczelni, do roku 1984 wykonano jedynie pierwszy etap planowanych prac, w wyniku których uzyskano ok. 1400 m² powierzchni. W grudniu 1984 roku nastąpiła przeprowadzka Biblioteki Głównej do własnego budynku. W nowym obiekcie znacznie poprawiły się warunki dla czytelników, ponieważ uzyskali łatwiejszy dostęp do wypożyczalni, zwiększyła się liczba miejsc w czytelniach, do Biblioteki Głównej powróciła Pracownia Reprograficzna, usytuowana przez wiele lat poza budynkiem Biblioteki. Dzięki zastosowaniu w magazynach regałów o wysokości 4 metrów uzyskano też znacznie większą powierzchnię półek magazynowych, co umożliwiło przemieszczenie na ul. Parkową zbiorów specjalnych, przechowywanych dotychczas na terenie Kliniki Onkologii przy ul. Łąkowej oraz zbiorów zmagazynowanych w kilku innych obiektach Akademii. Nadal brakowało pomieszczeń dla pracowników Biblioteki, w związku z czym wiele stanowisk pracy zorganizowano na terenie magazynów.

W roku 1985, po likwidacji filii bibliotecznej w Collegium Anatomicum, Biblioteka Główna uzyskała w tym budynku tymczasowy magazyn o powierzchni 85 m², a w roku 1991 dwa pomieszczenia magazynowe o powierzchni ok. 40 m² w barakach przy ul. Grunwaldzkiej. Szansa na dokończenie prac adaptacyjnych budynku Biblioteki Głównej pojawiła się dopiero w roku 1996, po uzyskaniu przez Bibliotekę w drodze konkursu dofinansowania z programu LIBRARIUS Fundacji na Rzecz Upowszechniania Nauki. W latach 1996 – 1997 przeprowadzono kolejny etap prac budowlanych, w wyniku których Biblioteka uzyskała ok. 300 m² dodatkowej powierzchni na nowo wybudowanej drugiej kondygnacji budynku. Dopiero po dokończeniu prac adaptacyjnych możliwe było właściwe zorganizowanie pracowni bibliotecznych i sali seminaryjnej, niezbędnej w działalności dydaktycznej Biblioteki Głównej.

W roku 1998 dyrektorem Biblioteki Głównej została mgr Aniela Piotrowicz. Od tego czasu dokonano modernizacji wypożyczalni, wyposażając ją w nowoczesną ladę biblioteczną i stanowiska komputerowe z czytnikami kodów kreskowych, co umożliwiło wprowadzenie komputerowej obsługi czytelników. Przeprowadzono remont kapitalny dachu i schodów wejściowych. W roku 1999 budynek Biblioteki został podłączony do miejskiej sieci ciepłowniczej.

W latach 2000 – 2001 Biblioteka otrzymała 4 pomieszczenia magazynowe o powierzchni ok. 250 m² w kompleksie budynków domu akademickiego Eskulap przy ul. Przybyszewskiego. Przeniesiono do nich zbiory z tymczasowo użytkowanych pomieszczeń w Collegium Anatomicum i w baraku przy ul. Grunwaldzkiej, a dzięki wyposażeniu ich w regały kompaktowe uzyskano niezbędną rezerwę powierzchni magazynowej.

Załącznik

Struktura Systemu Biblioteczno-Informacyjnego Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Biblioteka Główna

Filia nr 1 Biblioteki Głównej AM w Szpitalu Klinicznym nr 1

Filia nr 2 Biblioteki Głównej AM w Szpitalu Klinicznym nr 2

Biblioteka Wydziału Farmaceutycznego

Biblioteka Wydziału Nauk o Zdrowiu

Biblioteka Szpitala Klinicznego nr 3

Biblioteka Szpitala Klinicznego nr 4

Biblioteka Instytutu Pediatrii

Biblioteka Katedry Biofizyki

Biblioteka Katedry Onkologii

Biblioteka Katedry Optometrii i Biologii Układu Wzrokowego

Biblioteka Katedry Psychiatrii

Biblioteka Katedry i Zakładu Bakteriologii Farmaceutycznej

Biblioteka Katedry i Zakładu Biologii i Parazytologii Lekarskiej

Biblioteka Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej

Biblioteka Katedry i Zakładu Farmakognozji

Biblioteka Katedry i Zakładu Farmakologii

Biblioteka Katedry i Zakładu Informatyki i Statystyki

Biblioteka Katedry i Zakładu Postaci Leku

Biblioteka Katedry i Zakładu Roślin Leczniczych

Biblioteka Katedry i Zakładu Toksykologii

Biblioteka Zakładu Edukacji Medycznej

Biblioteka Zakładu Higieny

Biblioteka Zakładu Historii Nauk Medycznych

Biblioteka Zakładu Mikrobiologii Lekarskiej

Biblioteka Zakładu Zdrowia Publicznego

Biblioteka Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych

Perspektywy budowy centrum biblioteczno-dydaktycznego

Biblioteka Główna Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu od dawna, a szczególnie w kilku ostatnich latach, należy do najlepszych bibliotek w środowisku szkół wyższych Poznania i plasuje się jednocześnie bardzo wysoko w rankingu bibliotek akademii medycznych w kraju.

Bogaty i wszechstronny księgozbiór biblioteki nie jest jednak obecnie najważniejszym kryterium jej jakości. Współczesna biblioteka akademicka, poza bezpośrednim dostępem do książek i czasopism, gwarantować musi szybki i sprawny dostęp do elektronicznych źródeł informacji naukowej, baz bibliograficznych, multimedialnych baz dydaktycznych, czasopism elektronicznych i światowych serwisów informacyjnych. Uzasadniona zatem wydaje się być stosowana od niedawna terminologia, określająca bibliotekę akademicką jako centrum naukowej informacji dla studentów, nauczycieli akademickich i pracowników ochrony zdrowia.

Stworzenie nowoczesnego ośrodka dydaktyczno-naukowego kojarzy się nieuchronnie nie tylko z inną organizacją biblioteki: wolnym dostępem do księgozbioru, salami do pracy zespołowej, jednoosobowymi gabinetami, pomieszczeniami zapewniającymi idealną ciszę, skomputeryzowanymi stanowiskami do pracy indywidualnej, ale również z koniecznością budowy centrum dydaktyczno-kongresowego, z salami audytoryjnymi, małymi, średnimi i przynajmniej jedną dużą salą spotkań plenarnych.

Wprawdzie w najbliższym czasie w Poznaniu powstanie centrum kongresowe, ale – biorąc pod uwagę ogromne zapotrzebowanie na tego rodzaju obiekty, zarówno jednostek naukowo-dydaktycznych naszej Uczelni, jak i pozostałych szkół wyższych naszego miasta, a także innych instytucji oraz zakładów pracy miasta i regionu – nadmiaru miejsc do profesjonalnej obsługi kongresów, zjazdów, sympozjów, szkoleń itd. długo jeszcze nie będzie.

Edukacyjna i naukowa rola Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego powoduje, że decyzję o tworzeniu podstaw centrum medycznej informacji naukowej połączonego z centrum dydaktyczno-kongresowym podjąć trzeba niezwłocznie, by w nieodległym czasie mogło ono rzeczywiście powstać. Budynek i sąsiedztwo Biblioteki Głównej AM przy ul. Parkowej na organizację tak pomyślanego obiektu nie pozwalają. Jedynym realnym sposobem powstania centrum biblioteczno-kongresowego jest droga inwestycyjna. Na ten cel władze Uczelni przeznaczają część terenu tzw. miasteczka akademickiego w obrębie ulic Bukowska - Przybyszewskiego - Marcelińska - Polna, gdzie w ostatnim czasie oddano do dyspozycji studentów dwa nowe domy studenckie, i mozolnie, acz konsekwentnie, buduje się Collegium Stomatologicum.

JM Rektor, prof. dr hab. Grzegorz H. Bręborowicz, zobowiązał mnie do zlecenia profesjonalistom (w tym architektom) opracowania koncepcji centrum biblioteczno-dydaktycznego i centrum kongresowego na tym terenie. Koncepcja taka wkrótce znacznie powstawać. Trudno liczyć, że budżet państwa sfinansuje tego rodzaju przedsięwzięcie. Konieczne będzie zatem sięgnięcie do środków własnych Uczelni, poszukanie ewentualnych współdziałalców i sponsorów.

Komputeryzacja Biblioteki Głównej

Komputeryzacja Biblioteki rozpoczęła się w roku 1989 od wprowadzenia elektronicznych źródeł informacji naukowej.

W roku 1988 pojawiła się w Polsce pierwsza medyczna baza bibliograficzna na nowym nośniku komputerowym – CD-ROM. Baza pod nazwą MEDLINE zawierała dane o światowym piśmiennictwie medycznym od roku 1966, przeniesione na dysk laserowy z systemu MEDLARS, w którym dotychczas udostępniane były jedynie w trybie on-line. Pod koniec 1988 roku w Bibliotece Głównej zorganizowano wspólnie z firmą STRATUS z Poznania, przedstawicielem producenta SilverPlatter, prezentację tej bazy dla środowiska naukowego i bibliotekarskiego, a już w maju 1989 zorganizowano pojedyncze stanowisko komputerowe, umożliwiające korzystanie z baz bibliograficznych na CD-ROM. Duże zainteresowanie użytkowników szybką informacją bibliograficzną wymusiło zakupienie na początku 1991 roku kolejnego stanowiska do odczytu baz z CD-ROM. Uruchamianie kolejnych stanowisk komputerowych z czytnikami laserowymi wiązało się jednak z poważnymi kosztami, zaczęto więc poszukiwać innych rozwiązań.

W roku 1992 zbudowana została w Bibliotece Głównej pierwsza sieć lokalna, która umożliwiła równoczesne udostępnienie kilku baz z CD-ROM większej liczbie użytkowników, m.in. na terminalach w Czytelni Naukowej. Wykorzystano do tego celu system CD Net Meridian z ośmioma napędami CD-ROM. Było to nowatorskie rozwiązanie w skali ogólnopolskiej i wzbudziło duże zainteresowanie środowiska bibliotekarskiego. W listopadzie 1992 r. Biblioteka Główna, wspólnie z firmą STRATUS i przy wsparciu finansowym firmy SilverPlatter, zorganizowała seminarium „Najnowsze metody udostępniania naukowej informacji medycznej w technologii CD-ROM”, w którym uczestniczyło 100 przedstawicieli bibliotek medycznych i instytucji naukowych z całej Polski.

Od 1994 roku w sieci lokalnej zaczęto udostępniać z serwera Novell NetWare bibliograficzne bazy polskie, między innymi tworzoną przez Bibliotekę Główną bazę bibliograficzną publikacji autorstwa pracowników Akademii Medycznej w Poznaniu, a następnie bazę „Polska Bibliografia Lekarska”, opracowywaną przez Główną Bibliotekę Lekarską w Warszawie i bazy Biblioteki Narodowej.

W roku 1994 do opracowania zbiorów wdrożony został system biblioteczny SOWA firmy SOKRATES z Poznania, użytkowany do końca roku 1997, w którym utworzona została baza katalogowa zawierająca 16.000 druków zwartych.

W końcu roku 1995 Biblioteka uzyskała łącze światłowodowe, co umożliwiło dostęp do zewnętrznej sieci komputerowej. Dzięki temu na przełomie lat 1995/1996 Biblioteka mogła brać udział w testach zintegrowanych systemów bibliotecznych ALEPH

i HORIZON, posadowionych na odległych serwerach, organizowanych przez Poznańską Fundację Bibliotek Naukowych przed wyborem i zakupem nowoczesnego systemu bibliotecznego dla poznańskich bibliotek naukowych.

Po uzyskaniu dostępu do Internetu zorganizowany został serwer WWW, dokonano instalacji urządzenia zewnętrznego Lanplex 2500, Biblioteka otrzymała konta poczty elektronicznej, z komputerów w pracowniach bibliotecznych można się było łączyć z całym światem.

W czerwcu 1996 roku Biblioteka Główna umieściła swoją witrynę w Internecie. Był to pierwszy serwer WWW polskiej biblioteki medycznej. Początkowo prezentowano z niego informacje ogólne o Bibliotece, charakterystykę zbiorów, listy prenumerowanych czasopism i wykazy dostępnych w Bibliotece baz danych, następnie zorganizowano komputerowy system usług, udostępniono własne bazy katalogowe oraz polskie i zagraniczne bazy bibliograficzne.

W roku 1997, po zakończeniu prac budowlanych, związanych z realizacją II etapu adaptacji budynku do potrzeb Biblioteki, powstały warunki do stworzenia odpowiednich pomieszczeń dla serwerów. Rozbudowana została wewnętrzna sieć komputerowa, zmieniono okablowanie strukturalne, przystosowując sieć do standardu 10 kb/s, wymieniony został serwer sieci lokalnej, zainstalowano serwer systemu ERL, który umożliwił udostępnienie baz bibliograficznych produkowanych przez firmę SilverPlatter w całej sieci komputerowej Akademii. Wyposażono również w instalację komputerową salę seminaryjną uzyskaną w wyniku prac adaptacyjnych.

W tym samym roku Biblioteka rozpoczęła przygotowania do wdrożenia zintegrowanego systemu HORIZON. Firma SOKRATES przy współpracy Biblioteki przygotowała program do konwersji danych katalogowych z systemu SOWA. Rozpoczęto instalację sprzętu komputerowego przekazywanego sukcesywnie przez Poznańską Fundację Bibliotek Naukowych. We wrześniu 1997 roku zorganizowano pracownię systemu HORIZON, w której do końca roku testowano moduł katalogowania. Na początku roku 1998 dokonano konwersji do systemu HORIZON opisów katalogowych sporządzonych w systemie SOWA. Do HORIZON'a przeniesiono również katalog czasopism, przygotowany w roku 1997 w formacie komputerowym USMARC, zawierający kompletne dane o zasobach czasopism zgromadzonych w Bibliotece Główniej. Równocześnie wprowadzono do systemu HORIZON elektroniczną kartotekę haseł przedmiotowych MeSH, uzupełnioną o terminy w języku polskim i rozpoczęto opracowywanie zbiorów z użyciem tego języka haseł przedmiotowych. W kolejnych miesiącach wdrożono moduł czasopism, moduł gromadzenia i moduł PAC (Public Access Catalog). W czerwcu 1998 uruchomiony został moduł wypożyczalni, co zakończyło proces wdrażania nowego systemu bibliotecznego. Praca w zintegrowanym systemie odbywa się na stacjach roboczych w pracowniach bibliotecznych, natomiast dane wprowadzane do systemu gromadzone są w bazach zainstalowanych na odległym serwerze systemu HORIZON.

Biblioteka Główna otrzymała łącznie z Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych 43 komputery IBM z systemem operacyjnym OS/2. Zgodnie z Projektem Automatyzacji Bibliotek Naukowych Środowiska Poznańskiego, przygotowanym w 1994 roku, cztery komputery systemu HORIZON zostały przekazane do dwóch filii Biblioteki Głównej i dwóch bibliotek wydziałowych. Zorganizowano 4 stanowiska komputerowe z dostępem do baz katalogowych w Czytelni Studenckiej, powiększono do 5 liczbę skomputeryzowanych stanowisk w Czytelni Naukowej, 4 komputery z dostępem do komputerowego katalogu ustawiono w holu Biblioteki, w sąsiedztwie Wypożyczalni. W następnych latach dokonano instalacji kilku kolejnych wersji systemu HORIZON, co związane było z koniecznością zmiany systemu operacyjnego na wszystkich komputerach na system Windows.

Po zakończeniu wdrażania systemu HORIZON zintensyfikowane zostały prace informatyczne związane z rozbudową witryny internetowej. Do baz bibliograficznych MEDLINE, CINAHL i EMBASE, udostępnianych w systemie ERL, dołączono *library holdings* – wirtualny zbiór informacji o lokalizacji czasopism w krajowych bibliotekach. Stworzono dostęp bezpośrednio z rekordów bibliograficznych tych baz do pełnych tekstów publikacji zamieszczonych w czasopismach, do których Biblioteka uzyskała dostęp on-line. Ze strony www udostępniono w sieci akademickiej ponad 2000 czasopism elektronicznych z prenumeraty, w ramach licencji konsorcjalnych oraz dostępnych bezpłatnie w Internecie. Zorganizowano dostęp do licencjonowanych baz bibliograficznych, udostępniono nieodpłatnie własne bazy bibliograficzne tworzone przez Bibliotekę. Oprócz bazy PUBLIKACJE, dokumentującej opublikowany dorobek naukowy pracowników Akademii od roku 1991, pojawiły się kolejne własne bazy bibliograficzne: DYSERTACJE – baza rozpraw doktorskich i habilitacyjnych od 1950 roku oraz PRACE MAGISTERSKIE – baza rejestrująca prace magisterskie Wydziału Nauk o Zdrowiu od roku 1976 (w przygotowaniu również prace magisterskie Wydziału Farmaceutycznego). Utworzono wirtualny serwis edukacyjny, zorganizowano dostęp do portali medycznych i serwerów towarzystw naukowych, zgromadzono informacje o katalogach on-line wszystkich polskich bibliotek i wielu medycznych bibliotek zagranicznych.

W roku 1998 zainstalowano w Bibliotece Głównej 3 modemy, umożliwiające uprawnionym użytkownikom korzystanie ze źródeł elektronicznych udostępnianych w sieci uczelnianej. Są one przeznaczone głównie dla pracowników tych zakładów, które nie mają jeszcze stałego dostępu do Internetu.

W roku 1999 dokonano unowocześnienia sprzętu komputerowego na stanowiskach w Czytelni Naukowej oraz wyposażono w 10 komputerów salę seminaryjną. Poprawiło to w znaczący sposób organizację zajęć dydaktycznych w Bibliotece Głównej. W latach 2001 i 2002 dokonano wymiany przestarzałych serwerów, aby zapewnić użytkownikom zewnętrznym bezawaryjny 24-godzinny dostęp do witryny internetowej Biblioteki.

We wrześniu 2002 roku Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych przekazała Bibliotece 12 nowych komputerów z przeznaczeniem na stacje robocze systemu HORIZON, które zastąpiły wyeksploatowany sprzęt, użytkowany od 1997 roku i umożliwiły instalację uaktualnionego oprogramowania systemu.

W związku z komputeryzacją pojawiła się w Bibliotece od 1991 roku nowa grupa pracowników – specjaliści z zakresu informatyki, którzy wspierali bibliotekarzy w procesie wdrażania elektronicznych systemów informacyjnych i bibliotecznych. W charakterze informatyków i programistów pracowały następujące osoby: Jan Bogusławski, mgr Magdalena Eichstet, mgr Jacek Głębocki, dr Marek Kamiński, Piotr Krzyżaniak, mgr Beata Pianowska, mgr Adam Raczyński, Tomasz Siwik i Mirosław Staśkiewicz.

Krystyna Nyga, Alicja Strzelecka

Polityka gromadzenia i ewidencja materiałów bibliotecznych

Uchwałą Rady Wydziału Lekarskiego w 1947 r. powstała Centralna Biblioteka Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego. Zadaniem jej było kompletowanie i udostępnianie zbiorów z zakresu medycyny ogólnej. Zakłady i kliniki były zobowiązane do tworzenia księgozbiorów specjalistycznych, odpowiadających zakresowi ich działalności. Z powodu braku odpowiedniego lokalu zbiory Biblioteki Wydziału Lekarskiego zostały umieszczone wspólnie z Biblioteką Kliniki Laryngologicznej w Collegium im. Świącickiego przy ul. Przybyszewskiego 49.

Wszelkimi pracami w Bibliotece Wydziału Lekarskiego zajmował się etatowy pracownik, natomiast w zakładach zmieniający się dość często asystenci lub pracownicy administracji.

Pod koniec 1948 r. zbiory liczyły ok. 600 woluminów, pochodzących z darów krajowych i zagranicznych oraz zakupów. Powiększanie księgozbiorów zakładowych odbywało się drogą indywidualnych zakupów, przejmowania darów oraz prenumeraty czasopism. Stan wszystkich księgozbiorów Akademii Medycznej na koniec 1950 r. wynosił 45669 woluminów.

Na bazie Biblioteki Wydziału Lekarskiego powstała Biblioteka Główna Akademii Medycznej. Pierwsze zbiory w momencie ich przejęcia (stan na 24 X 1952 r.) liczyły 5053 woluminów. Brak pomieszczeń magazynowych nie pozwolił przyjąć przyznanych Akademii od 1953 r. przez Ministerstwo Szkół Wyższych obcojęzycznych zbiorów medycznych z Biblioteki Uniwersyteckiej. W kolejnych latach przyjmowano do Biblioteki Głównej książki z bibliotek zakładowych i klinicznych. Ówczesny dyrektor Biblioteki, mgr Jan Waliński, wystosował pisma do wielu instytucji z prośbą o przekazywanie książek. Apel nie pozostał bez echa. Zaczęły napływać książki od różnych instytucji, m.in. ze Szpitala Psychiatrycznego w Obrzycach, Zrzeszenia Studentów Polskich, Wydziału Zdrowia Prezydium WRN w Poznaniu oraz wielu innych pomniejszych darczyńców. Po roku działalności Biblioteki Głównej stan księgozbioru (na 31 grudnia 1953 r.) wynosił 18171 woluminów, a niecały rok później (stan na 30 września 1954 r.) zbiory liczyły 21185 woluminów.

Zestawienie wzrostu ilościowego całego księgozbioru Akademii Medycznej w początkowym okresie jej działalności (Biblioteki Głównej, zakładów i klinik) przedstawiał się następująco:

Rok	1950	1951	1952	1953	1954
Liczba wol.	43669	49318	53938	60758	70756

W następnych latach księgozbiór Biblioteki Głównej powiększał się bardzo dynamicznie, dokonywano poważnych zakupów nowości wydawniczych oraz otrzymywano liczne darowizny z wydawnictw. Ofiarodawcami w tym okresie byli: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich w Warszawie, Główna Biblioteka Lekarska w Warszawie, Zakład Produkcji Skryptów w Krakowie, absolwenci medycyny, Konsulat Stanów Zjednoczonych w Poznaniu, Ambasada Francuska, Instytut Medycyny Uzdrawiskowej, Państwowe Wydawnictwo Naukowe w Warszawie oraz osoby prywatne.

Po pięciu latach działalności stan księgozbioru Biblioteki Głównej na 30 września 1957 r. wynosił 37203 woluminy. Do działu czasopism napływało w tym czasie 400 tytułów czasopism, w tym 116 polskich, 113 radzieckich oraz 171 importowanych z innych krajów.

Od roku 1953 Biblioteka Główna zaczęła zaopatrywać w czasopisma fachowe wszystkie jednostki naukowe Akademii Medycznej. Rok później scentralizowano również zakupy książek oraz filmów dydaktyczno-naukowych. Prenumerata czasopism i zakup druków zwartych importowanych wymagały akceptacji Komisji Bibliotecznej jako organu koordynującego pracę Biblioteki Głównej oraz bibliotek zakładowych i klinicznych.

Lata następne przyniosły dalszy przyrost zbiorów w Bibliotece Głównej oraz w bibliotekach klinik i zakładów, osiągając w latach 90. około 300.000 woluminów. Od roku 1998 w odniesieniu do druków zwartych można mówić o przyroście zerowym, ponieważ w każdym kolejnym roku przeprowadzane są głębokie selekcje księgozbioru, związane z wycofywaniem starszych wydań podręczników i skryptów oraz wprowadzaniem w to miejsce nowych zaktualizowanych i poprawionych.

Polityka w zakresie gromadzenia zbiorów opiera się w ostatnich latach na następujących zasadach: podręczniki i skrypty dla Biblioteki Głównej pozyskiwane są z przydzielanej Bibliotece dotacji dydaktycznej, a dla bibliotek jednostek organizacyjnych Akademii z funduszy na działalność dydaktyczną tych jednostek. Książki naukowe, związane z działalnością badawczą zakładów, klinik i pracowników Uczelni, zakupowane są: dla Biblioteki Głównej z dotacji na jej działalność statutową, dla bibliotek zakładowych za środki wskazane przez kierowników jednostek organizacyjnych Uczelni, najczęściej z dotacji KBN na dofinansowanie projektów badawczych.

Czasopisma krajowe prenumerowane są przede wszystkim z funduszy przydzielonych Bibliotece Głównej w ramach dotacji na działalność ogólnotechniczną i wspomaganie badań. Czasopisma zagraniczne finansowane są z dotacji Komitetu Badań Naukowych na działalność statutową i badania własne Uczelni.

Zakupy publikacji polskich

W pierwszych latach działalności Biblioteki zakupów książek dokonywano w Domu Książki w Poznaniu oraz za pośrednictwem Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie, a od roku 1955 w Państwowym Zakładzie Wydawnictw Lekarskich (PZWL)

w Warszawie. Później dystrybutorem wydawnictw PZWL została księgarnia medyczna przy ul. Półwiejskiej w Poznaniu, z którą Biblioteka Główna przez wiele lat ściśle współpracowała. W latach 90. pojawiło się na rynku wielu wydawców literatury medycznej i nauk pokrewnych. Najważniejsze firmy, z którymi Biblioteka nawiązała współpracę, to: Urban & Partner z Wrocławia, Sanmedia – Warszawa, wrocławski Volumed, Wydawnictwo Medyczne Borgis, Medyk, Wydawnictwo Medyczne MAK-med, Wydawnictwo Naukowe PWN w Warszawie, Fundacja Zdrowia Publicznego w Krakowie, Czelej w Lublinie oraz dystrybutorzy ich literatury: księgarnie, hurtownie i składnice literatury medycznej. Od 2000 r. polityka gromadzenia zbiorów ukierunkowana jest na intensywne poszukiwania dostawców i wydawców, z którymi negocjuje się najkorzystniejsze rabaty przy zakupach książkowych.

Czasopisma polskie od wielu lat prenumerowane są bezpośrednio u wydawców, w redakcjach i towarzystwach naukowych. W przypadku nielicznych tytułów korzysta się z pośrednictwa firm dystrybucyjnych: RUCH, ORPAN i SIGMA. Ciągłe brakuje w Polsce firmy, której można by powierzyć całą prenumeratę polskich czasopism. Czasopisma polskie początkowo były prenumerowane w wielu egzemplarzach, z czasem ceny czasopism rosły, a zmniejszały się środki na ich zakup. Dlatego też od 1992 roku zmniejszono liczbę egzemplarzy prenumerowanych tytułów, dokonano licznych skreśleń i ograniczono prenumeratę dla Biblioteki Głównej do 1 egzemplarza każdego tytułu oraz skreślono z listy prenumeratorów wiele bibliotek zakładowych. Biblioteka Główna stawia sobie za cel gromadzenie wszystkich polskich tytułów medycznych, które ukazują się na bieżąco.

Zakupy publikacji zagranicznych

Przez długie lata zagraniczną literaturę medyczną zamawiano w ARS Polona w Warszawie oraz w Domu Książki Importowanej w Poznaniu – jedynych dystrybutorów tego rodzaju piśmiennictwa. Okazją do zakupów były również organizowane corocznie Międzynarodowe Targi Książki w Warszawie, na których realizowano dezyderaty pracowników naukowych Akademii Medycznej.

W chwili obecnej na polskim rynku działa wiele firm zajmujących się dystrybucją literatury zagranicznej oraz sprowadzaniem na indywidualne zamówienia osób prywatnych lub instytucji poszukiwanych tytułów wydawców zagranicznych. Biblioteka najdłużej utrzymuje kontakty z ARS Polona i IPS w Warszawie, nieco później zaczęła współpracę z młodszymi, działającymi na rynku od około 10 lat: A.B.E. Marketing, Kubicz z Wrocławia, TMC i Gambit z Krakowa, Bookseller z Poznania, ORWN PAN w Warszawie i Poznaniu oraz sporadycznie z innymi mniejszymi firmami.

Prenumeratę z krajów „drugiego obszaru płatniczego” przez długie lata organizowała, za centralnie pozyskane środki finansowe dla bibliotek medycznych, Główna Biblioteka Lekarska w Warszawie, za techniczną stronę realizacji dostaw odpowie-

działna była Centrala Handlu Zagranicznego „Ars Polona”. System ten uległ załamaniu wraz ze zmianami ustrojowymi na początku lat 90. i biblioteki przez kilka lat indywidualnie organizowały prenumeraty zagraniczne. W latach 1996 – 1998 Komitet Badań Naukowych powierzył Polskiej Fundacji Upowszechniania Nauki wykonanie zadań związanych z merytoryczną i finansową obsługą importu czasopism naukowych i innych nośników informacji naukowej. W następnych latach środki budżetowe Komitet Badań Naukowych przekazywał już bezpośrednio do Uczelni. Należy podkreślić, że dotacje na prenumeratę zagraniczną dla naszej Biblioteki wzrastały w każdym roku, ponieważ Komisja dokonująca podziału środków finansowych uznała, że nasza Biblioteka zorganizowała najsprawniejszy system wymiany dokumentów i najaktywniej działała jako dostawca kopii artykułów.

Od 1991 roku dostawcą prenumeraty zagranicznej dla naszej Biblioteki była firma SWETS & ZEITLINGER (SWETS BLACKWELL). Ponieważ prenumerata zagraniczna podlega procedurze przetargowej, ostatni przetarg, który odbył się w 2001 roku, wygrała polska firma A.B.E. Marketing.

Przez szereg lat Biblioteka uzupełniała zbiory czasopism drukowanych o czasopisma w formie mikrofilmów. Mikrofilmy czasopism o tematyce chemicznej dostarczał Ośrodek Informacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu, a o tematyce medycznej Główna Biblioteka Lekarska w Warszawie. W 1990 roku Biblioteka posiadała ok. 80 tytułów czasopism zagranicznych na mikrofilmach, w następnych latach liczba ta ulegała zmniejszeniu, aż do całkowitej rezygnacji.

Początkowo Biblioteka posiadała w prenumeracie liczne tytuły czasopism rosyjskich, których liczba z czasem, ze względu na brak zainteresowania czytelników i znaczny wzrost cen, została zmniejszona ostatecznie do trzech tytułów.

Wielkość prenumeraty zagranicznej od kilku lat utrzymuje się na stałym poziomie. Skreślenie tytułu z prenumeraty odbywa się zwykle wtedy, gdy przestaje się cieszyć zainteresowaniem ze strony czytelników, po uprzednim sprawdzeniu w ogólnopolskich katalogach, że tytuł przygotowany do skreślenia jest prenumerowany przez inną polską bibliotekę. Od pewnego czasu, w związku z malejącymi nakładami na prenumeratę czasopism, szczególnie starannie monitoruje się wykorzystanie zagranicznych tytułów przez czytelników w naszej Bibliotece. W sytuacji wzrostu kosztów prenumeraty środowisko bibliotekarskie dąży do racjonalizacji wykorzystania zbiorów. Ostatnio pojawiła się tendencja do organizowania współpracy w zakresie prenumeraty czasopism. Dąży się, żeby wachlarz wartościowych tytułów zagranicznych gromadzonych przez polskie biblioteki był jak największy kosztem liczby egzemplarzy tego samego tytułu.

Bazy bibliograficzne, czasopisma elektroniczne i konsorcja biblioteczne

Od połowy roku 1989 Biblioteka korzysta w formie licencyjnej z bibliograficznych baz komputerowych. Głównym dostawcą baz zagranicznych jest od roku 1989 poznań-

ska firma STRATUS, która udostępnia Bibliotece liczne bazy w celach promocyjnych. Polskie bazy bibliograficzne udostępniane są na podstawie umów przez Bibliotekę Narodową i Główną Bibliotekę Lekarską. Aktualnie Biblioteka Główna organizuje w sieci uczelnianej dostęp do 5 licencjonowanych baz zagranicznych i 3 baz polskich. Od roku 2002 w sieci komputerowej Akademii stworzono dostęp licencyjny do dwóch pełnotekstowych baz podręcznikowych: WebMD Scientific American Medicine i ACS Surgery. Principles and Practice.

Od trzech lat Biblioteka umożliwia w sieci uczelnianej dostęp do wersji elektronicznych prenumerowanych czasopism zagranicznych, zlokalizowanych na serwerach wydawców. W 2000 roku dostępne były on-line wersje elektroniczne 19 spośród ponad 200 czasopism prenumerowanych przez Bibliotekę w wersji drukowanej. Obecnie istnieje dostęp on-line do większości prenumerowanych tytułów.

Dzięki przystąpieniu do konsorcjów bibliotecznych Biblioteka uzyskała także dostęp on-line do czasopism elektronicznych, których nie posiada w prenumeracie drukowanej.

Nazwa konsorcjum	Liczba tytułów czasopism	
	2001	2002
Springer	410	426
Synergy	300	300
Elsevier	496	547
Ideal	271	271

Darowizny

Jak w początkach działalności Biblioteki, tak i później, ogromną pomocą w pozyskiwaniu zbiorów dla Biblioteki Głównej i całego systemu biblioteczno-informacyjnego są dary z fundacji zagranicznych, instytucji, wydawnictw oraz osób prywatnych, wymiana wydawnictw akademii medycznych w Polsce oraz egzemplarz obowiązkowy z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu.

Liczące się dary literatury zagranicznej zaczęły napływać w 1975 r. z Ambasady Amerykańskiej i od 1985 r. z Kongresu Polonii Amerykańskiej. W 1987 roku wartościowe dary otrzymała Biblioteka od Fundacji Friends of Poland, w 1991 od Fundacji Ekologicznej, w 1993 od Ambasady Francuskiej, w 1994 od Fundacji Tempus, w 1999 od Fundacji Batorego i Journal Donation Project New School (USA), w 2000 od Fundacji Mielnica oraz The Library of Congress (Washington).

Dużą pomocą w uzupełnianiu zbiorów są dary od dostawców zagranicznej literatury medycznej w zamian za możliwość organizowania promocyjnych wystaw przy okazji imprez naukowych odbywających się w Bibliotece.

Ewidencja zbiorów

Do końca grudnia 1993 r. ewidencja zbiorów odbywała się w sposób tradycyjny. 1 stycznia 1994 r. uruchomiony został system komputerowy SOWA, a moduł gromadzenia pozwolił na sprawniejsze wprowadzanie do ewidencji wszystkich nabytków dla Biblioteki Głównej oraz całego systemu biblioteczno-informacyjnego.

Od 1998 r. ewidencja odbywa się w systemie HORIZON, który jeszcze bardziej usprawnił pracę bibliotekarza. Każdy nowy nabytek po otrzymaniu akcesji zostaje wprowadzony do modułu gromadzenia, a jego opis jest podstawą do dalszego opracowania w innych modułach. Efektem końcowym jest dostępna dla czytelnika pełna informacja o interesującym go tytule.

W systemie HORIZON rejestrowane są także zasoby czasopism polskich i zagranicznych. Informacje o zasobach czasopism zagranicznych rejestrowane są również zdalnie w „Centralnym katalogu czasopism zagranicznych w polskich bibliotekach medycznych” i w środowiskowym „Katalogu czasopism zagranicznych w bibliotekach poznańskich” oraz przesyłane do centralnego katalogu czasopism Biblioteki Narodowej. Od 2001 r. informacje o zasobach czasopism rejestrowane są także w bazie polskiego systemu elektronicznego doc@med.

Pracownicy

Pierwszym kierownikiem działu gromadzenia zbiorów była mgr Janina Brzostowicz, a następnie Maria Poprawska. Od 1972 r. funkcję tę pełniła mgr Regina Tobolewska. Od 10 lat pracuje na tym stanowisku mgr Krystyna Nyga.

Pracownikami tego działu były w przeszłości: Olga Buszke, mgr Ewa Gandecka, Maria Jaraczewska, Krystyna Nowicka, Hanna Olszewska, mgr Aleksandra Piszcz, Genowefa Rakoczy-Sorówka, Alicja Sampara, Maria Zaborowska, a w chwili obecnej pracują mgr Alicja Strzelecka, Małgorzata Janicka-Szymankiewicz oraz mgr Renata Wilk.

Piśmiennictwo

1. Howorka B.: Ocena dotychczasowej działalności oraz plany na najbliższe lata Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu. Biul. Inf. AM Pozn. 1978, 3, 1-2, 49-57.
2. Kronika Akademii Medycznej od 1 stycznia 1950 r. do 30 września 1957. T. 3. Poznań 1959, 197-202.
3. Waliński J.: Biblioteka naukowa Akademii Medycznej w Poznaniu. W: Biblioteki województwa poznańskiego. Warszawa 1956, 160-166.

Opracowanie alfabetyczne i rzeczowe księgozbioru

W pierwszych latach istnienia Biblioteki opracowanie katalogowe nabytków prowadzone było wyłącznie dla Biblioteki Głównej. Od 1955 roku Biblioteka Główna rozpoczęła gromadzenie zbiorów dla wszystkich jednostek Uczelni i centralne – alfabetyczne i rzeczowe – opracowanie książek, tworząc i przez kolejne lata rozbudowując centralny katalog alfabetyczny oraz centralny katalog przedmiotowy. Katalogi te obejmowały całość zbiorów Biblioteki Głównej, sieci Biblioteki Głównej oraz wszystkich jednostek Akademii Medycznej.

Powiększanie się zbiorów, a także naciski ze strony użytkowników na szybki dostęp do dokumentów, spowodowały utworzenie katalogów specjalnych. Na użytek studentów zdecydowano się opracować działowy katalog podręczników i skryptów. Ze względu na prostą formę wyszukiwania cieszył się dużą popularnością wśród młodzieży akademickiej, umożliwiał bowiem bezproblemowe i szybkie odnalezienie potrzebnego tytułu. W Czytelni Studenckiej udostępniono katalog księgozbioru podręcznego, obejmujący komplet podstawowych wydawnictw encyklopedycznych i słownikowych oraz pełny zestaw materiałów dydaktycznych – podręczników i skryptów dla wszystkich lat i kierunków Uczelni. Utworzono alfabetyczny i działowy katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, który zawierał dysertacje pracowników naszej Uczelni. Najmniejszym katalogiem, ze względu na specyfikę zbiorów, był katalog filmów dydaktycznych.

Podstawę opracowania alfabetycznego zbiorów stanowiły „Przepisy katalogowania” Józefa Grycza i Stanisławy Borkowskiej. Były one przez szereg lat głównym wzorcem dla katalogujących bibliotekarzy. Po wprowadzeniu w połowie lat 80. przepisów opracowanych przez Marię Lenartowicz, rozpoczęto katalogowanie nabytków w oparciu o nowe obowiązujące normy, zdecydowano się także przyjąć drugi stopień szczegółowości opisów bibliograficznych.

Opracowanie rzeczowe zbiorów prowadzono w oparciu o „Słownik haseł z dziedziny medycyny i nauk pokrewnych” opracowany przez Stanisława Konopkę. Był to pierwszy polski system porządkowania piśmiennictwa z zakresu medycyny i nauk pokrewnych. Przez ponad 30 lat kolejne edycje „Słownika” prof. Konopki służyły jako baza dla klasyfikujących piśmiennictwo bibliotekarzy, który – choć występowały w nim w wielu przypadkach przestarzałe terminy, a także brakowało odpowiednich haseł – stosowany był w Bibliotece Głównej do 1984 roku. Braki w terminologii, spowodowane rosnącym postępowaniem nauki, starano się uzupełniać nowymi własnymi hasłami, tworzonymi przez bibliotekarzy dokonujących charakterystyki rzeczowej dokumentów. Terminy różniły się nieraz od mian używanych w innych bibliotekach medycznych, jednak wobec braku jakiegokolwiek działania ze strony GBL – centralnej biblioteki

medycznej w opracowywaniu i wdrażaniu aktualizacji ujednoczonych haseł, był to jedyny sposób radzenia sobie z tym problemem. W 1984 r. zdecydowano się na definitywne zamknięcie katalogu opracowanego według „Słownika” S. Konopki i rozpoczęto pracę nad tworzeniem katalogu przedmiotowego, obejmującego nabytki od 1985 r. w oparciu o trzecią edycję „Słownika haseł z dziedziny medycyny i nauk pokrewnych” opracowanego przez Zofię Domanowską i Janusza Janowskiego. Była to polska wersja amerykańskiego tezausa Medical Subject Headings (MeSH) National Library of Medicine w USA. W kolejnych latach, do opracowania zbiorów wykorzystano także IV wydanie „Słownika”, wersję poprawioną i uzupełnioną, a w 1995 „Tezaurus medyczny polsko-angielski: polska wersja MeSH”.

Od początku istnienia Biblioteki, przez wiele lat, karty katalogowe, podstawa wszystkich katalogów tradycyjnych, pisane były ręcznie. Nie we wszystkie kartach stosowano obowiązujący niegdyś druczek biblioteczny. Bibliotekarze opracowujący zbiory oraz pracownicy kopiujący karty, pozostawili na nich swój ślad w postaci różnych charakterów pisma. Obecnie z tych katalogów korzysta się tylko sporadycznie, lecz długoletnim pracownikom, którzy czasami zmuszeni są przeglądać stare katalogi, mocno już zniszczone kartki przywołują pamięć o poprzednikach, którzy przez lata z oddaniem pracowali w Bibliotece Głównej.

W latach 70., w celu przyspieszenia i usprawnienia pracy w Dziale Opracowania Zbiorów wprowadzono maszyny do pisania. Kilka starych maszyn umożliwiło szybsze tworzenie opisów dokumentów i sporządzanie bardziej czytelnych kart katalogowych. Dotyczyło to zwłaszcza kopiowania kart katalogowych do katalogu przedmiotowego, gdyż ze względu na ich dużą liczbę stanowiło to ciągły problem Biblioteki.

Na początku lat 80. wprowadzono „rewolucyjną” zmianę w kopiowaniu kart katalogowych. Uczelnia zakupiła początkowo jedną, a po sprawdzeniu w praktyce jej efektywności, także drugą zautomatyzowaną maszynę do pisania niemieckiej firmy „Robotron”. Maszyna ta dawała możliwość kopiowania dowolnie zaprogramowanej liczby kartek katalogowych. W owym czasie maszyny te były dumą naszej Biblioteki, były także nowinką w środowisku bibliotekarzy. Wiele osób z różnych bibliotek poznańskich i obszaru województwa poznańskiego odwiedzało Bibliotekę, aby zapoznać się z jej możliwościami technicznymi i skutecznym wykorzystaniem wzorów w swoich placówkach.

Przy pomocy „Robotronów” powielanie kart katalogowych uległo znacznemu przyspieszeniu. Umożliwiło natychmiastowe wprowadzenie ich do katalogów, ułatwiło także zaopatrywanie w karty katalogowe centralnie opracowywanych nabytków bibliotek sieci Uczelni.

Pod koniec lat 80. powstał ostatni z tradycyjnych katalogów – katalog starodruków. Ponad 400 tytułów starodruków, przejętych przez Bibliotekę Główną z Zakładu Historii Medycyny, nie było właściwie opracowanych pod względem merytorycznym. Wobec braku profesjonalnego katalogu, podjęto decyzję skatalogowania unikatowych zbiorów.

Ze względu na specyfikę dzieł, wymagających szczegółowego skatalogowania oraz braku doświadczenia pracowników Biblioteki w tak trudnej dziedzinie, zdecydowano się zlecić tę pracę specjalistom z Działu Starodruków Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. W ciągu kilku miesięcy zadanie to zostało pomyślnie zakończone, a katalog starodruków opublikowany został także w formie książkowej.

Od początku lat 90. rozpoczęto przygotowania do komputeryzacji Biblioteki. Spośród kilku dostępnych na polskim rynku systemów bibliotecznych, ostatecznie w 1993 r. zdecydowano się na zakup zautomatyzowanego systemu SOWA. W kwietniu 1994 r. rozpoczęto opracowanie zbiorów bibliotecznych w tym systemie. Początki były trudne, ponieważ ze względu na ograniczoną liczbę sprzętu praca odbywała się tylko na 2 stanowiskach komputerowych. Jedno stanowisko wykorzystane było do wprowadzania nabytków oraz zasobów archiwalnych, na drugim opracowywano zbiory pod względem rzeczowym. Praca w takich warunkach trwała do roku 1998, tj. do momentu wprowadzenia w Bibliotece nowego systemu bibliotecznego HORIZON. W 1995 r. zaimplementowano do systemu SOWA elektroniczny słownik haseł przedmiotowych oparty na Polskim Tezaurusie Medycznym. Opracowany przez GBL i wbudowany do systemu SOWA przez firmę SOKRATES, umożliwił automatyczne przenoszenie haseł przedmiotowych do opracowywanych rekordów bibliograficznych. W następnym roku w systemie SOWA uruchomiony został moduł zautomatyzowanego inwentarza, w związku z czym zaprzestano prowadzenia tradycyjnych inwentarzy. W 1997 r. opracowana została baza księgozbioru podręcznego Czytelni Studenckiej. W bazie tej znalazło się ponad 3 tys. tytułów podręczników, skryptów z medycyny i nauk pokrewnych oraz wydawnictw słownikowych i encyklopedycznych, znajdujących się w czytelni, z których korzystać mogli studenci wszystkich kierunków Akademii.

Aby zapobiec wpisywaniu zdezaktualizowanych materiałów dydaktycznych, w porozumieniu z kadrami dydaktyczną Uczelni, uwzględniono wyłącznie obowiązujące w dydaktyce i zalecane przez wykładowców tytuły podręczników i skryptów. W ciągu dwóch lat pracy w SOWIE równoległe prowadzone były katalogi tradycyjne. Ponieważ system umożliwiał drukowanie w nim kart katalogowych, możliwe stało się zaopatrywanie w drukowane karty katalogowe wszystkich katalogów i nabytków opracowywanych centralnie dla sieci bibliotecznej Uczelni. Wydrukowano ich ponad 150 tysięcy. W 1997 r., z uwagi na coraz mniejsze wykorzystanie katalogów kartkowych jako źródła informacji o zbiorach bibliotecznych, zdecydowano się na ich zamknięcie, zaprzestano także kopiowania kart katalogowych i zaopatrywania w karty katalogowe nabytków sieci bibliotecznej Uczelni.

Do stycznia 1998 r. w systemie SOWA opracowanych zostało 16.484 rekordów bibliograficznych za lata 1990 – 1997, natomiast do bazy wprowadzono ogółem 67.359 woluminów druków zwartych.

Przez wiele lat prowadzono prace nad katalogiem czasopism. Jego brak w poważnym stopniu utrudniał pracę wypożyczalni międzybibliotecznej. Stopniowo opracowanie katalogu kartkowego wyparł system SOWA, w którym zaczęto rejestrować zasoby czasopism. W r. 1997 utworzony został przy wykorzystaniu oprogramowania MAK komputerowy katalog zasobowy czasopism zgromadzonych w Bibliotece Głównej, który udostępniony został w sieci lokalnej Biblioteki oraz w Internecie.

W połowie 1997 r. rozpoczęto przygotowania do wdrożenia zintegrowanego systemu komputerowego HORIZON. System ten zakupiony został z grantu Fundacji Mellon dla 12 bibliotek naukowych m. Poznania przez Fundację Poznańskich Bibliotek Naukowych (PFBN). Ze środków tych PFBN zakupiła także dla wszystkich 12 bibliotek sprzęt komputerowy firmy IBM, który pozwolił na stworzenie 2 dodatkowych stanowisk komputerowych w Dziale Opracowania Zbiorów. Powiększona baza sprzętowa umożliwiła pracę na 4 stanowiskach komputerowych.

W tym samym roku, przy współpracy z firmą SOKRATES, przygotowano program do konwersji rekordów z systemu SOWA do systemu HORIZON. Konwersję przeprowadzono w kilku etapach i zakończono na początku 1998 r. W tym samym czasie dla opracowania rzeczowego zaimplementowano oryginalną elektroniczną kartotekę haseł wzorcowych MeSH, zawierającą ponad 400 tys. angielskich terminów tezaury MeSH, do której dołączona została terminologia polska. Po kilkumiesięcznym zapoznawaniu się pracowników z systemem HORIZON w tzw. bazie treningowej, z początkiem 1998 roku rozpoczęto sporządzanie rekordów bibliograficznych już w nowym systemie. Początkowo pracownikom trudno było dostosować się do nowego formatu USMARC, jednak z upływem czasu dotychczasowe wieloletnie rozwiązania i przyzwyczajenia zostały wyeliminowane. Obecnie, przy zastosowaniu obowiązującego we wszystkich bibliotekach formatu, rekordy bibliograficzne opracowywane są w oparciu o nowe standardy zasad katalogowania i doboru haseł. Sporządzane opisy bibliograficzne zaopatrywane są w ujednolicone rekordy kartoteki haseł wzorcowych – haseł osobowych, korporatywnych, tytułów ujednoliconych dokumentów oraz tytułów ujednoliconych serii. Do dnia dzisiejszego do bazy katalogowej wprowadzono ok. 25 tys. rekordów bibliograficznych zbiorów zwartych i ciągłych, w tym 16 tys. zmodyfikowanych po konwersji z systemu SOWA, zaś pozostałe 10 tys. stanowią opisy pierwotne. Część opisów po konwersji wymaga jeszcze walidacji.

W ciągu 50 lat istnienia Biblioteki Głównej, w Dziale Opracowania Zbiorów pracowała liczna grupa bibliotekarzy. Znaczące ślady pozostawiła st. kustosz dyplomowany mgr Krystyna Karwowska, która dział organizowała i ponad 20 lat nim kierowała. Oprócz pracy związanej z opracowaniem przedmiotowym zbiorów, pełniła funkcję wicedyrektora, męża zaufania z ramienia związków zawodowych, zajmowała się pracą redakcyjną, opracowując m.in. wraz z zespołem pracowników Biblioteki bibliografie dorobku naukowego pracowników Uniwersytetu Poznańskiego oraz Akademii Me-

dycznej. Z inspiracji i pod redakcją Krystyny Karwowskiej rozpoczęto wydawanie „Biuletynu”. Wydawnictwo periodyczne, ukazujące się od 1954 r., istnieje do tej pory jako Informator Biblioteki Głównej. Przez cały ten okres zamieszczano w nim coroczne wykazy nabytków, bieżącą informację o działalności biblioteki, publikowano także krótkie instruktaże fachowe dla bibliotekarzy sieci bibliotek zakładowych. Wspólnie z pracownikami rozpoczęła także pracę dydaktyczną, prowadząc coroczne miesięczne praktyki wakacyjne w zakresie opracowania alfabetycznego i przedmiotowego dla studentów kierunku bibliotekoznawstwa z różnych polskich uczelni.

Po przejściu Krystyny Karwowskiej na emeryturę w 1974 r., kierownictwo działu powierzono mgr Renacie Tomaszewicz, która pełni tę funkcję do chwili obecnej, zajmując się równocześnie opracowaniem przedmiotowym zbiorów bibliotecznych.

Przez wiele lat katalogowaniem zbiorów zajmowała się mgr Anna Górka, „bibliotekarz-tropiciel”. W ten humorystyczny sposób określano jej zdolności odnajdywania zagubionych dokumentów w zupełnie nieprzewidzianych miejscach Biblioteki. Między innymi, z powodu tych umiejętności powierzono jej także pod koniec lat 60. przeprowadzenie pierwszego dużego skontrum Biblioteki Głównej. Po osiągnięciu przez Annę Górką wieku emerytalnego obowiązki związane z opracowaniem alfabetycznym przejęła mgr Katarzyna Walczak. Niezwykła była jej skrupulatność i pracowitość w opracowywaniu i meliorowaniu katalogów. Po nieoczekiwanym odejściu Kasi Walczak z powodu pogarszającego się stanu zdrowia, w 1982 r. odpowiedzialność za opracowanie alfabetyczne przejęła mgr Aniela Barelkowska, która pokonywała wszystkie zmiany związane z automatyzacją działu oraz przejściem na opisy dokumentów w formacie USMARC, pracując z oddaniem do roku 2001, do czasu przejścia na emeryturę.

Opracowaniem katalogowym zbiorów bibliotecznych zajmowały się także: mgr Honorata Bindrowska, mgr Wiesława Dolna, Ewa Dybczyńska, mgr Ewa Gandecka, mgr Wanda Halicka, Małgorzata Janicka, mgr Aleksandra Juchacz, Katarzyna Kaczmarek, mgr Monika Kaźmierczak, mgr Barbara Kochańska, mgr Maria Kuch, mgr Wiesława Marciszewska, mgr Krystyna Marcolla, mgr Aleksandra Mierzwińska, mgr Maria Jolenta Milde, Nina Pierożyńska, mgr Aniela Piotrowicz, mgr Alicja Sampara, mgr Renata Schröder, mgr Janina Spsychalska, mgr Maria Szymańska, mgr Bożena Tułeczka-Szkaradkiewicz, Agnieszka Wdowicka, mgr Olga Wójcik i mgr Maria Zaborowska.

Udostępnianie zbiorów Biblioteki

Do podstawowych zadań Biblioteki należy organizowanie warsztatu pracy naukowej i dydaktycznej uczelni poprzez odpowiedni dobór i fachowe udostępnianie księgozbioru, umożliwiające jak najszerze wykorzystanie zbiorów bibliotecznych. Zadania związane z udostępnianiem księgozbioru obejmują głównie pozyskiwanie czytelników i poznanie ich potrzeb, wdrażanie metodyki korzystania ze zbiorów, sprawne dostarczanie użytkownikom żądanych książek. Działalnością tą zajmuje się Oddział Obsługi Użytkownika.

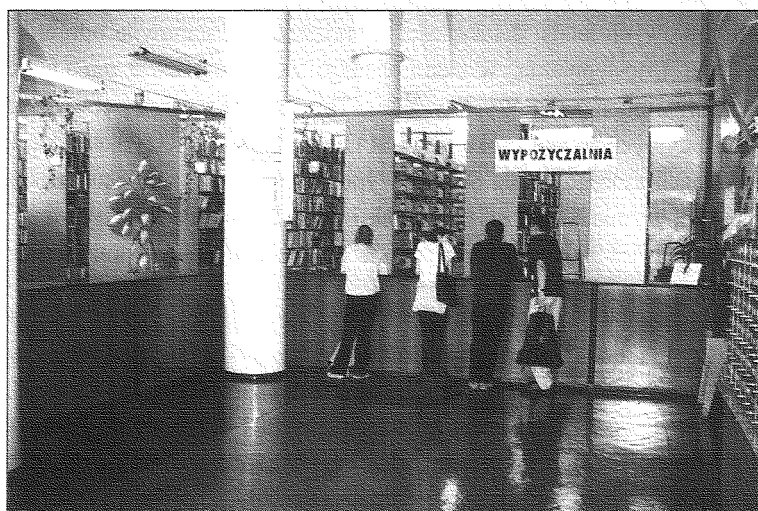
W ciągu minionych lat struktura organizacyjna i nazwa tego oddziału ulegała zmianom. W początkowych latach działalności Wypożyczalnia stanowiła odrębną komórkę o nazwie Dział Udostępniania, w skład którego wchodziły dwie agendy: Czytelnia Ogólna (później Studencka) i Wypożyczalnia (miejskowa i zamiejscowa). W wyniku zmian organizacyjnych w 1993 roku powstał Oddział Obsługi Użytkownika, istniejący do dziś, w ramach którego działa Sekcja Wypożyczalni i Czytelni Studenckiej. Do jej głównych zadań, zarówno w przeszłości, jak i obecnie, należy wypożyczanie materiałów bibliotecznych miejscowe i zamiejscowe oraz udostępnianie prezencyjne księgozbioru w Czytelni Studenckiej.

Wypożyczalnia miejscowa

W 1952 roku przeznaczoną na udostępnianie powierzchnię podzielono za pomocą szaf i regałów, tworząc w ten sposób prowizoryczne pomieszczenia na czytelnię, wypożyczalnię oraz magazyny, z których wydzielono odrębną część przeznaczoną na podręczniki i skrypty. Początkowe lata działalności Wypożyczalni były bardzo trudne, gdyż dysponowała ona bardzo małą powierzchnią. Usytuowana była w sąsiedztwie Czytelni Ogólnej, co sprawiało, że hałas powodowany przez użytkowników gromadzących się w niewielkim korytarzu przed okienkiem wypożyczalni zakłócał pracę czytelni. Sytuacja poprawiła się nieznacznie na początku lat 60., kiedy w trakcie prac adaptacyjnych oddzielono czytelnię ścianką działową. Wypożyczalnia rozpoczęła pracę w lutym 1953 roku, pomimo że księgozbiór był tylko częściowo opracowany.

Na przełomie lat 1984/1985 Biblioteka zmieniła swoją lokalizację. Po krótkiej przerwie związanej z przeprowadzką, Czytelnia Studencka wznowiła swą działalność w styczniu 1985 roku, a wypożyczalnie miejscowa i zamiejscowa uruchomione zostały 4 lutego 1985 r. Zwiększenie powierzchni wpłynęło w dużym stopniu na uporządkowanie zbiorów w magazynach, pozwoliło na bardziej funkcjonalne zorganizowanie Czytelni, poprawiło również warunki pracy Wypożyczalni. Na zapleczu Wypożyczalni zorganizowany został obszerny magazyn podręczników i skryptów, który umożliwił

szybka realizację zamówień czytelników. Czytelnia Ogólna wyposażona została w księgozbiór podręczny, obejmujący wszystkie podstawowe materiały dydaktyczne. W Wypożyczalni uruchomiono dwa stanowiska obsługi czytelników, a obszerny hol w jej sąsiedztwie, w którym ustawione były również katalogi biblioteczne, znacznie poprawił warunki dla osób odwiedzających Wypożyczalnię. Wprowadzenie z nowym rokiem akademickim 1985/86 dwuzmianowej pracy Wypożyczalni (w godz. 10 – 13 i 15 – 18), a następnie w godz. 9 – 19, w znacznym stopniu usprawniło i przyspieszyło obsługę czytelników. W ciągu dziesięcioleci wypożyczanie odbywało się metodą tradycyjną, po wypełnieniu przez czytelnika rewersu. Nie było wolnego dostępu do książek, a czytelnika z bibliotekarzem rozdzielała obudowana lada z okienkiem, przez które podawano wypożyczone pozycje.

Wypożyczalnia Biblioteki Głównej

W latach 90., kiedy rozpoczęto wdrażanie bibliotecznego systemu komputerowego, przemiany objęły również Wypożyczalnię. Miejsce dotychczasowych ścianek działowych i tradycyjnych okienek zajęły lady biblioteczne, przystosowane do obsługi czytelnika w systemie komputerowym, dzięki czemu nastąpił bezpośredni kontakt z czytelnikiem. Wypożyczalnia, po zainstalowaniu w niej dwóch stanowisk komputerowych z czytnikami kodów kreskowych, rozpoczęła pracę w systemie HORIZON z początkiem roku akademickiego 1998/1999. Przed rozpoczęciem wypożyczania komputerowego prawie cały księgozbiór dydaktyczny był już wprowadzony do bazy komputerowej i oznakowany kodami paskowymi. Przygotowano również bazę czytelników, do której przeniesiono z tradycyjnych kartotek wszystkie „konta” czytelników.

Zmianom ulegały także zasady wypożyczania. W tradycyjnym systemie czytelnik miał prawo korzystać z Wypożyczalni na podstawie karty bibliotecznej, którą uzyskiwał po wypełnieniu zobowiązania do przestrzegania regulaminu Biblioteki. Karta miała ważność przez 1 rok akademicki. Książki wypożyczane były na dwuczęściowy rewers. Wiązało się to z prowadzeniem licznych kartotek, np.: czytelników (pogrupowanych wg poszczególnych kategorii: studenci AM, pracownicy, studenci innych uczelni, uczniowie szkół medycznych), rewersów książek wypożyczonych czy kartoteki zapisów. Obecnie prawo korzystania z Wypożyczalni uzyskuje się po dokonaniu zapisu komputerowego na podstawie legitymacji studenckiej i dowodu osobistego. Nie wypełnia się żadnych rewersów, wypożyczenia rejestrowane są komputerowo za pomocą specjalnych czytników, które odczytują kody kreskowe znajdujące się na książkach i rejestrują je na koncie czytelnika. Zlikwidowane zostały wszystkie kartoteki, cała dokumentacja Wypożyczalni (baza czytelników, pozycji wypożyczonych czy statystyka) znajdują się w komputerze. W bardzo dużym stopniu usprawniło to funkcjonowanie Wypożyczalni nie tylko dla jej użytkowników, ale też dla pracowników Biblioteki. Czytelnik zobowiązany jest jedynie do wykupienia magnetycznej karty bibliotecznej, która jest kartą środowiskową, uprawniającą do korzystania ze wszystkich poznańskich bibliotek pracujących w systemie HORIZON. W skomputeryzowanej Wypożyczalni czytelnicy mogą samodzielnie sprawdzać stan swojego konta na wszystkich dostępnych w Bibliotece komputerach oraz zdalnie, za pośrednictwem witryny internetowej.

Podstawowy księgozbiór, który obecnie udostępnia się w Wypożyczalni miejscowej, to przede wszystkim podręczniki i skrypty. W przeciągu pięćdziesięcioletniej działalności Wypożyczalni rodzaj i zakres udostępnianych materiałów ulegał zmianom. Początkowo wypożyczano głównie książki, podręczniki i skrypty, w latach 60–70. wprowadzono do udostępniania nadbitki oraz filmy dydaktyczne. W 1985 roku Wypożyczalnia miejscowa przejęła wypożyczanie dubletów czasopism, które do tej pory dokonywane było w Czytelni Czasopism. Pod koniec lat 80. zaczęto wypożyczać również opublikowane rozprawy habilitacyjne.

Podstawowe zbiory, które w chwili obecnej są dostępne w Wypożyczalni to: podręczniki, skrypty, monografie (które biblioteka posiada w większej ilości egzemplarzy), drukowane prace habilitacyjne oraz filmy. Wypożyczeniu nie podlegają natomiast materiały znajdujące się w księgozbiornie podręcznym czytelni, starodruki, maszynopisy rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, czasopisma oraz pozycje książkowe gromadzone w pojedynczych egzemplarzach.

Również liczba wypożyczanych pozycji ulegała zmianom, od 2 podręczników i 2 skryptów (w początkowym okresie) udostępnianych studentom na 1 rok akademicki, do 10 woluminów na okres jednego semestru w chwili obecnej. Pozostali czytelnicy mieli i mają nadal możliwość wypożyczenia od 2 – 5 pozycji na okres 1 miesiąca. Jedynie w przypadku, gdy Biblioteka dysponuje większą liczbą egzemplarzy, oraz gdy nie ma zainteresowania ze strony innych czytelników, wypożyczoną pozycję można przedłużyć.

Pomimo automatyzacji procedur udostępniania, w niewielkim zakresie funkcjonuje jeszcze wypożyczanie metodą tradycyjną. Dotyczy to głównie księgozbiorów podręcznych pracowników naukowych, wykładowców czy kierowników jednostek Akademii, posiadających na swych kontach dużą liczbę wypożyczonych dzieł. Książki udostępniane do celów naukowych czy dydaktycznych od wielu lat wypożyczane były na rewery długoterminowe. Coroczna ich aktualizacja pozwala jednocześnie na kontrolę zgodności dokumentacji ze stanem faktycznym. Komputeryzacja tych kartotek przeprowadzana jest systematycznie, jest to jednak proces trudny i długotrwały, spowodowany głównie dużą liczebnością wypożyczonych pozycji, z których większość należy dopiero wprowadzić do bazy komputerowej. Będzie to możliwe dopiero po ich zwrocie do Biblioteki.

Problemem Wypożyczalni byli i są nadal niesolidni czytelnicy, którzy nie zwracają wypożyczonych dzieł w określonym terminie. O ile przed wprowadzeniem systemu komputerowego sporo wysiłku wymagało ręczne przygotowywanie upomnień, to obecnie barierą nie do pokonania jest ustawa o ochronie danych osobowych. Przy zmianie adresu nie ma praktycznie możliwości dotarcia do osoby zalegającej ze zwrotem materiałów bibliotecznych. W pierwszym okresie działalności Biblioteka nie pobierała żadnych opłat za przetrzymanie książki. W latach późniejszych Wypożyczalnia przygotowywała listy dłużników, które wysyłane były do dziekanatów. Rozwiązanie to jednak tylko częściowo zlikwidowało problem zaległości. We wrześniu 1986 roku wprowadzone zostały kary regulaminowe dla lekarzy i pracowników naukowych, od 1991 systemem kar pieniężnych objęto także studentów. Wysokość opłaty ulegała ciągłym zmianom; decydowało o tym wiele czynników, przede wszystkim zmiany cen książek na rynku. Do momentu wprowadzenia wypożyczeń komputerowych kwota kary naliczana była miesięcznie, natomiast od 1 marca 2000 roku naliczana jest komputerowo za każdy dzień zwłoki.

System monitowania od wielu lat pozostaje taki sam, zmieniły się tylko jego metody. Monity, niekiedy kilkakrotne, były sporządzane ręcznie na specjalnych drukach. W przypadku braku odzewu ze strony monitowanego występowano na drogę sądową, w latach 90. jednak wycofano się z tej formy egzekwowania zaległości, głównie ze względu na znaczne koszty postępowania sądowego, czasochłonne przygotowywanie materiałów dowodowych, jak również ciągnące się latami śledztwa, które – utykając w martwym punkcie – przynosiły więcej strat niż korzyści. Obecnie monity redagowane są komputerowo, co w bardzo dużym stopniu przyspiesza ich wysyłkę. Procedura monitowania obejmuje trzy upomnienia: pierwsze listem zwykłym, następne poleconym, a ostatnie za potwierdzeniem odbioru. Mając na uwadze obniżenie kosztów pocztowych (które ponosi monitowany), w obrębie Akademii monity dostarczane są bezpośrednio do zakładów. Formą rozliczenia się z zaległości względem Biblioteki są także „obiegówki”, uprawniające do odbioru dyplomu i dokumentów z Uczelni, a warunkiem potwierdzenia niezaległości jest rozliczenie się z Biblioteką. Zmianie nie uległy jedynie

zasady w przypadku zagubienia książek: nadal czytelnik, w zamian za zagubione dzieło, musi dostarczyć Bibliotece inną pozycję.

Przez lata problem zagubionych książek rozwiązywano różnorodnie. W połowie lat 80. powołana została komisja (w jej skład wchodził także pracownik Wypożyczalni), której zadaniem było sporządzanie listy książek potrzebnych Bibliotece, które mogły zastąpić dzieła zagubione. W latach następnych, w przypadku braku na rynku księgarskim odpowiednich pozycji, czytelnicy za zagubione lub zniszczone książki mogli dostarczyć oprawioną kopię tego samego dzieła, z czasem jednak odstąpiono od tej formy. Przez pewien okres pobierano jedynie kary pieniężne, a Biblioteka dokonywała zakupu potrzebnych jej pozycji, ze względu jednak na ciągle rosnące ceny na rynku księgarskim zaniechano tego, gdyż środki pieniężne pozostawiane przez dłużników bardzo często nie wystarczały na odkupienie konkretnej pozycji. Obecnie czytelnik musi dostarczyć najnowsze wydanie zagubionego przez siebie tytułu (względnie to samo które zagubił) lub odkupić Bibliotece inny tytuł przez nią wyznaczony, ponosząc wszystkie koszty z tym związane. Ta forma rozliczeń okazała się najlepszym rozwiązaniem.

Statystyka wypożyczalni miejscowej

Lata	Liczba czytelników	Liczba wypożyczeń w woluminach
1965	2.310	9.631
1970	2.612	7.912
1975	2.560	14.029
1980	2.438	15.969
1985	2.861	24.318
1990	2.912	24.970
1995	3.080	90.958
2000	5.531	38.306
2001	6.072	50.766

Jednym z zadań Sekcji Wypożyczalni, oprócz tradycyjnego udostępniania zbiorów czy monitorowania dłużników, jest także selekcja księgozbioru, dokonywana systematycznie od wielu lat. Spowodowana jest ona wieloma czynnikami, a mianowicie: uaktualnianiem księgozbioru (kasacja książek przestarzałych) oraz wycofywaniem pozycji zdekompletowanych i zniszczonych przez niesolidnych użytkowników. Wszystkie te zabiegi pozwalają również rozwiązać jeszcze jeden problem, a mianowicie brak miejsca w magazynach.

Wypożyczalnia prowadzi stałą ekspozycję „Nowości Biblioteki”, wystawiając w gablocie usytuowanej w holu najnowsze materiały wprowadzone do zbiorów Biblioteki. Wystawiane pozycje są często zmieniane i uaktualniane.

Wypożyczalnia międzybiblioteczna

Żadna biblioteka nie jest w stanie zapewnić użytkownikom wszystkich potrzebnych materiałów. W Bibliotece Głównej AM istnieje forma wypożyczeń międzybibliotecznych, których celem jest dostarczenie brakujących we własnym księgozbiorze i nie posiadanych przez inne biblioteki na terenie miasta Poznania potrzebnych materiałów bibliotecznych dla celów dydaktycznych lub prac badawczych.

Działająca w Bibliotece Wypożyczalnia Międzybiblioteczna od samego początku cieszyła się dużą popularnością. Można było za jej pośrednictwem uzyskać pozycje niedostępne nie tylko w naszej Bibliotece, ale nawet na terenie miasta czy kraju. W początkowej fazie działalności liczba zamawianych i otrzymywanych pozycji ciągle wzrastała, co było spowodowane dość ograniczonym księgozbiorem, jakim dysponowała Biblioteka Akademii. Dla przykładu, w roku 1957 otrzymaliśmy z innych bibliotek 150 woluminów, natomiast w 1967 już 261, czyli liczba ich wzrosła prawie o połowę. Liczba sprowadzanych z innych bibliotek pozycji ulegała różnym wahaniom, generalnie jednak wykazywała tendencje wzrostowe. Głównym przedmiotem wymiany były wypożyczenia oryginalnych dokumentów przede wszystkim książek i czasopism. W latach 80. zostały zastąpione przesyłaniem kopii wykonywanych z zamawianych materiałów, co było możliwe dzięki coraz sprawniej działającej pracowni reprograficznej. Forma uzyskiwania materiałów wtórnych z biegiem lat stawała się coraz bardziej popularna, liczba zarówno wysyłanych jak i otrzymywanych kserokopii z roku na rok rośnie, maleje natomiast liczba wypożyczanych materiałów oryginalnych, głównie czasopism. W ten sposób wyeliminowane zostały częste zagubienia woluminów oraz zmniejszyły się rosnące z roku na rok koszty opłat pocztowych. Dokumenty oryginalne sprowadzane z innych bibliotek udostępnia się czytelnikom wyłącznie prezencyjnie w Czytelni Naukowej.

Przez wiele lat czytelnicy korzystający z Wypożyczalni Międzybibliotecznej nie ponosili żadnych kosztów związanych ze sprowadzaniem i odsyłaniem wypożyczonych materiałów. Biblioteka brała na siebie ciężar opłat pocztowych. W późniejszym okresie wprowadzono opłaty za kopie dokumentów, które przekazywane były zamawiającym na własność. Obecnie w dobie nowoczesnych technik przesyłania dokumentów, czytelnicy pokrywają wszystkie koszty usług związanych z realizacją zamówień międzybibliotecznych.

Pomimo ożywionej i dobrze zorganizowanej współpracy międzybibliotecznej, forma zamawiania dokumentów w innych bibliotekach pozostawała taka sama. Obowiązywał rewers, który drogą pocztową wysyłany był do wybranej biblioteki lub grupy bibliotek (rewers okrężny), posiadających w zbiorach poszukiwane materiały. Powodowało to, że czas realizacji zamówienia był bardzo długi, wahał się od 2 tygodni do 2 miesięcy, a w przypadkach rewersów okrężnych jeszcze dłużej. Czytelnik zmuszony był cierpliwie oczekiwać na nadesłanie zamówionych dokumentów. Informacje o zbiorach bibliotek polskich można było uzyskać głównie z drukowanego katalogu wydawanego przez Bibliotekę Narodową, wykazów czasopism wydawanych przez Główną Bibliotekę Lekarską oraz informatorów

opracowywanych przez poszczególne biblioteki. Zawarte w nich informacje z reguły nie zawsze były zgodne ze stanem faktycznym. Przez lata tworzony był warsztat informacyjny Wypożyczalni Międzybibliotecznej, obejmujący drukowane katalogi, wykazy nabytków, listy prenumerowanych czasopism i informatory o zbiorach. Sprawność obsługi zamówień międzybibliotecznych uwarunkowana była dokładnym rozpoznaniem lokalizacji poszukiwanych materiałów w innych bibliotekach. Dopiero stworzenie zasobowego katalogu czasopism umożliwiło dokładną lokalizację poszukiwanych materiałów bibliotecznych.

Nowe możliwości powstały wraz z rozwojem komputeryzacji. Pod koniec lat 90. prawie wszystkie znaczące biblioteki polskie posiadały już dostęp do Internetu i obsługiwały się pocztą elektroniczną. Nasza Wypożyczalnia Międzybiblioteczna uzyskała tę możliwość w 1998 roku i od tego czasu coraz więcej zamówień wysyłanych było drogą elektroniczną. W chwili obecnej 99% zamówień realizowanych jest tą drogą. Elektroniczna forma przesyłania zamówień w znacznym stopniu przyspieszyła zamawianie dokumentów, zmniejszyła koszty pocztowe ponoszone przez Bibliotekę, jak również wyeliminowała żmudne wypełnianie i przesyłanie rewersów. Wprowadzona komputeryzacja nie tylko usprawniła sposób zamawiania, ale także wyszukiwania dokumentów. Wszystkie większe biblioteki naukowe posiadają swoje witryny internetowe. Istnieje dostęp on-line do katalogów bibliotek polskich i zagranicznych, do katalogów centralnych, jak np. do Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych w Polskich Bibliotekach Medycznych, oraz do katalogów obejmujących swym zasięgiem mniejsze regiony, np. do środowiskowego Katalogu Czasopism w Bibliotekach Poznańskich. Skraca to nie tylko czas wyszukiwania informacji, ale także czas oczekiwania na realizację zamówienia, ponieważ zamówienie jest kierowane do właściwej biblioteki, posiadającej poszukiwany dokument. Katalogi udostępnione w witrynach internetowych są stale uaktualniane, a podawane w nich informacje są zgodne ze stanem faktycznym.

W chwili obecnej coraz bardziej popularne staje się przesyłanie artykułów w formie plików komputerowych. Przesyłane są głównie w formacie PDF, który umożliwia uzyskanie wydruku niczym nie różniącego się od oryginału. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna pozyskuje dokumenty nie tylko z bibliotek krajowych, ale i z zagranicznych. Do końca lat 90. pozycje niedostępne w kraju zamawiane były za pośrednictwem Głównej Biblioteki Lekarskiej w British Library w Londynie. System ten działał przez wiele lat, okres realizacji był jednak bardzo długi (od 1 do 3 miesięcy), toteż w chwili obecnej zaniechano tej formy współpracy. Od maja 2000 roku w realizacji zamówień na artykuły z czasopism niedostępnych w kraju Wypożyczalnia Międzybiblioteczna korzysta z niemieckiego systemu SUBITO. Kopie dostarczane są drogą elektroniczną w terminie od 1 do 3 dni. Usługi systemu SUBITO od samego początku cieszyły się dużym zainteresowaniem użytkowników, z roku na rok wzrasta liczba zamawianych kopii artykułów. Wyjątek stanowią książki, które nadal wypożycza się drogą pocztową, ale rozdział można otrzymać w formie zeskanowanej. W początkowym okresie działalno-

ści, czyli w roku 2000, uzyskano z tego systemu 136 kopii, a w 2001 było już ich 649. Usługi systemu są odpłatne, a cena jest zróżnicowana w zależności od biblioteki realizującej zamówienie. Pomimo znacznych kosztów, z uwagi na bardzo krótki czas realizacji, zyskuje on coraz większe uznanie użytkowników. W 2001 roku powstał krajowy system elektronicznego przesyłania dokumentów, znajdujących się w polskich bibliotekach medycznych, pod nazwą doc@med. Zamówione artykuły, podobnie jak w SUBITO, przesyłane są w formacie PDF na konto poczty elektronicznej zamawiającego. Czas realizacji zamówień jest jeszcze krótszy niż w systemie SUBITO i wynosi kilka godzin. Podobnie jak system niemiecki, cieszy się on coraz większym zainteresowaniem, choć oparty jest aktualnie na zasobach czasopism tylko 5 bibliotek akademii medycznych.

Automatyzacja bibliotek wpłynęła pozytywnie na jakość usług świadczonych przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną. Liczba zamówień po roku 2000 nieco zmalała, co jest spowodowane faktem udostępnienia w sieci uczelnianej ponad 2000 pełnotekstowych czasopism biomedycznych oraz stworzenia pracownikom Akademii możliwości samodzielnego korzystania z usług elektronicznego systemu dostarczania kopii dokumentów.

Statystyka wypożyczalni międzybibliotecznej

Lata	Liczba kopii otrzymanych	Liczba kopii wysłanych
1985	310	764
1990	434	934
1995	4993	2365
2000	9068	4760
2001	10086	5075

Czytelnia Studencka

Czytelnia dla studentów, podobnie jak Wypożyczalnia, otwarta została w 1953 roku i liczyła 50 miejsc. Na początku lat 60., kiedy przeprowadzono prace adaptacyjne, liczba stanowisk pracy zwiększyła się do 60, a jednocześnie poprawie uległy warunki dla czytelników poprzez izolację od gwaru i hałasu innych pomieszczeń. Po przeprowadzce do nowego lokalu Czytelnia wznowiła swoją działalność 7 stycznia 1985 roku. Zorganizowano w niej 54 miejsca dla korzystających z księgozbioru podręcznego. Liczba miejsc w Czytelni w ciągu lat ulegała zmianom i wahaniom, w zależności od organizacji księgozbioru podręcznego, aktualnie dysponuje 40 stanowiskami pracy, w tym 4 komputerowymi. Do czasu komputeryzacji Czytelnia posiadała odrębny katalog działowy księgozbioru podręcznego. W latach 90. zainstalowano w niej stanowiska komputerowe z dostępem do katalogu komputerowego, początkowo w systemie SOWA, a od 1998 r. w systemie HORIZON. Komputery te wyposażone są dodatkowo w karty dźwiękowe i słuchawki, umożliwiające korzystanie z baz multimedialnych. Dzisiaj na komputerach w Czytelni Studenckiej, oprócz baz katalogowych biblioteki, dostępne są także elektroniczne materiały dydaktyczne, encyklopedie, słowniki i atlasy. W począt-

kowych latach działalności Czytelni znajdował się w niej cały księgozbiór podręczny, z upływem lat, ze względu na jego znaczne powiększenie, Czytelnia uzyskała dodatkowy magazyn, bezpośrednio do niej przylegający. Jednak po modernizacji Biblioteki został on zlikwidowany, a część księgozbioru przeniesiono do magazynu głównego. Księgozbiór podręczny to głównie wszystkie podstawowe podręczniki oraz skrypty potrzebne studentom, poza tym wydawnictwa informacyjne, encyklopedyczne, słowniki oraz materiały dydaktyczne, które Biblioteka posiada w jednym egzemplarzu.

Stanowiska komputerowe w Czytelni Studenckiej

Księgozbiór podręczny w Czytelni Studenckiej

Z Czytelni Studenckiej ma prawo skorzystać każdy odwiedzający Bibliotekę. Otrzymuje on żadaną książkę (z księgozbioru podręcznego lub magazynu) po złożeniu u dyżurującego bibliotekarza wypełnionej zakładki i legitymacji studenckiej lub dowodu osobistego (forma zastawu za wypożyczone dzieło).

Czytelnia od początku swej działalności otwarta była od poniedziałku do piątku w godzinach od 8 – 20, jedynie czas pracy w soboty na przestrzeni lat ulegał zmianom.

Wypożyczalnia oraz Czytelnia Studencka działają na podstawie regulaminu udostępniania zbiorów, zatwierdzonego przez rektora. Określa on, komu przysługuje prawo korzystania z Wypożyczalni, godziny otwarcia poszczególnych agend, procedury związane z zapisem do Wypożyczalni i zamawianiem książek, liczbę i okres wypożyczenia oraz sankcje w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia książek czy nieterminowego ich zwrotu.

Pracownicy

W minionych latach oddziałem, a następnie sekcją udostępniania zbiorów, kierowały: Maria de Mezer, mgr Janina Mierniczak, mgr Hanna Wojciechowska, a obecnie mgr Maria Posadzy.

Na przestrzeni lat w komórce tej pracowały następujące osoby: Elżbieta Bauer, Danuta Bródka, Hanna Chwiłowicz, mgr Helena Czarnecka, Iwona Czysz, Anna Dąbrowska, mgr Aleksandra Flieger, Hanna Jauksz, mgr Krystyna Marcolla, Hanna Olszewska, Aneta Pawlak, mgr Grażyna Rudnik, Renata Rybarczyk, mgr Renata Schröder, Wanda Sobczak, Aleksandra Surdyk, mgr Dorota Trojakowska i Agnieszka Wosicka.

Działalność informacyjna Biblioteki Głównej

Biblioteki naukowe obok swoich podstawowych zadań, związanych z gromadzeniem, opracowywaniem i udostępnianiem księgozbioru, zawsze szczególne znaczenie przywiązywały do rozwijania działalności informacyjnej. Projektowano i tworzone systemy informacyjne, których zadaniem było i jest zaspokojenie potrzeb użytkownika poszukującego informacji o zbiorach bibliotecznych oraz informacji bibliograficznej o piśmiennictwie polskim i zagranicznym.

Realizacja tych zadań stanowi podstawę działalności Biblioteki Głównej przez cały okres jej istnienia. Nie tylko nie uległy one zmianie, ale w miarę rozwoju technik informatycznych lista usług z zakresu informacji naukowej ulega stałemu poszerzaniu. Obejmuje ona informację zbiorową i indywidualną, tematyczno-specjalistyczną i osobową, a podstawę jej stanowią biblioteczne katalogi, bibliografie, wszelkiego rodzaju informatory, zapowiedzi wydawnicze, a obecnie także polskie i światowe serwisy internetowe. Działalność informacyjna Biblioteki umożliwia wykorzystanie światowych osiągnięć naukowych w medycynie, farmacji, stomatologii i innych naukach pokrewnych w pracy naukowej i dydaktycznej wykonywanej przez pracowników macierzystej Uczelni.

Uznając potrzebę stworzenia specjalistycznej komórki informacyjnej, w Bibliotece zorganizowano w 1961 roku Sekcję Informacyjno-Bibliograficzną przy Dziale Czasopism, a w roku 1975 powołano Oddział Informacji Naukowej, Bibliografii i Czasopism, zaś centralny punkt informacji bibliotecznej usytuowano w Czytelni Naukowej.

W początkowej fazie rozwoju, tj. od momentu powstania Sekcji Bibliograficzno-Informacyjnej aż do roku 1989, informacja naukowa opierała się wyłącznie na dokumentach drukowanych. Niemniej, nawet przy tak skromnym warsztacie pracy, wielką uwagę przywiązywano do stałego rozwoju i poszerzania usług informacyjnych. Starano się, aby w optymalny sposób zaspokoić potrzeby użytkowników poszukujących informacji o zbiorach bibliotecznych Biblioteki Głównej oraz innych bibliotek, jak również informacji bibliograficznej o piśmiennictwie polskim i zagranicznym.

Działalność informacyjna Biblioteki Głównej w pierwszym etapie rozwoju opierała się głównie na katalogach bibliotecznych oraz wykazach nabytków innych bibliotek. Aby zapewnić użytkownikowi Biblioteki pełen na ówczesne czasy serwis informacyjny, starano się gromadzić wszystkie dostępne wydawnictwa informacyjno-bibliograficzne, zarówno polskie, jak i zagraniczne. Najpopularniejszymi bibliograficznymi wydawnictwami polskimi były: „Polska Bibliografia Lekarska” pod red. Stanisława Konopki, obejmująca produkcję wydawniczą za lata 1945 – 1965, „IB – Informacja bieżąca. Przegląd piśmiennictwa lekarskiego polskiego” – bibliografia zawartości polskich cza-

sopism medycznych, „Polska Bibliografia Lekarska dziewiętnastego wieku (1801 – 1900)” opracowana przez Stanisława Konopkę – najbardziej kompletne źródło informacji o medycynie XIX wieku. Do najczęściej wykorzystywanych bibliograficznych wydawnictw zagranicznych należał Index Medicus, Excerpta Medica, Current Contents, Medicinskij Referativnyj Żurnal – ukazujący się w 22 sekcjach tematycznych, niemieckie wydawnictwa typu „Zentralblatt...”

O ważniejszych nowościach wydawniczych Państwowego Zakładu Wydawnictw Lekarskich informowano czytelników poprzez ekspozycję nowych nabytków w specjalnej gablocie, umieszczonej w holu Biblioteki.

Niezwykle cenną formą działalności informacyjnej były kwerendy tematyczne wykonywane przez pracowników Sekcji na zamówienia indywidualnych czytelników. Wykonywano je w oparciu o różnego rodzaju bibliografie, katalogi rzeczowe, kartoteki tematyczne oraz źródła oryginalne. Ponieważ bibliografie ukazywały się z pewnym opóźnieniem, przeglądano również skorowidze przedmiotowe najnowszych roczników czasopism z danego zakresu. Pozycje książkowe kwerend uzupełniano, posługując się Biuletynem Głównej Biblioteki Lekarskiej, który w każdym numerze podawał wykaz nabytków książkowych GBL wraz ze skorowidzem przedmiotowym. Przygotowanie zestawienia tematycznego w sposób tradycyjny, a więc oparty wyłącznie na materiałach drukowanych, było procesem niezwykle czasochłonnym, wymagało od pracownika Biblioteki wielogodzinnej, mozolnej i żmudnej pracy, dlatego liczba wykonywanych kwerend była niewielka i ograniczała się do kilku w miesiącu, np. w 1987 roku wykonano 75 zestawień tematycznych, a w następnym roku – 95.

Sekcja Informacji Naukowej na bieżąco przygotowywała serwis informacyjny na podstawie spisów treści czasopism zagranicznych wpływających do Biblioteki. Kopie kserograficzne przekazywane były wszystkim bibliotekom wchodzącym w skład systemu informacyjno-bibliotecznego Uczelni.

Rok 1989 można uznać za przełomowy w dziejach Biblioteki, a dla jej działalności informacyjnej w szczególności. Jest to rok rozpoczynający komputeryzację Biblioteki. Tradycyjne metody informacji, opierające się głównie na kartkowych katalogach księgozbioru własnego, drukowanych katalogach centralnych, drukowanych wydawnictwach bibliograficznych i opracowaniach informacyjnych, tworzących ówczesny warsztat pracy informacji naukowej, zaczęto stopniowo zastępować systemami komputerowymi.

Biblioteka Główna AM w Poznaniu jako jedna z pierwszych bibliotek medycznych w kraju w roku 1989 rozpoczęła eksploatację bazy MEDLINE na CD-ROM. MEDLINE to podstawowa i największa baza bibliograficzna o profilu biomedycznym. Środowisko medyczne, które dotychczas zmuszone było dokonywać poszukiwań bibliograficznych w drukowanych bibliografiach i wydawnictwach abstraktowych, uzyskało możliwość otrzymania w ciągu kilku minut przeglądu tematycznego światowego pi-

śmiennictwa za okres 30-letni. Baza MEDLINE stwarza możliwość dołączenia do opisu publikacji informacji o lokalizacji źródła. Oprogramowanie „library holdings” umożliwia przyłączenie do rekordu informacji o sygnaturze czasopisma we własnej bibliotece. W Bibliotece Głównej przy wykorzystaniu tego oprogramowania wprowadzono do bazy Medline komunikaty o lokalizacji czasopism także w bibliotekach innych uczelni medycznych, instytutów naukowych oraz Głównej Bibliotece Lekarskiej. Unowocześnione narzędzia informatyczne umożliwiają obecnie użytkownikowi dostęp z bazy bibliograficznej do katalogów on-line, zarówno naszej Biblioteki, jak i do katalogów innych bibliotek naukowych: Środowiskowego katalogu bibliotek poznańskich, Centralnego katalogu bibliotek medycznych, Centralnego katalogu Biblioteki Narodowej.

W sierpniu 1990 roku Biblioteka zaczęła udostępniać kolejną bazę Drug Information Source, a następnie bazę Life Science Collection firmy Compact Cambridge oraz Current Contents on Diskette.

Udostępnienie komputerowych systemów bibliograficznych stworzyło nową jakość działalności informacyjnej, a zapotrzebowanie na informację bibliograficzną wzrosło wielokrotnie. Również znacznie wzrosła liczba realizowanych przez pracowników Sekcji Informacji Naukowej zamówień na zestawienia tematyczne. W 1989 roku, w ciągu pierwszych 6 miesięcy użytkowania bazy MEDLINE wykonano ich 189, w roku 1990 już 1300. Mimo stworzenia użytkownikom bezpośredniego dostępu do baz bibliograficznych na dwóch stanowiskach w Czytelnicy Naukowej, liczba zrealizowanych zamówień wzrosła do ponad 2000 i zwiększała się w kolejnych latach. Po roku 2000 odnotowano stopniowe zmniejszanie się zapotrzebowania na usługowe wykonywanie zestawień tematycznych przez Bibliotekę, co jest związane z uzyskiwaniem dostępu do Internetu przez coraz więcej jednostek organizacyjnych Uczelni. Baza MEDLINE jest dostępna ze wszystkich komputerów pracujących w sieci uczelnianej, użytkownik może więc bez opuszczania miejsca pracy prowadzić samodzielne przeszukiwania, a niektórzy z nich, korzystający z modemów zainstalowanych w Bibliotece, mogą również dokonywać poszukiwań z komputerów domowych. W efekcie stworzenia szerokiego dostępu do informacji bibliograficznej odnotowuje się stały wzrost zamówień na dokumenty źródłowe.

Współczesna działalność informacyjna Biblioteki Głównej AM skoncentrowana jest na aktualizacji i optymalizacji dostępu do elektronicznego systemu informacji oraz na poszerzaniu dostępu do czasopism elektronicznych, źródeł edukacyjnych i internetowych serwisów informacyjnych związanych z medycyną i naukami pokrewnym.

Aktualnie Czytelnia Naukowa wyposażona jest w cztery terminale oraz jedno stanowisko z pełnym dostępem do Internetu. Z tych komputerów możliwy jest dostęp do wszystkich baz bibliograficznych oraz baz katalogowych Biblioteki.

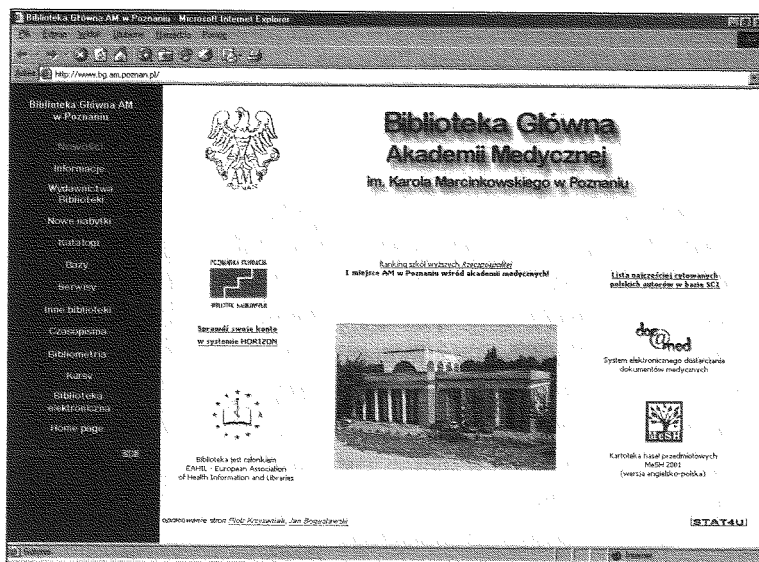
Ekspozycja bieżących czasopism w Czytelni Naukowej

Stanowisko bibliotekarza w Czytelni Naukowej

W maju 1996 roku nasza Biblioteka uruchomiła swój serwer WWW, dostępny pod adresem: <http://www.bg.am.poznan.pl>. Elektroniczny serwis informacyjny Biblioteki, mimo iż zaprojektowany pod kątem potrzeb lokalnego środowiska akademickiego, pracowników naukowych oraz studentów naszej Uczelni, od początku swego istnienia cieszył się dużym zainteresowaniem całego środowiska medycznego. Był to pierwszy serwer WWW polskiej biblioteki medycznej. Odwiedzając naszą witrynę, użytkownik może korzystać z dostępnych w Internecie baz, wyszukać samodzielnie potrzebne in-

formacje bibliograficzne, dowiedzieć się, w jakiej bibliotece znajdują się poszukiwane dokumenty, zamówić ich kopie, a nawet dotrzeć bezpośrednio do pełnych tekstów.

Strona główna witryny internetowej Biblioteki

Oprawa graficzna oraz zawartość kolejnych stron ulega stałej modyfikacji. Serwer jest dwujęzyczny: polsko-angielski. Wszystkie ważniejsze informacje umieszczane są również w wersji angielskiej serwera. Obecnie serwer WWW Biblioteki liczy kilkaset stron i ciągle jest wzbogacany i rozbudowywany.

W dziale informacyjnym serwera BG użytkownicy mogą znaleźć podstawowe dane dotyczące Biblioteki: adres Biblioteki i jej filii wraz z adresami elektronicznymi, numery telefonów, godziny otwarcia, krótki zarys historii i działalności Biblioteki, politykę gromadzenia i udostępniania zbiorów, informacje o działalności Sekcji Informacji Naukowej i świadczonych usługach, oraz strukturę organizacyjną całego systemu informacyjno-bibliotecznego Uczelni.

W dziale Nowości znajdują się komunikaty Biblioteki, przekazujące na bieżąco wszelkie informacje o zmianach dokonywanych na serwerze, o dostępie do nowych baz czy ważniejszych serwisów medycznych.

Na stronach internetowych dostępna jest również pełna informacja o zbiorach naszej Biblioteki. Katalog elektroniczny w systemie HORIZON w wersji on-line umożliwia czytelnikom korzystanie z jego zawartości poza godzinami otwarcia biblioteki tradycyjnej.

Z witryny biblioteki dostępne są również inne katalogi, w których znajdują się informacje o naszych zasobach:

- Środowiskowy katalog czasopism zagranicznych w bibliotekach poznańskich, który zawiera informacje o zasobach czasopism zagranicznych od roku 1982 w bibliotekach naukowych miasta Poznania
- Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych w Polskich Bibliotekach Medycznych, który informuje o zasobach czasopism medycznych w ponad 50 polskich bibliotekach naukowych
- Centralny Katalog Czasopism Biblioteki Narodowej.

Katalogi elektroniczne nie są jedynym źródłem informacji o naszych zbiorach. W dziale Nowe Nabytki przedstawiamy wybrane wydawnictwa książkowe w formie zeskanowanej okładki z załączonym opisem bibliograficznym oraz spisem treści. Należy nadmienić, że wymienione źródła informacji o zasobach Biblioteki są dostępne bez żadnych ograniczeń dla każdego użytkownika Internetu.

Największym zainteresowaniem użytkowników cieszy się dział baz biomedycznych dostępnych on-line. Podzielono je w sposób następujący:

- Zagraniczne bazy bibliograficzne (m.in. MEDLINE, EMBASE, CINAHL, The Cochrane Library, 10 baz EIFL Project)
- Polskie bazy bibliograficzne (m.in. Bibliografia prac naukowych Akademii Medycznej w Poznaniu, Polska Bibliografia Lekarska, Przewodnik Bibliograficzny Biblioteki Narodowej)
- Pełnotekstowe bazy podręcznikowe (WebMD Scientific American Medicine, ACS Surgery. Principles and Practice)
- bazy faktograficzne (m.in. Informator o bibliotekach w Polsce Biblioteki Narodowej, Drugpol, X-500, Cordis).

Na serwerze Biblioteki utworzony został serwis informacyjny o czasopismach elektronicznych. Składa się on z kilku elementów:

- wykaz czasopism polskich i zagranicznych w prenumeracie, zarówno w formie drukowanej, jak i elektronicznej
- czasopisma dostępne w ramach konsorcjów bibliotecznych
- czasopisma dostępne przez A.B.E. Marketing
- dostęp do czasopism Oxford University Press.

Dostęp do pełnych tekstów czasopism z powyższych list możliwy jest wyłącznie z komputerów włączonych do sieci uczelnianej.

Czasopisma elektroniczne zazwyczaj są wiernym odpowiednikiem wersji drukowanej (w formacie PDF), czasami poszerzonym o dodatkowe elementy, np. sekwencje video. Dostępne bywają najczęściej w formacie PDF. Wersja elektroniczna pojawia się zwykle dużo wcześniej od wersji drukowanej. Niektórzy wydawcy po kilku latach,

a czasami nawet już po roku lub dwóch od ukazania się wersji drukowanej, uwalniają dostęp do wersji elektronicznej. Pełne teksty są wówczas dostępne bezpłatnie dla wszystkich użytkowników Internetu. Z reguły jednak, poza prenumeratą, wolny dostęp istnieje w ograniczonym zakresie, np. do wiadomości redakcyjnych, instrukcji dla autorów, spisów treści poszczególnych roczników, czasem do abstraktów lub promocyjnie – do pełnych tekstów wybranego zeszytu. Bez znajomości adresu wydawcy trudno szybko dotrzeć do poszukiwanego czasopisma, dlatego Biblioteka, aby ułatwić dostęp do poszczególnych tytułów, umieściła na swoim serwerze serwis informacyjny o czasopismach medycznych z nieautoryzowanym dostępem do pełnych tekstów.

Dział Czasopisma jest bardzo często odwiedzany przez użytkowników Internetu, umożliwia bowiem szybki i wygodny dostęp do czasopism elektronicznych z każdego miejsca, niezależnie od godzin pracy biblioteki i pory dnia. Z czasopism on-line może korzystać wielu czytelników jednocześnie, dostęp do nich umożliwił ponadto zintegrowanie procesu wyszukiwania informacji z dojściem do tekstu źródłowego.

W dziale Czasopisma można również odnaleźć inne wartościowe informacje potrzebne w pracy naukowej:

- „Lista Filadelfijska” czasopism
- "Index Copernicus" (ranking czasopism z Europy Środkowo-Wschodniej)
- Ranking Polskich Czasopism Naukowych KBN
- Ranking Polskich Czasopism Naukowych z zakresu nauk biologicznych, chemicznych, medycznych, rolniczych i leśnych
- Ranking Polskich Czasopism Poglądowo-Edukacyjnych
- Instrukcje dla autorów prac zamieszczanych w czasopismach biomedycznych
- Zasady przygotowywania prac naukowych do druku w czasopismach biomedycznych.

Dzisiejsze biblioteki, zwłaszcza naukowe, są przede wszystkim ośrodkami informacji naukowej; wykorzystują oczywiście w swej działalności własne księgozbiory, ale przede wszystkim nastawione są na kompleksową obsługę procesu naukowo-dydaktycznego i stwarzanie możliwości dostępu do światowych systemów informacyjnych.

Biblioteka Główna AM podjęła próbę stworzenia biblioteki multimedialnej – wirtualnego księgozbioru podręcznego dla potrzeb pracowników naukowych oraz studentów Akademii, chcąc w ten sposób zapoczątkować proces przekształcania się w „bibliotekę uczącą” („teaching library”), a zarazem wspomóc proces permanentnego poszerzania i uzupełniania wiedzy. Tworzą go odesłania do elektronicznych dokumentów – baz pełnotekstowych, czasopism, atlasów, słowników, podręczników i wydawnictw encyklopedycznych z zakresu medycyny i nauk pokrewnych.

Biblioteka elektroniczna dostępna jest z witryny Biblioteki Głównej i uporządkowana według następujących działów: czasopisma, bazy pełnotekstowe (tylko w sieci Aka-

demii), kolekcje, podręczniki, atlasy, encyklopedie, słowniki, inne materiały dydaktyczne.

Witryna internetowa stwarza tak szeroki dostęp do informacji bibliograficznej i dokumentów źródłowych, że znaczna część środowiska akademickiego nie odczuwa potrzeby częstych wizyt w budynku Biblioteki. Czytelnicy mają możliwość zapoznania się z księgozbiorem Biblioteki, zdalnego sprawdzenia swojego konta w Wypożyczalni, obejrzenia nowych nabytków książkowych, korzystania z dokumentów źródłowych, a także uzyskania drogą elektroniczną kopii artykułów niedostępnych w Internecie.

Informacja naukowa najbardziej skorzystała na wprowadzaniu nowych technik i systemów informatycznych. Zwłaszcza jest to widoczne w bibliotekach akademickich, w których szczególnie nacisk kładzie się na dostęp do światowych skarbnic wiedzy przy pomocy technik elektronicznych oraz na wprowadzanie zintegrowanych systemów bibliotecznych, stosowanie których z reguły zaczyna się od przeniesienia katalogu zasobów bibliotecznych na nośniki elektroniczne. Wobec mnogości informacji docierającej poprzez Internet, informacji zgromadzonych na CD-ROM, trudności jakie napotyka użytkownik biblioteki, poszukując wybranej pozycji w bibliotecznych katalogach komputerowych, spowodowały wzrost znaczenia pomocy pracowników informacji naukowej w poszukiwaniach literaturowych i upowszechnianiu wiedzy na temat metodyki posługiwania się elektronicznymi źródłami informacji.

Czasopisma znajdujące się w zbiorach Biblioteki udostępniane były i są nadal tylko w Czytelnii Naukowej. Można z nich korzystać wyłącznie na miejscu, a kopie artykułów zamówić w Pracowni Reprograficznej. Do zadań pracowników Sekcji Informacji należy również działalność usługowa związana z dostarczeniem użytkownikom dokumentów wtórnych: przyjmowanie zamówień na kopie kserograficzne i prace fotograficzne, wydawanie wykonanych materiałów, prowadzenie rejestru usług i rozliczanie należności. W roku 2000 Czytelnia Naukowa wyposażona została w kserograf na karty magnetyczne. Każdy użytkownik może samodzielnie, bez konieczności składania zamówień do Pracowni Reprograficznej, wykonać sobie kopie dokumentów.

Pracownicy

Pierwszym kierownikiem Działu Informacji została mgr Janina Brzostowicz, następnie mgr Aniela Piotrowicz, później mgr Elżbieta Kluszevska, a aktualnie funkcję tę pełni mgr Ewa Grządzielewska.

Działalnością informacyjną zajmowali się w Bibliotece Głównej następujący pracownicy: mgr Krystyna Andrzejewska, mgr Elżbieta Boczkowska, mgr Kazimiera Bogucka, Włodzimierz Brzozowski, mgr Dagmara Drewniak, mgr Elżbieta Einbacher, mgr Renata Elsner, Łukasz Garliński, mgr Roma Hajduk, mgr Maria Haremza, Lidia Heidt, mgr Dorota Hepner, Emilia Kaczmarek, mgr Magdalena Kotlarek-Naskręt, mgr Marta

Kroemeke, mgr Włodzimierz Kruszona, mgr Barbara Maćkowska, mgr Gizela Paluch,
mgr Aleksandra Piszcz, mgr Grażyna Rudnik, mgr Renata Schröder, Grażyna Skala,
Danuta Sobańska, mgr Iwona Stebner, mgr Alicja Strzelecka, mgr Barbara Torlińska,
mgr Anna Trawińska-Musiałek, Mirosława Wojciechowska, Wiesław Woźnica, mgr
Janina Zawierucha, Małgorzata Ziarko.

Pracownia Reprograficzna

Pracownia Reprograficzna rozpoczęła działalność w kwietniu 1962 r. Pierwsze miesiące upłynęły na staraniach o wyposażenie oraz organizowaniu pracowni. Dotkliwy był brak możliwości stworzenia ciemni fotograficznej na terenie Biblioteki, ale ten problem udało się rozwiązać dzięki pomocy Zakładu Farmakognozji, który dysponował rzadko wykorzystywaną ciemnią.

Pracownia przez kilkanaście lat posiadała jeden etat, a do jej zadań należało wykonywanie mikrofilmów, fotokopii, przeźroczy na wykłady oraz wypożyczanie i konserwacja filmów naukowych 16 mm, które w liczbie około 100 znajdowały się w Bibliotece. Pracownia posiadała też projektor filmowy, który często obsługiwał zjazdy i konferencje naukowe, jak również wykłady profesorów takich specjalności, jak: ginekologia i położnictwo, anestezjologia, chirurgia, okulistyka, interna.

Reprodukowanie odbywało się w kąciku magazynu książek, a obróbka chemiczna w ciemni Zakładu Farmakognozji. W pracowni znajdował się również powielacz spirytusowy, służący do druku pism związanych z informacją. W latach siedemdziesiątych podjęto próbę skrócenia procesu sporządzania kopii. Dział Zaopatrzenia zakupił w 1972 roku węgierską kopiarke DOKUFO, opartą na metodzie refleksyjno-dyfuzyjnej. Niestety, to urządzenie okazało się nieprzydatne, dawało wprawdzie odbitki szybciej, ale mokre i nietrwałe, pracowało wolno i było drogie w eksploatacji.

W roku 1994 udało się w Filii nr 10 przy ul. Maszalarskiej wygospodarować duży pokój, do którego przeniesiono pracownię wraz z filmoteką. Poprawiło to znacznie warunki pracy, jednak poważnym mankamentem była konieczność donoszenia czasopism do reprodukcji z ul. Sierociej.

W roku 1976 pracownia została wyposażona w kserograf biurkowy KB-2, w związku z czym zmniejszyła się liczba reprodukcji fotograficznych, ponieważ kserograf przejął wykonywanie odbitek z czasopism i książek. Wykonywano dużo diapozytywów, zarówno kolorowych, jak i czarno-białych oraz tonowanych na niebiesko. Także w filmotece był duży ruch, bo wówczas filmy naukowe spełniały niebagatelną rolę w dydaktyce. Wypożyczanie i konserwacja filmów oraz organizowanie projekcji na konferencjach, zjazdach naukowych i wykładach zabierało dużo czasu.

W roku 1997 przeniesiono pracownię do budynku banku przy ul. Nowowiejskiego. Pracownia zajmowała 3 pokoiki na 4 piętrze, w jednym z nich mieściła się filmoteka z wypożyczalnią filmów. Tam też znajdował się projektor filmowy, na którym na życzenie osoby wypożyczającej można było dokonać przeglądu filmów. W roku 1981 pracownia została wyposażona w kopiarke bębnową UK-500, w roku 1984 zakupiono drugie takie samo urządzenie. Zatrudniono na okres pół roku drugiego technika w osobie Waldemara Beyme.

W grudniu 1984 roku pracownia została przeniesiona do obecnych pomieszczeń przy ul. Parkowej. Wpłynęło to bardzo korzystnie na termin wykonywania usług kserograficznych, których liczba znacznie się zwiększyła. W roku 1986 pracownia uzyskała drugi etat, na którym zatrudniony został Robert Tomaszewski, a w następnych latach pracownikami reprografii byli kolejno: Michał Łysek, Marta Surdacka, Łukasz Garliński, Janusz Nowicki i Krystyna Dziwnik.

Sukcesywnie przybywało również urządzeń reprograficznych. W roku 1988 zakupiono kopiarke Costar, w 1989 – Canon 3025, w 1991 – Rank Xerox 5026 oraz mikroprinter Copex do sporządzania kopii z mikrofisz, w 1995 – Rank Xerox 5331, w 1997 – Canon 6220, w 1998 – Konica 2223, w 2000 – Canon 6330, w 2001 – Ricoh 220.

Zakup cyfrowej koparki Ricoh umożliwił rozpoczęcie skanowania dokumentów i przesyłania ich drogą elektroniczną, co spowodowało zmniejszenie liczby zamówień na kserokopie.

W ostatnich latach, w związku z rozwojem technologii komputerowej, obniżyło się również zapotrzebowanie na diapozytywy, zarówno kolorowe, jak i czarno-białe. Zmniejszyło się również zainteresowanie filmami naukowymi.

Publikacje i działalność twórcza pracowników Biblioteki Głównej

I. Pierwsza oznaka działalności wydawniczej Biblioteki, to przygotowany do powielenia „*Biuletyn*” Biblioteki Akademii Medycznej w Poznaniu (nr 1 – 4), o objętości 76 stron (maszynopis powielony). Publikacja ta, której autorką była Krystyna Karwowska, ukazała się w 1954 r., w dwa lata po utworzeniu Biblioteki Głównej. To wydawnictwo jest do dzisiaj kontynuowane, obecnie ukazuje się raz lub dwa razy w roku i nosi tytuł: „*Informator Biblioteki Głównej Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu*”. Od czasu wydania tego pierwszego tytułu upłynęło 48 lat i tyle właśnie lat trwa wydawnicza działalność Biblioteki.

Moje opracowanie obejmuje okres od 1954 r. do dnia 31 sierpnia 2002 r. Zebrane tu informacje oparłem przede wszystkim na materiałach zawartych w:

1) „*Informatorze Biblioteki Głównej Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu*” z. I z 1985 r.,

2) bibliografiach publikacji pracowników Uczelni opracowanych przez Bibliotekę Główną Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, wydawanych w latach 1958 – 2002,

3) bazie komputerowej, tworzonej w Bibliotece Głównej od 1991 r. „*Bibliografia publikacji Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu*”.

Do dnia 31 sierpnia 2002 r. odnotowano łącznie w powołanych wyżej wydawnictwach i w bazie danych ponad 680 opisów bibliograficznych dotyczących autorstwa pracowników Biblioteki – w poszczególnych latach:

1954	1	1968	6
1955	1	1969	10
1956	2	1970	14
1957	3	1971	14
1958	4	1972	22
1959	3	1973	8
1960	3	1974	9
1961	1	1975	5
1962	3	1976	5
1963	6	1977	7
1964	2	1978	16
1965	2	1979	52
1966	2	1980	11
1967	4	1981	10

1982	8	1992	16
1983	16	1993	27
1984	15	1994	18
1985	14	1995	23
1986	12	1996	23
1987	16	1997	133
1988	6	1998	18
1989	6	1999	22
1990	6	2000	28
1991	13	2001	31
		i do dnia 31 lipca 2002	8

Nasuwa się pytanie, czy informacja o odnotowaniu w latach 1954 – 2002 ponad 680 opisów bibliograficznych świadczy o dużej aktywności wydawniczej pracowników Biblioteki? Bardzo trudno na to pytanie odpowiedzieć. Publikacja publikacji nie jest równa. Ponadto brakuje danych porównawczych, nie wiadomo, jak te sprawy przedstawiają się w innych bibliotekach głównych akademii medycznych.

W wymienionych powyżej źródłach figuruje ponad 60 nazwisk pracowników Biblioteki. Największa liczba pracowników Biblioteki była zawsze zaangażowana przy przygotowywaniu opracowań bibliograficznych i biogramów. Omówienie tej, bardzo ważnej, nie tylko dla Uczelni, działalności pracowników Biblioteki, odnoszącej się do publikacji pracowników Wydziału Lekarskiego i Oddziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Poznańskiego a następnie Akademii Medycznej w Poznaniu, stanowi przedmiot odrębnego opracowania. Pracownicy Biblioteki byli także (i są nadal) autorami bądź współautorami wykazów czasopism i katalogów, wydawnictw informujących o zasobach materiałów bibliotecznych tak naszej Biblioteki, jak też i innych bibliotek medycznych. Pracownicy Biblioteki mają prawo co najmniej do satysfakcji z tego, iż przez cały czas, od jej powstania aż do dnia dzisiejszego, dokumentowali dorobek piśmienniczy nie tylko pracowników Akademii, ale także pracowników Wydziału Lekarskiego i Oddziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Poznańskiego do 1950 roku. Nasza Uczelnia dysponuje pełnymi informacjami o publikacjach swoich pracowników i to jest niezaprzeczalna zasługa pracowników Biblioteki, o czym nie wolno zapomnieć.

Pośród 60 autorów, pracowników Biblioteki, większość – to autorzy do 10 opracowań. Powyżej 10 adnotacji w „*Bibliografiach ...*” odnosi się do 8 pracowników (Janina Brzostowicz, Ewa Grządzielewska, Elżbieta Kluszevska, Piotr Krzyżaniak, Halina Potyrałowa, Alicja Strzelecka, Wita Szulc, Regina Tobolewska), ok. 50 adnotacji dotyczy 3 osób (Renata Tomasziewicz, Jan Waliński, Bronisława Wolnikowa), ponad 100 pozycji wyszło spod pióra 3 osób (Bolesław Howorka, Krystyna Karwowska, Aniela Piotrowicz). Krótkim omówieniem tematyki prac wymienionych wyżej autorów, z wy-

łączeniem tych osób, które uczestniczyły głównie w opracowywaniu bibliografii i biogramów pracowników Uczelni, a także katalogów i wykazów informujących o zasobach materiałów bibliotecznych (naszej Biblioteki i innych bibliotek), zająłem się w części V tego opracowania. Należy jednak podkreślić, że pracownicy Biblioteki stale i systematycznie uczestniczyli w pracach nad tworzeniem różnych wykazów informujących o zasobach bibliotek poznańskich i aktywnie współdziałali z innymi bibliotekarzami przy opracowywaniu odpowiednich informatorów. Pierwszym takim dziełem był „Wykaz zagranicznych czasopism bieżących bibliotek szkół wyższych m. Poznania oraz Biblioteki PTPN za 1957 r.” opracowany przez zespół, którym kierował B. Świdorski. Kolejny „Wykaz ...” wydano rok później. W pracach nad tym wykazem uczestniczyły nasze pracownice: Zofia Gaca-Dąbrowska (w 1957 i w 1958 r.) i Anna Górska (w 1958 r.).

II. Pracownicy Biblioteki od wielu lat zasiadali w redakcjach, a także byli członkami komitetów redakcyjnych czasopism.

Członkiem redakcji „*Roczników Bibliotecznych*” był w latach 1970 – 1983 Jan Waliński.

W redakcji „*Roczników Akademii Medycznej w Poznaniu*” zasiadali w latach 1968 – 1976: Krystyna Karwowska, Jan Waliński i Bronisława Wolnikowa.

Bronisława Wolnikowa była w latach 1977 – 1979 członkiem redakcji „*Poznańskich Roczników Medycznych*”, wydawanych przez Akademię Medyczną w Poznaniu, Oddział Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu i przez Wydział Lekarski PTPN.

Członkami Komitetu Redakcyjnego „*Biuletynu Głównej Biblioteki Lekarskiej*” byli: Jan Waliński (1973 – 1978) i Bolesław Howorka (1979 – 1998); od 1999 r. członkiem tego Komitetu Redakcyjnego jest Aniela Piotrowicz.

Członkiem redakcji „*Bibliotekarza*” jest od 1984 r. Bolesław Howorka.

Członkiem redakcji „*Nowin Lekarskich*” był w latach 1996 – 1999 Bolesław Howorka, a od 1999 r. Aniela Piotrowicz.

Zastępcą Redaktora „*Biuletynu Informacyjnego Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu*” jest od 1981 r. Bolesław Howorka. Redaktorem technicznym tego *Biuletynu ...*” była w latach 1976 – 1980 Bronisława Wolnikowa, a od 1991 r. Alicja Strzelecka.

Członkiem redakcji „*Medicus Mundi Polonia*” jest od 2000 r. Aniela Piotrowicz.

III. Pracownicy Biblioteki redagowali i nadal redagują wydawnictwa bardzo ważne dla Uczelni.

W 1963 r. Biblioteka Główna przejęła od Rektoratu opracowywanie „*Kroniki Akademii Medycznej w Poznaniu*”. W 1967 r. ukazał się tom za lata 1957/1958 – 1963/1964, w 1968 (było to, niestety, ostatnie wydanie „*Kroniki ...*”) za lata 1964/1965 (Sekretarzem Redakcji tych wydań była Bronisława Wolnikowa). Część bibliograficzną „*Kroniki ...*” opracował zespół pracowników Biblioteki Głównej. Przez kilka kolejnych

lat materiały kronikarskie i bibliografia wchodziły w skład „Roczników Akademii Medycznej w Poznaniu” (r. 1968 – t. 1 objął lata 1964/65, r. 1969 – t. 2/3 objął lata 1966/67 i tak dalej, do 1976 r., w którym ukazał się t. 10 z materiałami bibliograficznymi z 1974 r.); w redakcji „Roczników ...” , w przygotowaniu poszczególnych roczników do druku znaczącą rolę odgrywali pracownicy Biblioteki (Krystyna Karwowska, Bronisława Wolnikowa i Jan Waliński). Wydawnictwo to zostało przekształcone w „Poznańskie Roczniki Medyczne”, w periodyk, którego instytucjami sprawczymi miały być, obok Uczelni, także Oddział Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu oraz Wydział Lekarski Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Nowy komitet redakcyjny uznał, że w nowym czasopiśmie nie będzie ani materiałów kronikarskich, ani bibliografii prac Uczelni.

W latach 1962 – 1968 Bronisława Wolnikowa była redaktorem „Składu osobowego Akademii Medycznej w Poznaniu” – sześciu roczników wydanych w tych latach.

IV. Większość publikacji, opracowanych przez pracowników Biblioteki, została wydana nakładem Akademii [„Biuletyny...”, „Informatory...”, „Wykazy czasopism...”, skrypty (Krystyna Karwowska: „Podręczny słownik łacińsko-polski terminów medycznych i z medycyną związanych. Dla studentów pierwszych lat, bibliotekarzy medycznych, laborantów farmaceutycznych.” – cztery wydania: 1960, 1962, w 1967 – dwa wydania; w 1979 r. wydany przez PZWL), składy osobowe, wydawnictwa kronikarskie, bibliograficzne, wydawnictwa jubileuszowe, wspomnienia pośmiertne, zarówno o zmarłych profesorach, jak i o pracownikach Biblioteki (m.in.: Helena Basińska, Bolesław Howorka, Krystyna Karwowska, Marta Kroemeke, Bronisława Wolnikowa)].

Bibliotekarze byli autorami części bibliograficznych publikacji innych pracowników Uczelni, innych wydawnictw (m.in.: Helena Basińska, Janina Brzostowicz, Aleksandra Flieger, Eugenia Jarmuszkiewicz, Marta Kroemeke, Maria de Mezer, Zofia Knoppówna, Halina Potyrałowa, Bronisława Wolnikowa).

Jan Waliński był autorem rozdziału: „Bibliotekarstwo”, w podręczniku (pod red. Kazimierzy Milanowskiej) „Terapia zajęciowa”.

Pracownicy Biblioteki publikowali także swoje prace w wydawnictwach Uniwersytetu Poznańskiego (Jan Waliński, Aniela Piotrowicz) i Politechniki Poznańskiej (Bolesław Howorka).

W „Biuletynie Głównej Biblioteki Lekarskiej” ukazały się artykuły Janiny Brzostowicz, Ewy Grządzielewskiej, Bolesława Howorki, Piotra Krzyżaniaka, Anieli Piotrowicz, Barbary Torlińskiej.

W „Biuletynie Informacyjnym Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego” publikowali: Jacek Głębocki, Ewa Grządzielewska, Bolesław Howorka, Aniela Piotrowicz, Alicja Strzelecka, Bronisława Wolnikowa.

W „Biuletynie Wielkopolskiej Izby Lekarskiej” publikowali: Ewa Grządzielewska, Piotr Krzyżaniak i Aniela Piotrowicz.

Artykuły pracowników naszej Biblioteki ukazały się m.in. w „*Poradniku Bibliotekarza*” (Bolesław Howorka) i w „*Bibliotekarzu*” (Ewa Grządzielewska, Bolesław Howorka, Aniela Piotrowicz), w „*Aktualnych Problemach Informacji i Dokumentacji*” (Bolesław Howorka), w „*Poznańskim Bibliotekarzu*” (Ewa Grządzielewska, Bolesław Howorka), w „*Paragrafie Poznańskim*” (Bolesław Howorka), w „*Służbie Zdrowia*” i w „*Nowinach Lekarskich*” (Bolesław Howorka), w „*Życiu Szkoły Wyższej*” (Janina Brzostowicz, Bolesław Howorka), a także w „*Sprawozdaniach PTPN*” (Jan Waliński), w „*Rocznikach Bibliotecznych*” (Bolesław Howorka), w „*Przeglądzie Bibliotecznym*” (Bolesław Howorka), w „*Szpitalnictwie Polskim*” (Bolesław Howorka), w czasopiśmie: „*Organizacja – Metody – Technika*” i „*Medycyna – Dydaktyka – Wychowanie*” (Bolesław Howorka).

Pracownicy Biblioteki czynnie uczestniczyli w wielu konferencjach naukowych, organizowanych przez Komisję Koordynacyjną Bibliotek Medycznych (Konferencje Problemowe Bibliotek Medycznych), przez inne biblioteki (m.in. przez Główną Bibliotekę Lekarską, przez Poznańską Fundację Bibliotek Naukowych, a także przez naszą Bibliotekę wspólnie z informatyczną firmą „Stratus”), przez naszą i inne uczelnie, a także przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Znaczący był udział pracowników Biblioteki w V Konferencji Internetu Medycznego, która odbyła się w Poznaniu w 2000 roku. Wygłoszone przez nich referaty były publikowane w materiałach wydanych przez organizatorów po konferencjach, zjazdach i innych imprezach. Autorami opublikowanych w tych wydawnictwach, w zbiorach materiałów konferencyjnych, zjazdowych, referatów byli: Jacek Głębocki, Ewa Grządzielewska, Roma Hajduk, Maria Haremza, Bolesław Howorka, Piotr Krzyżaniak, Krystyna Nyga, Aniela Piotrowicz, Maria Posaźdy, Iwona Stebner, Alicja Strzelecka, Barbara Torlińska.

Autorem dwóch książek był Bolesław Howorka. W 1980 r. Wyd. SBP wydało: „*Elementy prawa dla bibliotekarzy i dokumentalistów*” (s. 119). To samo Wydawnictwo w serii: „*Nauka – Dydaktyka – Praktyka*” (T. 23) opublikowało w 1997 r. książkę jego autorstwa: „*Prawo autorskie w działalności bibliotekarskiej*” (s. 196). Był on także autorem rozdziałów w dwóch skryptach z zakresu organizacji ochrony zdrowia wydanych w 1979 i w 2000 r. („*Elementy prawa dla studentów medycyny*”). Autorką samodzielnego wydawnictwa: „*Dostęp do światowego piśmiennictwa. Przewodnik dla użytkowników naukowej informacji medycznej*” (Wyd. Uczelniane AM im. Karola Marcinkowskiego, 1996) jest Aniela Piotrowicz.

Pracownicy Biblioteki byli autorami bądź też współautorami scenariuszy wystaw związanych z jubileuszami Uczelni i Jej jednostek organizacyjnych (Bolesław Howorka, Aniela Piotrowicz), a także redaktorami bądź też współredaktorami odpowiednich wydawnictw jubileuszowych (Aniela Piotrowicz).

V. Autorzy innych opracowań niż bibliograficzne bądź informacyjne, których nazwiska ponad 10 razy przewinęły się w opracowaniach bibliograficznych, mówiących

o publikacjach pracowników Biblioteki Głównej naszej Uczelni (wyłączając opracowania bibliograficzne omówione w innym rozdziale) to: Janina Brzostowicz, Ewa Grządzielewska, Bolesław Howorka, Krystyna Karwowska, Piotr Krzyżaniak, Aniela Piotrowicz, Wita Szulc, Jan Waliński i Bronisława Wolnikowa.

Janina Brzostowicz należy do grona najstarszych pracowników Biblioteki. Jako autorka zaistniała w Uczelni w 1957 r. Jej prace ukazywały się przede wszystkim w „*Biuletynie Głównej Biblioteki Lekarskiej*”, w Informatorze Biblioteki, pojedyncze artykuły opublikowało „*Życie Szkoły Wyższej*”. Tematem jej prac były sprawy doskazywania się pracowników nauki, roli filmów na usługach nauki, zbierania piśmiennictwa do prac naukowych, zadania biblioteki głównej uczelni a także problemy związane ze statusem prawnym pracowników biblioteki.

Ewa Grządzielewska swoje pierwsze prace ogłosiła w 1989 r. Publikowała w „*Biuletynie Głównej Biblioteki Lekarskiej*”, w „*Bibliotekarzu*”, w „*Biuletynie Wielkopolskiej Izby Lekarskiej*” i w „*Bibliotekarzu Poznańskim*”, a także w materiałach konferencyjnych, samodzielnie bądź też jako współautor (z Jackiem Głębockim, Marią Haremzą, Piotrem Krzyżaniakiem, Marią Posadzy, Anielą Piotrowicz i Alicją Strzelecką). Teksty, których jest współautorką, to przede wszystkim referaty na konferencje, w których przedstawia doświadczenia Biblioteki oraz propozycje związane z wykorzystywaniem systemów elektronicznych. Jej wyjazd do bibliotek niemieckich zaowocował kilku publikacjami, informującymi o pracy tych instytucji oraz o nowoczesnych narzędziach wykorzystywanych w ich pracy.

Publikacje Bolesława Howorki (autora ponad 200 publikacji, z czego ponad 180 powstało w czasie jego pracy w Bibliotece) obejmują tematy z zakresu prawa pracy (problematyka materialnej odpowiedzialności pracowników za mienie zakładu, za zbiory biblioteczne), „prawa instytucji kultury”, w tym przede wszystkim „prawa bibliotecznego”, prawa autorskiego, „prawa ochrony zdrowia”, „prawa szkół wyższych”. Na zlecenie Okręgowej Izby Radców Prawnych w Poznaniu (której jest członkiem) pisał o sprawach samorządu radcowskiego, zajmował się także problemami związanymi z działalnością Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, problematyką praw człowieka. Jest on autorem kilku publikacji z zakresu organizacji pracy, zarówno w zakładach opieki zdrowotnej, jak i w bibliotekach, zajmował się także problematyką organizacji zakładów publicznych oraz ich wewnętrznych aktów normatywnych (statuty, regulaminy). Opublikował także kilka prac związanych z historią Uczelni (wspomniany tu już udział w opracowaniu „*Kroniki...*”); jest autorem, bądź też współautorem kilku biogramów.

Większość spośród jego publikacji były to głównie teksty opracowane samodzielnie, kilkanaście pozycji opracował przy współpracy innych pracowników Biblioteki (współautorzy: Helena Basińska, Jacek Głębocki, Aniela Piotrowicz, Regina Tobolewska),

a także z osobami spoza Biblioteki (Jerzy Maj z Biblioteki Narodowej, Andrzej Nowakowski i Franciszek Tobiasz ze Szpitala Klinicznego im. Wiktora Degi w Poznaniu).

B. Howorka był współautorem ustawy o bibliotekach (współautorem projektu ustawy był Jerzy Maj z Biblioteki Narodowej), tekstu „Stowarzyszeniowego” (sponsorowanego przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich), ostatecznie odrzuconego przez Ministerstwo Kultury (uchwalony tekst ustawy, oparty na projekcie „Ministerialnym” – Ministerstwa Kultury i Sztuki – spotkał się z krytyką środowiska bibliotekarskiego, uznany został za akt normatywny nienowoczesny i dezintegrujący środowisko bibliotekarskie).

Jak już wspomniano, był autorem dwóch książek, a także rozdziałów w skryptach z zakresu „zdrowia publicznego”. Liczne publikacje ukazały się w materiałach zjazdowych i konferencyjnych, było to związane z faktem, że wielokrotnie przygotowywał referaty na konferencje, zjazdy i seminaria poświęcone przede wszystkim problemom bibliotekarskim (organizowane głównie przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich), ale także problematyce „zdrowia publicznego”. Publikował także w czasopiśmie: „Życie Szkoły Wyższej”, „Szpitalnictwo Polskie”, „Organizacja – Metody – Technika”, „Przegląd Biblioteczny”, „Bibliotekarz”, „Bibliotekarz Poznański”, „Poradnik Bibliotekarza”, „Roczniki Biblioteczne”, „Informator Bibliotekarza i Księgarza”, „Biblioteka w Szkole”, „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji”, „Praktyka i Teoria Informacji”, „Medycyna – Dydaktyka – Wychowanie”, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej”, „Nowe Prawo”, „Poznański Paragraf”, a także w biuletynach Uczelni oraz Zarządu Głównego SBP.

Krystyna Karwowska (obok Jana Walińskiego) należy do osób, które tworzyły zręby naszej Biblioteki. Była autorką pierwszej publikacji odnotowanej w bibliografiach Biblioteki (1954 r.). Jej prace to przede wszystkim opracowania instruktażowe dla bibliotekarzy (zawarte w „Biuletynie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu”). Bardzo ważne były Jej prace słownikowe: była autorką podręcznych słowników łacińsko-polskich terminów medycznych i z medycyną związanych, przeznaczonych dla studentów medycyny, techników i bibliotekarzy medycznych (4 wydania, każde poprawione, uzupełnione). Opracowała kilka biogramów, wspomnień pośmiertnych o pracownikach Biblioteki i profesorach Uczelni. Miała znaczący udział w opracowywaniu „Kroniki Akademii...” .

Prace Piotra Krzyżaniaka związane są z jego profesją informatyka i powstały przede wszystkim we współpracy z innymi pracownikami Biblioteki, głównie z Anielą Piotrowicz. Samodzielne opracowania tego autora dotyczą problemów elektronicznej informacji medycznej. Jego teksty ukazały się w „Biuletynie Głównej Biblioteki Lekarskiej”, „Biuletynie Wielkopolskiej Izby Lekarskiej”, a także w materiałach konferencyjnych.

Aniela Piotrowicz jest autorką tekstów zamieszczanych zarówno w czasopiśmie: „Biuletyn Informacyjny Wielkopolskiej Izby Lekarskiej”, „Biuletyn Informacyjny Aka-

demii Medycznej ...", „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej”, „Bibliotekarz”, jak też i w licznych zbiorach materiałów konferencyjnych i zjazdowych, w wydawnictwach okolicznościowych i jubileuszowych, oraz w wydawnictwach samodzielnych. Należy tu wymienić jej skrypt: „Dostęp do światowego piśmiennictwa. Przewodnik dla użytkowników naukowej informacji medycznej” (Wyd. Uczelniane AM im. Karola Marcinkowskiego, 1996). Tematem jej prac były sprawy związane z najnowszymi metodami udostępniania naukowej informacji medycznej, w szczególności problemy dotyczące korzystania z komputerowych baz danych oraz z rolą, zadaniami biblioteki w środowisku medycznym. Szereg pozycji poświęconych jest sprawom historii Biblioteki, a także historii Uczelni (opracowała kilka rozdziałów Księgi Pamiątkowej: „W 80-lecie Uniwersyteckiego Wydziału Lekarskiego w Poznaniu”). Zajmowała się także problemami nowoczesnej dydaktyki. Wraz z Bolesławem Howorką opracowała sprawozdanie z pobytu w bibliotekach niemieckich, a z Barbarą Torlińską sprawozdanie z Warsztatów EAHIL (Tartu '99). Należy także podkreślić, że była i jest jednym z animatorów i głównych autorów wydawnictw bibliograficznych dokumentujących dorobek pracowników Uczelni.

Wita Szulc (w czasie swojej pracy w naszej Bibliotece) opublikowała kilka prac związanych z jej zainteresowaniami filologią klasyczną (w „Filomacie”), a także z jej warsztatem pracy – Biblioteką Oddziału Stomatologicznego (w „Poznańskiej Stomatologii”, w „Problemach Uczelnianych Instytutów Medycznych”). Publikowała także w „Bibliotekarzu” (praca dot. statusu bibliotekarza). Jej dalsza, znacząca działalność, tak naukowa, jak i autorska, dotyczyła problemów dostępu do kultury („Litteraria”), a przede wszystkim kulturoterapii, ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii (głównie w materiałach konferencyjnych).

Jan Waliński – (pierwszy dyrektor Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu) był autorem prac związanych z organizacją i działalnością Biblioteki oraz wydawnictw uczelnianych (współautor: Bronisława Wolnikowa) (w: *Biblioteki województwa poznańskiego w latach 1945-1955*”, „Kronice Uniwersytetu Poznańskiego ...”, „Zeszytach Naukowych UAM”). Był on autorem rozdziałów „Kroniki Uniwersytetu Poznańskiego” omawiających działalność (w ramach tej Uczelni – do 1950 r.) Wydziału Lekarskiego i Wydziału Farmaceutycznego. Opublikował także pracę poświęconą Chociszewskiemu (w „Sprawozdaniach PTPN”). Był także autorem jednego z rozdziałów („Bibliotekarstwo”) podręcznika „Terapia zajęciowa” (pod red. Kazimierzy Milanowskiej).

Bronisława Wolnikowa opracowywała informatory dla studentów Akademii Medycznej, a także instruktaże dla pracowników sieci bibliotecznej Uczelni. Była autorką rozdziałów poświęconych Bibliotece i działalności wydawniczej Uczelni (m.in. wspólnie z Janem Walińskim) w uczelnianych wydawnictwach jubileuszowych i w biulety-

nach informacyjnych. Była także autorem dwóch biografii opublikowanych w Biuletynie naszej Biblioteki.

Jeszcze raz trzeba podkreślić, że omawiając działalność twórczą wyróżnionych kilku pracowników Biblioteki Głównej Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, pominięto ich wkład w opracowywanie wydawnictw bibliograficznych, jak też ich udział w opracowywaniu różnego rodzaju katalogów i wykazów czasopism oraz nowych nabytków bibliotecznych.

Należy wyrazić przekonanie, że liczba „aktywnych autorów” będzie w zespole pracowników Biblioteki stale wzrastać.

Referaty prezentowane na konferencjach naukowych

- 4 – 5.06.1968 Sesja Naukowa Bibliotekarzy Poznania i woj. poznańskiego, 50-ta rocznica SBP – Poznań
K. Ewicz, J. Waliński: „Czytelnictwo w mieście Poznaniu”
- 1972 II Ogólnopolskie Sympozjum Naukowe „Problemy organizacji życia kulturalnego oraz społecznej aktywności kulturalnej” – Warszawa
W. Szulc: „Wykorzystanie wyników badań naukowych w działalności kulturalnej. Głos w dyskusji”
- 23.10.1979 Sesja naukowa „Miejsce informacji regionalnej w krajowym systemie informacji naukowej” – Poznań
B. Howorka: „Aktualne potrzeby użytkowników informacji naukowej regionu w naukach medycznych”
- 17.05.1980 Sympozjum „Treść i formy nauczania chirurgii szczękowo-twarzowej i stomatologicznej oraz problemy wychowania studentów stomatologii” – Skoki k. Poznania
W. Szulc, J. Ryfa: „Postawy społeczne studentów podstawą ich adaptacji w środowisku pracy”
- 13 – 14.09.1980 IX Krajowe Sympozjum. Tematy: 1) Niefarmakologiczne metody leczenia nerwic, zaburzeń czynnościowych i schorzeń psychosomatycznych opierające się o leczenie muzyką, dobranym tekstem i innymi formami powtarzalnej psychoterapii; 2) Problematyka utworzenia ogólnodostępnego, skomputeryzowanego banku procedur diagnostycznych i terapeutycznych” – Katowice
W. Szulc: „Rola książki w życiu chorego”
- 16 – 17.11.1980 III Zjazd Naukowy Polskiego Towarzystwa Medycyny Społecznej „Metody oceny stanu zdrowia ludności oraz zarządzanie i kierowanie w ochronie zdrowia” – Poznań
B. Howorka: „Zasięg i rozpiętość kierowania a struktura organizacyjna zespołu opieki zdrowotnej”
- 28 – 29.11.1981 X Ogólnopolskie Spotkanie Współpracowników Instytutu Muzykoterapii Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej – Wrocław
W. Szulc: „Kulturowy aspekt rehabilitacji ludzi niepełnosprawnych”

- 21.03.1983 Konferencja „Samorząd społeczny w systemie politycznym PRL” – Poznań
B. Howorka: „Kilka uwag o samorządności szkół wyższych”
- 26 – 27.10.1984 III Konferencja Naukowa Pielęgniarstwa Klinicznego – Poznań
W. Szulc: „Propozycje nauczania kulturoterapii na Wydziałach Pielęgniarstwa”
- 5 – 7.12.1985 Sympozjum „Problemy naukowej informacji medycznej” z okazji X-lecia systemu MEDINFORM – Poznań
B. Howorka: „Podstawy prawne informacji naukowej i działalność resortowej sieci naukowej informacji medycznej w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej”
- 25 – 26.09.1986 VI Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych – Lublin
B. Howorka: „Współpraca Głównej Biblioteki Lekarskiej z siecią w zakresie działalności informacyjnej”. (Koreferat do wystąpienia D. Kuźmińskiego)
- 22 – 23.03.1989 VIII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych – Katowice
B. Howorka: „Dary zagraniczne dla polskich bibliotek medycznych”
- 26 – 27.11.1992 Seminarium „Najnowsze metody udostępniania naukowej informacji medycznej w technologii CD-ROM” – Poznań
  1. J. Głębocki, E. Grzędziewska: „CD-ROM w sieci Biblioteki Głównej AM w Poznaniu”
  2. J. Głębocki, A. Piotrowicz: „Jak zrobiliśmy ‘library holdings’ w Bibliotece Głównej AM im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu?”
  3. B. Howorka: Przemówienie wygłoszone na otwarciu seminarium
- 23 – 25.06.1993 X Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych „Działalność naukowa bibliotek medycznych. Komputeryzacja procesów biblioteczno-informacyjnych w bibliotekach medycznych” – Gdańsk
B. Howorka: „‘Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej’ – organ bibliotekarstwa medycznego - opinie czytelników - analiza zawartości roczników 1983 – 1991”
- 20 – 22.06.1994 XI Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych „Polska bibliografia medyczna; tradycje, współczesność i przyszłość” – Białystok
B. Howorka: „Własność intelektualna bibliotekarzy w świetle nowej ustawy o prawie autorskim”

- 22 – 23.09.1994 „Udostępnianie baz danych w technologii CD-ROM w sieciach komputerowych” – Poznań
A. Piotrowicz: „Doświadczenia Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu w udostępnianiu baz danych na CD-ROM w sieci lokalnej”
- 15 – 17.11.1994 Konferencja „Organizacja i zarządzanie bibliotekami naukowymi w procesie automatyzacji. Problemy okresu przejściowego” – Poznań
B. Howorka: „Biblioteka uczelniana i jej pracownicy w ustawach o szkolnictwie wyższym wczoraj – dzisiaj – jutro”
- 7 – 9.06.1995 XII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych „Udostępnianie zbiorów bibliotecznych” – Łódź
  1. *B. Howorka: „Udostępnianie zbiorów bibliotecznych w świetle przepisów nowej ustawy o prawie autorskim”*
  2. *A. Piotrowicz: „Udostępnianie zbiorów w bibliotekach uczelni medycznych”*
  3. *B. Howorka: „Z problemów planowania obsady personalnej w bibliotekach akademickich. Uwagi do referatu wygłoszonego na konferencji „Organizacja i zarządzanie bibliotekami naukowymi w procesie automatyzacji. Problemy okresu przejściowego”. Poznań 17.11.1994”*
- 22 – 24.10.1995 Ogólnopolska Konferencja SBP „Kształcenie bibliotekarzy dla przyszłości”, II Forum SBP'95 – Jachranka k. Warszawy
B. Howorka: „Aspekty prawne kształcenia bibliotekarzy”
- 17.04.1996 Spotkanie „okrągłego stołu”: „Półwiecze dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi” – Warszawa
B. Howorka: „Rozważania o dekreście bibliotecznym”
- 15 – 16.10.1996 Konferencja „Zawód bibliotekarza dziś i jutro” – Łódź
B. Howorka: „Status prawny bibliotekarza w szkole wyższej”
- 13 – 14.06.1997 Ogólnopolska Konferencja „Społeczno-kulturalna i zawodowa kreatywność bibliotekarzy” – Miedzeszyn
B. Howorka: „Normatywne uwarunkowania działalności bibliotekarzy”
- 20 – 21.11.1997 Konferencja „Biblioteki medyczne wobec problemów informacji elektronicznej” – Poznań
  1. *A. Piotrowicz: „Rola biblioteki w środowisku medycznym”*
  2. *P. Krzyżaniak: „Nasza biblioteka w Internecie”*
  3. *B. Howorka: „Prawne aspekty korzystania ze źródeł informacji elektronicznej”*

- 3 – 5.06.1998 XVII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych „Dydaktyczne funkcje biblioteki głównej z uwzględnieniem wykorzystania technik informatycznych” – Poznań
1. B. Howorka: „Normatywne uwarunkowania dydaktycznej funkcji biblioteki głównej szkoły wyższej”
  2. A. Piotrowicz, E. Grzędzielewska: „Zróżnicowanie propozycji programowych w zakresie dydaktyki prowadzonej przez biblioteki uczelni medycznych dla różnych grup użytkowników”
- 15 – 17.06.1998 Ogólnopolska Konferencja Dyrektorów WBP „Zmiany w prawie bibliotecznym” – Radom
- B. Howorka: „Pod drzwiami Unii Europejskiej czyli o kierunkach zmian w polskim prawie bibliotecznym”
- 22 – 23.06.1998 Międzynarodowa konferencja „Elektroniczne rozpowszechnianie informacji naukowej” – Łódź
- B. Howorka: „Konsorcja bibliotekarskie w Polsce”
- 26 – 28.05.1999 XVIII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych „Możliwości współpracy bibliotek naukowych i świadczenia usług w rozległych sieciach komputerowych” – Kraków
1. P. Krzyżaniak, A. Piotrowicz: „Wykorzystanie nowych możliwości systemu ERL 4.0 w Bibliotece Głównej AM w Poznaniu”
  2. P. Krzyżaniak, M. Posadzy: „Zintegrowany system realizacji zamówień na usługi biblioteczne”
- 12 – 13.11.1999 „IV Konferencja Internetu Medycznego” – Toruń
1. A. Piotrowicz, B. Torlińska: „Evidence Based Medicine – strategia poszukiwania doniesień naukowych w medycznych bazach bibliograficznych”
  2. P. Krzyżaniak, A. Piotrowicz: „Elektroniczny serwis informacyjny Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu”
- 31.05. – 2.06.2000 XIX Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych „Perspektywy współpracy bibliotek medycznych w dobie elektronicznych technologii” – Wrocław
1. A. Piotrowicz, P. Krzyżaniak: „Zastosowanie kartoteki haseł wzorcowych MeSH do klasyfikacji przedmiotowej w zintegrowanym systemie HORIZON”
  2. B. Howorka: „Prawo autorskie i medyczna kartoteka haseł wzorcowych”

9.11.2000 Konferencja „Ku problemowemu uczeniu się w akademii medycznej”
– Poznań

A. Piotrowicz: „Rola biblioteki głównej akademii medycznej we
wspomaganiu problemowego uczenia się studentów”

10 – 11.11.2000 V Konferencja Internetu Medycznego – Poznań

1. I. Stebner, R. Hajduk: „Serwis edukacyjny na stronie WWW Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu”
2. R. Hajduk, I. Stebner: „Opis bibliograficzny dokumentów elektronicznych”
3. E. Grządzielewska, M. Haremza: „Dystrybucja informacji bibliograficznej przy wykorzystaniu poczty elektronicznej”
4. E. Grządzielewska, A. Strzelecka: „Dostęp do czasopism w wersji elektronicznej”
5. A. Piotrowicz: „Zbiór informacji o portalach medycznych na stronie internetowej biblioteki medycznej”
6. I. Stebner, R. Hajduk: „Komputerowa informacja o zbiorach Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu”
7. K. Nyga: „Oferta wydawnicza i księgarska w internecie”
8. A. Piotrowicz, P. Krzyżaniak: „Współpraca Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu z Wielkopolską Izbą Lekarską w zakresie dydaktyki podyplomowej”
9. B. Torlińska: „Bazy ERA i NetPrints jako forum swobodnego i szybszego ogłaszania wyników badań”
10. P. Krzyżaniak: „Wzbogacona wersja bazy MEDLINE jako rozbudowany system informacji medycznej”

6 – 8.06.2001 XX Jubileuszowa Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych
„Współpraca bibliotek w zakresie wymiany dokumentów w Polsce
i na świecie. Systemy elektronicznej dystrybucji dokumentów” –
Szczecin-Międzyzdroje

1. E. Grządzielewska, M. Posadzy: „Doświadczenia Biblioteki Głównej Akademii Medycznej im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu w zakresie elektronicznego sposobu zamawiania i odbierania kopii dokumentów”
2. A. Piotrowicz, E. Grządzielewska, P. Krzyżaniak: „Koncepcja krajowego systemu elektronicznej dystrybucji kopii dokumentów dla środowiska medycznego”

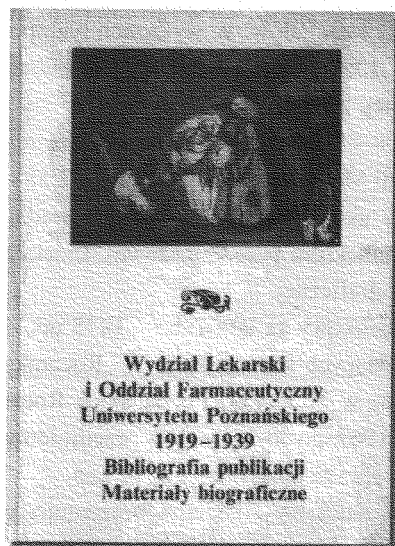
- 10 – 11.12.2001 Konferencja „Internet w bibliotekach – próba bilansu i perspektyw rozwoju” – Wrocław
E. Grzędzielewska: „Elektroniczny system przesyłania dokumentów doc@med”
- 6 – 9.04.2002 Euroanaesthesia 2002. 10th ESA Anniversary Meeting and 24th EAA Annual Meeting – Nice, France
B. Torlińska, T. Torliński, L. Wołowicka: „Coverage of anaesthesiology journals in medical bibliographic databases”
- 15 – 17.05.2002 Konferencja „Udział bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce: potencjał, możliwości, potrzeby” – Bydgoszcz-Klonowo
A. Piotrowicz: „System elektronicznej dystrybucji kopii dokumentów doc@med”
- 24 – 26.06.2002 Konferencja „INFOBAZY '02. Bazy danych dla nauki” – Gdańsk-Sobieszewo
A. Uryga, A. Piotrowicz: „Kartoteka haseł wzorcowych Medical Subject Headings (MeSH) w wersji polsko-angielskiej. Koncepcja integracji wielośrodkowej i wielodyscyplinarnej pracy nad bazą w oparciu o system zunifikowanego słownictwa medycznego (Unified Medical Language System – Metathesaurus UMLS)”
- 16 – 21.09.2002 8th European Conference of Medical and Health Libraries – Cologne, Germany
A. Piotrowicz, E. Grzędzielewska, B. Torlińska: „Cooperation between medical academic libraries in Poland”
- 23 – 24.09.2002 Konferencja nt. „Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników” – Warszawa
A. Piotrowicz, E. Grzędzielewska, B. Torlińska: „Współpraca akademickich bibliotek medycznych w Polsce”

Aniela Piotrowicz

Dokumentacja i opracowanie bibliograficzne opublikowanego dorobku naukowego pracowników naukowo-dydaktycznych Akademii

Szkolnictwo akademickie w zakresie nauk medycznych i farmaceutycznych w Poznaniu do roku 1949 związane było z Uniwersytetem Poznańskim, w którym od kwietnia 1920 roku istniał Wydział Lekarski, od listopada 1919 Studium Farmaceutyczne, przekształcone w 1920 roku w Oddział Farmaceutyczny, a w roku 1947 w Wydział Farmaceutyczny. Wszystkie jednostki naukowo-dydaktyczne i usługowo-lecznicze, działające w ramach tych wydziałów, weszły w skład utworzonej w 1950 roku Akademii Medycznej.

W opracowaniach bibliograficznych Biblioteki Głównej Akademii Medycznej udokumentowany został pełen dorobek naukowy wszystkich instytutów, katedr, zakładów i klinik działających w ramach Wydziału Lekarskiego i Oddziału Farmaceutycznego UP oraz Akademii Medycznej.

Okładka historycznego opracowania bibliograficznego

Bibliografia publikacji za okres 1919 – 1939 zamieszczona jest w opracowaniu zbiorowym „Wydział Lekarski i Oddział Farmaceutyczny Uniwersytetu Poznańskiego 1919 – 1939. Bibliografia publikacji. Materiały biograficzne” pod red. Krystyny Karwowskiej i Anieli Piotrowicz, wydany w 1997 roku jako T. 2 Biblioteki Prac Historycz-

nych Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Opracowanie to, przygotowane w 1969 przez zespół pracowników Biblioteki Głównej pod red. K. Karwowskiej, przez wiele lat pozostawało w maszynopisie, a mimo to cieszyło się dużym zainteresowaniem i doczekało się pozytywnych recenzji. Dorobek naukowy został w nim przedstawiony w ramach struktury organizacyjnej poszczególnych wydziałów, w obrębie której zastosowano układ chronologiczny. Bibliografia zawiera liczne indeksy, m.in. indeks autorski i przedmiotowy.

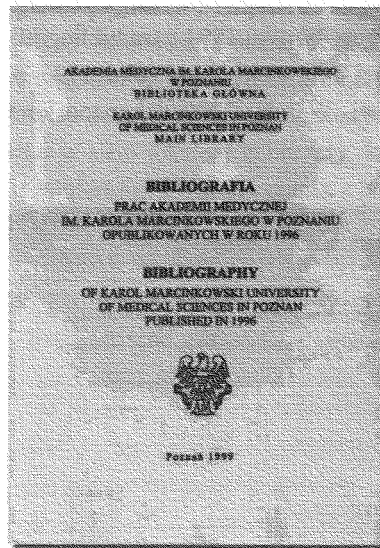
Działalność naukowa za lata 1945 – 1955 udokumentowana została w „Bibliografii publikacji z lat 1945 – 1955. Dziesięciolecie pracy naukowej Wydziału Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Poznańskiego oraz Akademii Medycznej w Poznaniu” (Poznań, PWN 1958), opracowanej przez pracowników Biblioteki Głównej pod kierunkiem Jana Walińskiego. Składa się ona z dwóch części: w pierwszej przedstawiono publikacje w układzie alfabetycznym nazwisk autorów, w drugiej – wykaz prac jednostek naukowych w układzie chronologicznym. Bibliografia wyposażona jest w skorowidz przedmiotowy.

Bibliografię publikacji za lata 1956 – 1957 zawiera „Kronika Akademii Medycznej w Poznaniu od 1 stycznia 1950 r. do 30 września 1957 r.” T. 1 – 3 (Poznań, AM 1959). Wykazy opublikowanych prac zamieszczone są po materiałach kronikarskich dotyczących poszczególnych katedr i zakładów. W wykazach tych podano także skrócony opis bibliograficzny prac z lat 1950 – 1955, które zamieszczone zostały w wymienionej wyżej „Bibliografii publikacji z lat 1945 – 1955”.

Bibliografia za lata 1958 – 1964 stanowi samoistną część „Kroniki i bibliografii dorobku naukowego Akademii Medycznej w Poznaniu 1957/58 – 1963/64” (Poznań, PWN 1967). Opracowana jest w układzie chronologicznym według jednostek organizacyjnych Uczelni i opatrzona indeksem przedmiotowym. Indeks nazwisk jest wspólny dla części kronikarskiej i bibliograficznej.

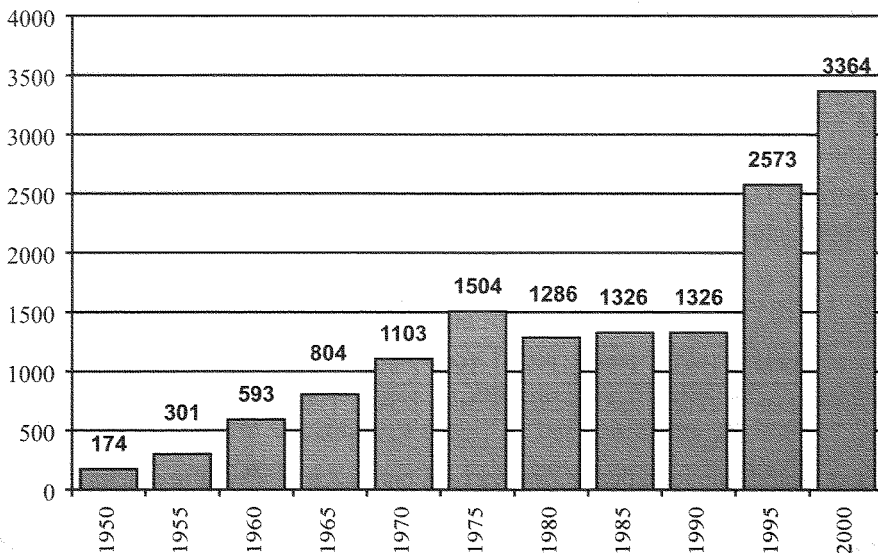
Publikowany dorobek naukowy za lata 1965 – 1975 udokumentowany jest w rocznych bibliografiach, stanowiących stałą pozycję w „Rocznikach Akademii Medycznej w Poznaniu” T. 1 – 10 oraz w T. 1 (11) „Poznańskich Roczników Medycznych”. Bibliografia za lata 1965 – 1967 posiada indeksy przedmiotowe polskie i łacińskie, w latach 1968 – 1974 tylko w języku polskim.

Od roku 1976 dorobek naukowy Akademii prezentuje rocznik „Bibliografia prac Akademii Medycznej im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu”, opracowywany przez zespół pracowników Biblioteki Głównej pod red. Anieli Piotrowicz. Zachowano w niej tradycyjny układ według struktury organizacyjnej Uczelni. W latach 1975 – 1978 bibliografia ukazywała się bez indeksu przedmiotowego, który przywrócono od roku 1979. Od roku 1983 indeks przedmiotowy opracowywany jest również w wersji angielskiej, a od 1984 bibliografia ukazuje się w całości w wersji dwujęzycznej.

Okładka współczesnej Bibliografii prac naukowych Akademii Medycznej

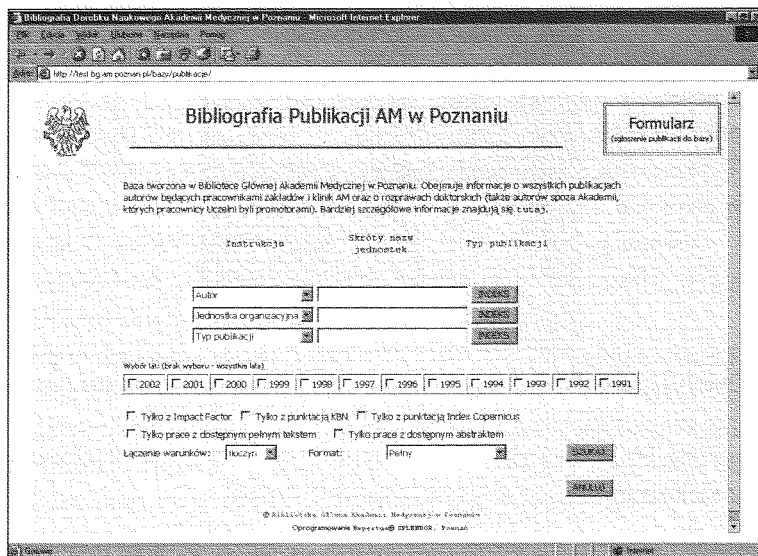
Na przestrzeni lat liczba publikacji pracowników Akademii w poszczególnych latach uległa zwielokrotnieniu. Ilustruje to poniższy wykres.

W roku 1992 przystąpiono do automatyzacji prac dokumentacyjno-bibliograficznych. W roku 1993 opracowany został przez pracowników Biblioteki oryginalny pro-

gram komputerowy, umożliwiający tworzenie bazy bibliograficznej i statystykę bibliometryczną dorobku naukowego. W roku 1994 baza bibliograficzna została udostępniona użytkownikom sieci lokalnej Biblioteki, a od roku 1996 dostępna jest w Internecie z witryny Biblioteki Głównej. W roku 2000 dokonano konwersji bazy do programu Expertus 2000.

Formularz wyszukiwawczy bazy bibliograficznej

Do bazy komputerowej zostały wprowadzone dane bibliograficzne od roku 1991 i aktualnie rejestracja odbywa się na bieżąco. Według stanu na 10 września 2002 roku baza zawiera 33.139 rekordów bibliograficznych, przy czym dane za rok 2002 są jeszcze niekompletne.

Liczba rekordów zarejestrowanych w bazie PUBLIKACJE za lata 1991 – 2001

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1703	2036	2112	2552	2801	3144	3494	3837	3569	3455	3589

Każdy rekord bibliograficzny zawiera tytuł publikacji w języku oryginalnym i jego wersję angielską, informacje o autorach, opis źródła dokumentu, szczegółowe dane bibliograficzne oraz hasła przedmiotowe w języku polskim i angielskim, zgodne z terminologią Medical Subject Headings (MeSH). Dodatkowe informacje o dokumencie rejestrowane są w polu uwag. Do opisów prac oryginalnych, opublikowanych w języku

polskim, dołączane są angielskie abstrakty. Istnieje również możliwość dołączenia pełnych tekstów prac dostępnych w wersji elektronicznej w Internecie.

Baza bibliograficzna wyposażona jest w narzędzia umożliwiające uzyskanie różnorodnych danych statystycznych do analiz bibliometrycznych i opracowań rankingowych. Dostępna jest zarówno w sieci lokalnej Biblioteki, jak i w Internecie. Program wyszukiwawczy umożliwia zainteresowanym uzyskanie z bazy różnorodnych informacji. Możliwe jest przeszukiwanie bazy według wielu kluczy wyszukiwawczych, np. według nazwisk autorów, jednostek organizacyjnych, typów publikacji, haseł przedmiotowych lub dowolnych terminów, można też wyszukać prace opublikowane w czasopismach posiadających określone wartości rankingowe: Impact Factor, punktację KBN czy Index Copernicus. Z bazy można wykonywać wydruki w kilku formatach: pełnym, skróconym, z hasłami przedmiotowymi lub bez, z pominięciem nazw pól wyszukiwawczych itp. Dołączone do opisów bibliograficznych informacje w języku angielskim umożliwiają popularyzację dorobku naukowego Akademii poza granicami kraju, ułatwiają nawiązywanie kontaktów i wymiany naukowej.

Dla środowiska naukowego Akademii udostępniony został specjalny formularz internetowy, towarzyszący bazie bibliograficznej, umożliwiający nadsyłanie drogą elektroniczną informacji o publikacjach nie zarejestrowanych w bazie, co znacznie przyspiesza proces kompletowania danych o dorobku naukowym Uczelni.

W latach 90. wprowadzono ocenę parametryczną osiągnięć środowisk naukowych. Biblioteka, bazując na własnych danych bibliograficznych, od 1992 roku przygotowuje na zamówienie Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie analizy bibliometryczne na potrzeby Departamentu Nauki Ministerstwa Zdrowia oraz dane do oceny parametrycznej Uczelni dla Komitetu Badań Naukowych. Dotyczą one zarówno danych liczbowych o różnych typach publikacji, o publikacjach zamieszczonych w czasopismach posiadających wskaźnik Impact Factor, jak i o wartości tego wskaźnika uzyskanej w poszczególnych latach przez całą Uczelnię i przez poszczególne wydziały. Obliczane są też średnie wskaźniki publikacji i wartości Impact Factor dla pracowników naukowo-dydaktycznych. Obliczenia statystyczne i analizy bibliometryczne zostały w 2000 roku zautomatyzowane i udostępnione w witrynie internetowej Biblioteki. Dane liczbowe zmieniają się dynamicznie wraz ze zmianami w zawartości bazy bibliograficznej.

W ostatnich latach zapotrzebowanie na informacje o publikacjach pracowników jednostek naukowych coraz bardziej wzrasta. Są one elementem corocznych ankiet Komitetu Badań Naukowych oceniających działalność Uczelni, odgrywają znaczącą rolę w akredytacji poszczególnych wydziałów, wymagane są we wnioskach o granty międzynarodowe itp. Opracowania bibliometryczne są bardzo pracochłonne, w związku z czym Biblioteka czyni różnorodne starania, aby przy współpracy z wyspecjalizowanymi firmami informatycznymi maksymalnie zautomatyzować tego typu prace.

Działalność dydaktyczna Biblioteki Głównej

Do czasu „rewolucji informatycznej”, która w naszym kraju przypadła na koniec lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia, wysiłki dydaktyczne bibliotek szkół wyższych skierowane były przede wszystkim ku studentom pierwszego roku studiów oraz magistrantom. Wprowadzenie do bibliotek na szeroką skalę komputerów i nośników elektronicznych oraz niebywały rozwój Internetu wymusiło zmiany w dotychczasowym systemie pracy tych placówek. Szybki rozwój technologii informacyjnych oraz gwałtowny rozwój nauk medycznych spowodował nieustanny napływ wielkiej ilości informacji. Zadaniem bibliotek naukowych, a medycznych w szczególności, stało się tworzenie dostępu do własnych i światowych zasobów informacyjnych, właściwa ich selekcja oraz przygotowanie użytkowników do efektywnego ich wykorzystania.

Biblioteka Główna Akademii, chcąc sprostać stojącym przed nią zadaniom, podjęła próbę przekształcenia się w „bibliotekę uczącą” (teaching library) i podporządkowania działalności dydaktycznej potrzebom macierzystej Uczelni. Aktywna działalność Biblioteki jest istotna również dla zmian form nauczania dokonujących się w Akademii Medycznej w Poznaniu. Wzorem renomowanych zachodnich uczelni medycznych nasza Akademia wprowadza nauczanie problemowe w kształceniu studentów. Nowe formy nauczania wymagają przygotowania nowych materiałów dydaktycznych. Temu celowi służy między innymi stworzona i stale rozbudowywana biblioteka elektroniczna, dostępna dla zainteresowanych użytkowników z witryny internetowej Biblioteki oraz na terminalach w Czytelni Naukowej.

Każda biblioteka akademicka, oprócz gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów, zobowiązana jest ustawą o szkolnictwie wyższym do prowadzenia działalności dydaktycznej na rzecz macierzystej uczelni. Do podstawowych zadań dydaktycznych bibliotek głównych należy:

- przygotowanie osób rozpoczynających studia do korzystania z bibliotek naukowych, zarówno biblioteki rodzimej uczelni, jak i innych miejscowych szkół wyższych
- przygotowanie studentów starszych lat studiów do korzystania z tradycyjnych, a także najnowszych źródeł informacji naukowej, przekazanie im wiedzy niezbędnej w czasie wykonywania przez nich pracy zawodowej, a także do prowadzenia działalności naukowej
- prowadzenie systematycznego doskonalenia zawodowego zainteresowanych absolwentów uczelni (1).

Niemal od początków istnienia Biblioteka prowadzi dla studentów I roku zajęcia z przysposobienia bibliotecznego. Początkowo miały one charakter wykładu prowadzo-

nego przez dyrektora Biblioteki. Po przeniesieniu Biblioteki do budynku przy ulicy Parkowej zaistniały warunki do organizacji zajęć w niewielkich grupach. Na przestrzeni lat ulegał zmianie zarówno sposób ich prowadzenia, jak i przekazywane treści, jednak cel pozostał ten sam. Podstawowym zadaniem tych zajęć było i jest zapoznanie studentów z organizacją Biblioteki, z charakterem gromadzonych zbiorów, sposobem korzystania z katalogów bibliotecznych, procedurami związanymi z wypożyczaniem. Obecnie przekazuje się także podstawowe informacje o bazach pełnotekstowych dostępnych w Bibliotece, dokumentach elektronicznych, zasobach informacji zgromadzonych na komputerach w Czytelni Studenckiej i w witrynie internetowej Biblioteki. Aktualnie zajęcia obejmują wykład i ćwiczenia trwające 1,5 godz. dla każdej szkolonej grupy. Są to zajęcia obowiązkowe z wpisem do indeksu.

Sala seminaryjna Biblioteki Głównej

Dla magistrantów farmacji i pielęgniarstwa od kilkunastu lat organizowane są szkolenia z zakresu informacji naukowej w ramach seminariów magisterskich. Mają one na celu zapoznanie studentów, rozpoczynających przygotowanie prac magisterskich, z podstawowymi źródłami bibliograficznymi i możliwościami uzyskania pełnych tekstów potrzebnych publikacji. Do niedawna były to zajęcia nieformalne, nieobecne w programach i planach studiów, lecz organizowane w porozumieniu z opiekunami prac magisterskich z Wydziałów: Farmaceutycznego i Nauk o Zdrowiu. W 1998 roku została zorganizowana przez naszą Bibliotekę wspólnie z Wielkopolską Izbą Lekarską „XVII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych” poświęcona funkcji dydaktycznej akademickiej biblioteki medycznej. Rezultatem postulatów wysuwanych podczas jej obrad, było włączenie przedmiotu „Podstawy informacji naukowej” do wykazu zajęć

fakultatywnych dla studentów Wydziału Farmaceutycznego. Zajęcia przeznaczone są dla studentów starszych lat studiów i mają na celu zapoznanie ich z tendencjami rozwoju informacji naukowej, przedstawienie najważniejszych bibliografii drukowanych polskich i zagranicznych z zakresu medycyny, farmacji i nauk pokrewnych, zaprezentowanie posiadanych czasopism z danej dziedziny, omówienie i prezentację specjalistycznych, komputerowych baz bibliograficznych, możliwości wykorzystania Internetu jako źródła informacji. W ramach tych zajęć każdy student otrzymuje wiele cennych wskazówek pomocnych w dotarciu do piśmiennictwa potrzebnego do pracy magisterskiej, zarówno metodą tradycyjną, przy pomocy katalogu i bibliografii drukowanych, jak i przy wykorzystaniu źródeł komputerowych.

W ramach działalności dydaktycznej Biblioteki Głównej prowadzone są także szkolenia pracowników innych bibliotek szkół wyższych. Od wielu lat odbywają się w naszej Bibliotece studenckie praktyki zawodowe. W latach ubiegłych byli to studenci bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, a obecnie – z uwagi na wdrożone w naszej Bibliotece zaawansowane technologie informatyczne – są to również studenci informatyki Politechniki Poznańskiej. Na podstawie doświadczenia zdobytego w naszej placówce powstała praca magisterska pt. „Analiza kosztów utrzymania czasopism w wersji drukowanej i elektronicznej na przykładzie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu i bazy ADONIS”. Jej autorem jest Przemysław Magdziarski – absolwent Wydziału Neofilologii Uniwersytetu im A. Mickiewicza w Poznaniu. Od roku 2000 na szkolenia przyjeżdżają także bibliotekarze z Białorusi i Ukrainy, którzy zapoznają się z naszym elektronicznym systemem informacji i pracą w zintegrowanych systemach bibliotecznych.

Systematycznie prowadzony jest instruktaż indywidualny dla użytkowników terminali w Czytelni Naukowej, którym brak doświadczenia utrudnia śledzenie nieustannego rozwoju wiedzy.

Od roku 2000 Biblioteka we współpracy z Oddziałem Kształcenia Podyplomowego i Komisją Kształcenia Wielkopolskiej Izby Lekarskiej organizuje kursy podyplomowe z zakresu naukowej informacji medycznej, mające na celu doskonalenie metodyki przeszukiwania baz komputerowych oraz korzystania z elektronicznych źródeł informacji.

Piśmiennictwo:

1. B. Howorka: Normatywne uwarunkowania dydaktycznej funkcji biblioteki głównej szkoły wyższej. W: XVII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych „Dydaktyczne funkcje biblioteki głównej akademii medycznej z uwzględnieniem wykorzystania technik informatycznych”. Poznań, 3 – 5 VI 1998. Poznań: Wyd. Uczelniane AM im. K. Marcinkowskiego, 1998, 15 – 21.

Ważniejsze wystawy i stałe ekspozycje w Bibliotece Głównej

Wystawy w holu Biblioteki

W specjalnej gablocie sygnalizowane są stałe studentom i pracownikom nauki nowości książkowe zakupione lub otrzymane w darze przez Bibliotekę. Osobną gablotę zajmują nowości książkowe publikowane przez PWN.

Biblioteka Główna, przy okazji konferencji przygotowywanych przez siebie bądź przez inne jednostki organizacyjne Akademii Medycznej, często jest organizatorem lub współorganizatorem prezentacji wydawców książek i czasopism (np. podczas: VIII European Multicolloquium of Parasitology, Poznań 10 – 14 września 2000 r. swe publikacje prezentowały wydawnictwa: A.B.E. Marketing, TMC Kraków, Bookseller, PWN, WHO i O.I.E.).

W holu Biblioteki Głównej organizowane są również wystawy określonych wydawców lub dostawców z możliwością zakupu książek albo wydawnictw multimedialnych lub dokonania ich zamówień przez zainteresowanych nabywców.

Bliskie sąsiedztwo Biblioteki z Międzynarodowymi Targami Poznańskimi powoduje, iż podczas salonów medycznych i farmaceutycznych (np. SALMED) wystawcy często korzystają z możliwości zaprezentowania środowisku medycznemu swej oferty handlowej poza terenem Targów – w holu Biblioteki Głównej.

Ważniejsze wystawy okolicznościowe

- 1954 – „Prof. dr Ludwig Hirschfeld i jego dzieło” – wystawa poświęcona dorobkowi naukowemu pracowników dawnych Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego UP oraz Akademii Medycznej za okres od 1945 do 1954 roku.
- 1955 – Wystawa poświęcona osiągnięciom AM w zakresie leczniczego usprawniania chorych, medycyny sportowej i pomysłów racjonalizatorskich „Postać prof. dr. Karola Jonschera i jego dorobek naukowy”.
- 1956 – „Kobiety Polski w medycynie”
„Od odkrycia radu do zastosowania izotopów w medycynie”.
- 1957 – „Prof. dr Rudolf Weigl i jego zasługi na polu naukowym”.
- 1958 – 1964 Wystawy o tematyce biograficznej poświęcone pamięci zmarłych profesorów AM – Józefowi Veiglowi, Ludwikowi Skubiszewskiemu, Janowi Dobrowolskiemu, Jerzemu Borszewskiemu, Witoldowi Gądzikiewiczowi, Leonowi Laknerowi.

- 1965 – Wystawy poświęcone pamięci zmarłych: prof. dr. Franciszka Łabendzkiego oraz prof. dr. Adama Wrzoska.
- 1971 – Wystawa poświęcona życiu i działalności prof. dr. Franciszka Adamanisa (Scenariusz: Biul. Bibl. AM Pozn. 1971, R. 14-15, nr 17, 169-177).
- 1972 – „W 50-lecie Uczelni” (Scenariusz: Inf. Bibl. AM Poznań 1972 R. 16-17 nr 18/26, 131-137).
- 1989 – „Akademia Medyczna w Poznaniu 1950 – 1989” – w ramach wystawy „70 lat Uniwersytetu Poznańskiego” (Scenariusz: Inf. Bibl. Gł. AM Poznań 1989, 2, 54-112).
- 1998 – „W przeddzień 80-lecia nauk medycznych w Poznaniu. Przegląd najważniejszych wydarzeń i osiągnięć Wydziału Lekarskiego i Oddziału Farmaceutycznego UP oraz Akademii Medycznej w Poznaniu” (Scenariusz: Inf. Bibl. Gł. AM Poznań 1999, 1, 5-24).

Ekspozycje stałe

„Karol Marcinkowski 1800 – 1846”

„Wydawnictwa Biblioteki”

Aniela Piotrowicz

Wkład Biblioteki Głównej w automatyzację polskich bibliotek medycznych

Biblioteka Główna poznańskiej Akademii Medycznej była jedną z pierwszych bibliotek naukowych, które już w latach osiemdziesiątych rozpoczęły proces automatyzacji. Z doświadczeń naszej Biblioteki korzystało wiele polskich bibliotek, zwłaszcza biblioteki uczelni medycznych.

Od początku lat dziewięćdziesiątych Biblioteka podejmowała różnorodne inicjatywy i wprowadzała rozwiązania, które upowszechniły się w skali ogólnopolskiej.

Centralny katalog czasopism zagranicznych

Pod koniec lat 80., gdy nastąpiła decentralizacja prenumeraty zagranicznej i przestały się ukazywać centralne wykazy prenumerowanych czasopism, biblioteki zostały całkowicie pozbawione informacji o stanie posiadania bibliotek. Podjęto wówczas zobowiązanie do wzajemnego przesyłania co kwartał przez wszystkie biblioteki uczelniane informacji o uzyskanych z różnych źródeł czasopismach zagranicznych. Na ich podstawie Biblioteka Główna AM w Poznaniu opracowywała w latach 1990 – 1992 katalog czasopism zagranicznych, który stanowił w tych trudnych latach jedyne źródło informacji o zasobach czasopism w bibliotekach medycznych, do dziś wykorzystywane przez mniejsze biblioteki nie mające dostępu do Internetu.

Od roku 1993 prace nad katalogiem zostały zautomatyzowane, a dane przeniesiono do pakietu Micro CDS/ISIS, tworząc bazę komputerową, zawierającą informacje o zasobach czasopism zagranicznych w 59 bibliotekach medycznych, która pozwala lokalizować czasopisma na poziomie zeszytu. Początkowo baza czasopism rozprowadzana była na dyskietkach, a następnie przeniesiona do systemu PROLIB i udostępniona w Internecie ze strony Głównej Biblioteki Lekarskiej jako Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych w Polskich Bibliotekach Medycznych.

Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych

CANCER
ISSN 0008-541X Cancer
ONKOLOGIA I Kryj/USA I. Jędrzejewicz
Biblioteka Główna Akademii Medycznej (P)
62-773 Farnas, ul. Parkowa 2
tel (0-61) 863 95 81, fax 863 90 31, e-mail: g@uam.poznan.pl

rok	tom	zeszyty
1965	18	1-6
1966	19	1-6
1967	20	1-6
1968	21	1-6
	22	1,3-5
1969	23	1-6
	24	1-6
1970	25	1,2,4-6
	26	1-6
1971	27	1,3,5,6
	28	1-6
1972	29	1-6
	30	1-6

Prezentacja zasobów w Centralnym Katalogu Czasopism Zagranicznych

Program komputerowy do tworzenia baz o charakterze bibliograficzno-bibliometrycznym

Wraz z komputeryzacją bibliotek pojawiła się możliwość automatyzacji prac bibliograficznych. Na początku lat 90. niektóre biblioteki wykorzystywały do tworzenia baz bibliograficznych standardowe oprogramowanie MicroISIS, inne zaczęły tworzyć własne programy. Biblioteka Główna AM w Poznaniu w 1992 roku wdrożyła oryginalny system bibliograficzno-bibliometryczny, który umożliwiał nie tylko wyszukiwanie opisów bibliograficznych, ale pozwalał także na uzyskiwanie danych statystycznych i bibliometrycznych. W następnych latach kolejne wersje tego systemu pod nazwą EXPERTUS wprowadzone zostały przez wszystkie biblioteki akademii medycznych, wiele bibliotek innych uczelni i instytutów, a w roku 2001 do systemu tego przeniesiona została Polska Bibliografia Lekarska.

Kartoteka MeSH

W roku 1997 Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Poznaniu dokonała konwersji ponad 16.000 rekordów z bazy katalogowej, utworzonej w programie SOWA, do systemu HORIZON. Ten zintegrowany system biblioteczny pozwala stosować do charakterystyki rzeczowej dokumentów, m.in. język haseł przedmiotowych National Library of Medicine w Bethesda (Medical Subject Headings – MeSH), ale w oparciu o kartotekę haseł wzorcowych. Ponieważ w Polsce brak było takiej kartoteki, zaczęto poszukiwać innych możliwości zastosowania haseł MeSH w systemie HORIZON.

National Library of Medicine w Bethesda umożliwia nieodpłatne korzystanie ze swojej oryginalnej kartoteki, dostępnej w wersji elektronicznej w Internecie, z zachowaniem warunków licencyjnych. Dopuszczają one modyfikację kartoteki pod warunkiem zachowania w rekordach informacji o autorstwie haseł oraz użytkowanej wersji. Biblioteka zdecydowała się na zaimplementowanie do systemu HORIZON v.4.1.1. rekordów oryginalnej kartoteki MeSH w języku angielskim.

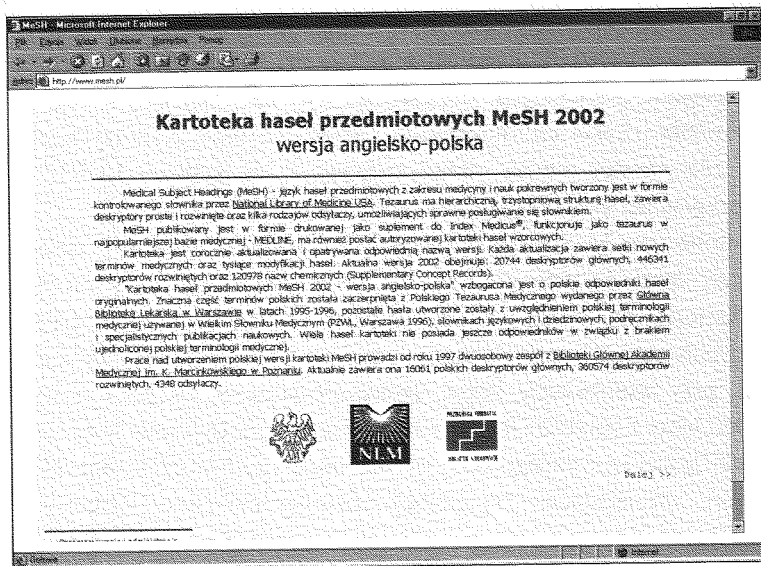
Aby kartoteka jhp MeSH mogła stać się właściwym narzędziem w bieżącej charakterystyce rzeczowej dokumentów, podjęto prace nad dołączeniem do oryginalnych rekordów kartoteki ich wersji polskiej. Poddano analizie aktualność haseł „Polskiego Tezaurusu Medycznego” (opracowanego w oparciu o wersję MeSH 1989), utworzonych przez GBL przy współudziale licznej grupy specjalistów. Ostatecznie wykorzystano około 12.000 haseł tezaurusu GBL, a nowe polskie hasła tworzone były z uwzględnieniem obowiązującej terminologii polskiej: na podstawie słowników, encyklopedii, podręczników oraz specjalistycznych publikacji naukowych w języku polskim.

Wiele polskich bibliotek, które dotychczas posługiwały się tezaurem GBL w formie drukowanej lub elektronicznej, zainteresowało się uzyskaniem dostępu do naszej kartoteki. Były to zarówno biblioteki pracujące w systemie HORIZON, jak i w innych zintegrowanych systemach bibliotecznych. Najwcześniej, bo już od 1998 roku, z kartoteki zaczęły korzystać biblioteki Akademii Medycznej i Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi. O dostęp do kartoteki zaczęło też zabiegać wiele innych bibliotek uczelnianych i instytutowych.

Brak centralnego dofinansowania prac nad kartoteką uniemożliwił właściwe zorganizowanie prac nad rozbudową kartoteki oraz nieodpłatne jej udostępnienie wszystkim zainteresowanym bibliotekom. Ponieważ kartoteka zlokalizowana była na serwerze Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych, na podstawie umów z PFBN mogły z niej korzystać jedynie biblioteki medyczne pracujące w systemie HORIZON.

Na przełomie roku 1999/2000 dokonano aktualizacji kartoteki do wersji MeSH 2000. Na prośbę zainteresowanych bibliotek przygotowany został projekt stworzenia dostępu on-line do kartoteki na zasadach konsorcjalnych za pośrednictwem Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych. Liczna grupa bibliotek wyraziła zainteresowanie projektem, miały one jednak do pokonania wiele problemów technicznych z wdrażanymi systemami Aleph i TINLIB. Dopiero w 2001 roku przeprowadzone zostały testy importu haseł kartoteki MeSH do systemu Aleph przez Bibliotekę Główną PAM w Szczecinie, a następnie Bibliotekę Główną Śląskiej AM w Katowicach.

Po aktualizacji kartoteki do wersji MeSH 2001 kartoteka została posadowiona na niezależnej „platformie informatycznej” i zlokalizowana na serwerze Biblioteki Głównej AM w Poznaniu. Było to możliwe dzięki opracowaniu oryginalnego oprogramowania – „polskiej przeglądarki MeSH”. Dzięki temu kartoteka nabrała „uniwersalnego” charakteru, gdyż nie jest związana z żadnym systemem bibliotecznym.

Strona informacyjna kartoteki MeSH w Internecie

Na podstawie umów licencyjnych pełen dostęp do kartoteki posiadają aktualnie biblioteki uczelni medycznych w Katowicach, Lublinie, Łodzi, Szczecinie i Wrocławiu. Wiele bibliotek medycznych, jak i innych instytucji związanych z ochroną zdrowia oraz liczni użytkownicy indywidualni korzystają z 2-tygodniowego dostępu czasowego tzw. „trialu”.

Sposób posiadawienia kartoteki oraz wyposażenie jej w wiele dodatkowych narzędzi stwarza bibliotekom możliwość współpracy on-line. Narzędzia te zostały przetestowane wspólnie z Biblioteką Główną AM w Łodzi, która zaczęła przysyłać do kartoteki propozycje nowych polskich haseł. Był to punkt wyjścia do opracowania projektu „wirtualnej” współpracy bibliotek medycznych w celu stworzenia centralnej kartoteki MeSH. Wspólny wniosek bibliotek medycznych o ustanowienie projektu celowego uzyskał akceptację Konferencji Rektorów Akademii Medycznych i został skierowany do Komitetu Badań Naukowych.

System elektronicznego dostarczania kopii dokumentów doc@med

Po uruchomieniu witryn internetowych kilka bibliotek rozpoczęło realizację usług przez Internet. W 1996 roku komputerowy system usług, oparty o internetowe formularze zamówień, uruchomiła dla użytkowników indywidualnych i zbiorowych Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Poznaniu. Podobny system pod nazwą KORNIAK wprowadziła Biblioteka Collegium Medicum UJ w Krakowie. Biblioteki Pomorskiej Akademii Medycznej, Collegium Medicum, akademii medycznych w Katowicach, Lublinie, Łodzi, Poznaniu oraz Główna Biblioteka Lekarska miały już doświadczenie

w przesyłaniu zeskanowanych artykułów. Od 2000 roku biblioteki medyczne zaczęły korzystać z niemieckiego systemu SUBITO, którego usługi, pomimo znacznych kosztów, zaczęły się cieszyć dużym zainteresowaniem środowiska naukowego. W tej sytuacji uznano, że warto podjąć próbę utworzenia własnego systemu dystrybucji dokumentów drogą elektroniczną na wzór systemów światowych, opartego na zasobach polskich bibliotek medycznych.

Projekt systemu doc@med został przygotowany i zaprezentowany przez Bibliotekę Główną Akademii Medycznej w Poznaniu na XX Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych w Szczecinie-Międzyzdrojach, 6 – 8 czerwca 2001 roku. W lipcu ustalone zostały zasady współpracy bibliotek w systemie, a jego uruchomienie nastąpiło po wstępnych testach 1 września 2001 roku.

System umożliwia przesyłanie drogą elektroniczną kopii artykułów z czasopism, które znajdują się w bibliotekach w wersji drukowanej. Baza czasopism obejmuje aktualnie zasoby ponad 2500 tytułów czasopism zlokalizowanych w 5 bibliotekach realizujących usługi w systemie i będzie się powiększała wraz z przystępowaniem do niego kolejnych bibliotek.

doc@med - informacje o systemie - Microsoft Internet Explorer

Strona informacyjna systemu doc@med

Informacje o systemie doc@med

Instrukcja Rejestracja Logowanie

System doc@med jest polskim systemem elektronicznego dostarczania dokumentów medycznych w formie kopii artykułów z czasopism polskich i zagranicznych, które znajdują się w zbiorach drukowanych w bibliotekach polskich. Nadzorowany jest przez Bibliotekę Główną Akademii Medycznej w Poznaniu, na której serwerze został zlokalizowany.

System przeznaczony jest dla bibliotek i instytucji naukowych zainteresowanych primariatem medycznym.

System powstał w Poznaniu w oparciu o narzędzia informacyjne stworzone przez firmę PK.com Piotr Krzyżaniak, które pozwalają na rejestrację zamówień, sprawdzanie danych katalogowych, kierowanie zamówień do właściwych bibliotek i statystykę wykonanych usług. Umożliwia to funkcjonowanie systemu bez konieczności posiadania specjalistycznych programów przez użytkowników.

System oparty jest na danych o zasobach czasopism znajdujących się w następujących bibliotekach:

- Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Lublinie
- Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Łodzi
- Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Poznaniu
- Biblioteka Główna Akademii Medycznej we Wrocławiu
- Biblioteka Główna Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie

aktualnie zawiera 2537 tytułów czasopism (w tym: zagranicznych 1999 i polskich 538) o tematyce biomedycznej.

Kopie zamówionych dokumentów przesyłane są na konto poczty elektronicznej zamawiającego w czasie nie przekraczającym 48 godzin (z wyłączeniem dni wolnych od pracy) w formacie PDF.

System jest odpłatny i wymaga autoryzacji. Opłaty za usługi za pośrednictwem systemu wynoszą:

dla bibliotek akademii medycznych:

Strona informacyjna systemu doc@med

System obsługiwany jest przez oryginalne oprogramowanie, umożliwiające automatyczne przeszukiwanie bazy czasopism, kierowanie zamówień do właściwych bibliotek oraz przesyłanie wykonanych przez nie kopii artykułów w formacie PDF na adres zamawiającego. Założono 48-godzinny termin realizacji usług, jednak większość

zamówień obsługiwana jest znacznie szybciej (średni czas dostarczenia kopii przez system wynosi kilka godzin).

Warunki współpracy zostały sprecyzowane i zaakceptowane przez wszystkie biblioteki tworzące elektroniczny system usług. Przystępowanie kolejnych bibliotek do systemu odbywa się na zasadzie porozumienia, ściśle określającego warunki współpracy, zakres i czas realizowanych usług oraz formy wzajemnych rozliczeń.

Barbara Paul

Rys historyczny Filii nr 1 Biblioteki Głównej AM w Poznaniu

Swoją pracę w Akademii Medycznej w Poznaniu rozpoczęłam 1 marca 1967 r. Zostałam zatrudniona w Klinice Okulistycznej AM, gdzie znajdowała się biblioteka ze zbiorami okulistycznymi. Opiekę nad nią sprawowała wtedy dr Maria Bartkowska-Orłowska. Na terenie Szpitala znajdowały się również dwie inne biblioteki: I Kliniki Chorób Wewnętrznych i Kliniki Chirurgii Naczyń.

W 1971 r. wszystkie trzy biblioteki zostały połączone i przekształcone w Filię nr 1 Biblioteki Głównej AM, której kierownictwo objęła mgr Aniela Piotrowicz. Księgozbiór nowo utworzonej biblioteki filialnej obejmował 5248 woluminów druków zwartych i 1416 woluminów oprawnych czasopism.

W latach siedemdziesiątych dokonano licznych zakupów książek polskich wydawanych przez Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich. Nabywanie książek zagranicznych odbywało się w Księgarniach Wydawnictw Importowanych lub podczas Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie. Prenumerata bieżących czasopism obejmowała ok. 60 tytułów czasopism polskich i zagranicznych.

Księgozbiór Biblioteki został centralnie skatalogowany i zawierał książki w układzie alfabetycznym i przedmiotowym. Dokonywano bieżącej oprawy czasopism, które zostały skatalogowane alfabetycznie. Aby w pełni zaspokoić potrzeby użytkowników, Biblioteka zaczęła prowadzić wypożyczalnię międzybiblioteczną, sprowadzając potrzebne materiały z polskich bibliotek akademickich oraz Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie.

Przez kilka pierwszych lat Filia nr 1 Biblioteki Głównej funkcjonowała w lokalach dotychczasowych bibliotek Kliniki Chirurgii Naczyń i Kliniki Okulistycznej. Ponieważ zbiory biblioteki wzbudzały duże zainteresowanie lekarzy z licznych klinik i zakładów z terenu całego szpitala, w roku 1979 dyrekcja Szpitala wygospodarowała na cele biblioteczne odrębne pomieszczenia, w którym zorganizowana została czytelnia, pracownia biblioteczna i magazyny księgozbioru. Jesienią tego roku kierownik Filii 1, mgr Aniela Piotrowicz, przeszła do pracy w Bibliotece Głównej, obejmując kierownictwo Oddziału Informacji Naukowej. Filię objęła i pracowała w niej do roku 1984 mgr Małgorzata Duczmal-Charyna. Od roku 1984 kierownictwo przejęła mgr Barbara Paul, która pełni tę funkcję do dnia dzisiejszego.

W latach 80. Biblioteka korzystała z pracowni kserograficznej szpitala. W przypadku, gdy nie było możliwości udostępniania czytelnikom oryginalnych źródeł, wykonywano z nich kopie kserograficzne. W tym czasie prenumerata czasopism zagranicznych uległa częściowemu uszczupleniu. Biblioteka uzupełniała te braki darami od profesorów z poszczególnych klinik, np. od prof. Adama Piskorza z dziedziny chirurgii czy

prof. Witolda Orłowskiego z dziedziny okulistyki. Lekarze przebywający na specjalizacjach, przygotowujący doktoraty i habilitacje, zwracający się do Biblioteki z prośbą o pomoc w skompletowaniu piśmiennictwa, korzystali z opracowań kwerendowych.

Z powodu kapitalnego remontu prowadzonego na terenie szpitala od roku 1995, Biblioteka została przeniesiona do zastępczych pomieszczeń po byłej stołówce szpitala. Powierzchnia Biblioteki zmniejszyła się, czytelnia i magazyn znajdują się w jednym pomieszczeniu. Pomieszczenie dawnej biblioteki okulistycznej służy jako zaplecze magazynowe.

Na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych w Filii Nr 1 Biblioteki Głównej pracowały również Hanna Chwiłowicz (1982 – 1984) i Jadwiga Andrzejewska (1984 – 1998). Od 1998 roku do chwili obecnej pracuje tutaj mgr Iwona Łapszewicz-Budaj.

Biblioteka udostępnia swoje zbiory użytkownikom z innych szpitali znajdujących się pod wspólnym kierownictwem administracyjnym Szpitala Klinicznego nr 1. Są to: Szpital Onkologiczny przy ul. Łąkowej, Szpital przy ul. Szamarzewskiego (w którym znajdują się Klinika Chorób Wewnętrznych i Klinika Hematologii) oraz, niedawno utworzony, Szpital przy ul. Szwajcarskiej z Kliniką Urologii oraz Kliniką Chirurgii Urazowej i Chirurgii Oparzeń. Biblioteka obsługuje również lekarzy z Kliniki Opieki Paliatywnej na os. Rusa. Księgozbiór Biblioteki jest profilowany, tutaj można znaleźć większość książek i czasopism z zakresu kardiologii i okulistyki.

Komputeryzacja objęła Filie nr 1 dopiero w roku 2000. Otrzymaliśmy 3 komputery z dostępem do Internetu, z możliwością korzystania z elektronicznych źródeł informacji za pośrednictwem witryny Biblioteki Głównej. Dzięki komputeryzacji mamy możliwość składania, otrzymywania i realizowania zamówień międzybibliotecznych za pomocą poczty elektronicznej. Poprzez Internet uzyskaliśmy również dostęp do wersji elektronicznych czasopism polskich i zagranicznych, skąd ściągamy artykuły, udostępniając je w wersji drukowanej bądź elektronicznej (format PDF). Na życzenie naszych użytkowników artykuły są przegrywane na dyskietki.

W celu stworzenia szybszego dostępu do dokumentów źródłowych Biblioteka korzysta również z elektronicznego systemu doc@med, który umożliwia uzyskanie kopii artykułów w bardzo krótkim czasie.

Janina Zawierucha

Filia nr 2 Biblioteki Głównej AM w Poznaniu

Filia nr 2 Biblioteki Głównej znajduje się na terenie Szpitala Klinicznego nr 2 w gmachu Zakładu Patomorfologii, gdzie dawniej mieściło się muzeum Zakładu Anatomii Patologicznej.

Działalność swą rozpoczęła 1 stycznia 1972 roku. Podstawowy trzon księgozbioru stanowiły zbiory przejęte ze zlikwidowanych bibliotek klinicznych i zakładowych ówczesnego Państwowego Szpitala Klinicznego nr 2: Kliniki Dermatologii, Kliniki Otolaryngologii, Ośrodka Dietetycznego, Kliniki Chorób Wewnętrznych, Kliniki Chirurgii, Zakładu Anestezjologii, Kliniki Neurologii, Kliniki Neurochirurgii i Zakładu Anatomii Patologicznej.

W momencie rozpoczęcia działalności księgozbiór Filii obejmował 12363 woluminów książek i czasopism. W organizacji Biblioteki uczestniczyły: mgr Renata Prager, Aniela Błoch i Genowefa Wyrwa. Pierwszym jej kierownikiem została mgr Eugenia Jarmuszkiewicz-Jędrzejewska. Obsadę Filii stanowiły w następnych latach: Aniela Błoch, Genowefa Wyrwa i mgr Małgorzata Błażczak. W 1975 roku na miejsce Małgorzaty Błażczak przysłała mgr Janina Zawierucha, a w roku 1978 jej miejsce zajęła Bogumiła Krokowska. W 1988 roku mgr Eugenia Jarmuszkiewicz-Jędrzejewska objęła Bibliotekę Zakładu Historii Medycyny, do tej Biblioteki przeszła również Genowefa Wyrwa. Nowym kierownikiem Filii została mgr Janina Zawierucha. Po przejściu w 1988 roku Bogumiły Krokowskiej na emeryturę, na jej stanowisku pracowała do 1990 roku mgr Anna Muzyka. W Filii nr 2 pracowały przez kilka lat: mgr Krystyna Andrzejewska i mgr Roma Hajduk, a od 1997 roku Jadwiga Andrzejewska.

Od 1972 roku Filia była zaopatrywana w książki i czasopisma przez Bibliotekę Główną. Do roku 1983 otrzymywała również czasopisma zagraniczne. Z powodu trudności finansowych prenumeratę tych czasopism przejęła Biblioteka Główna. Oprócz zwykłej działalności bibliotekarskiej Filia prowadzi szeroką działalność w zakresie informacji naukowej. Biblioteka posiadała w prenumeracie wydawnictwo abstraktowe Current Contents, na podstawie którego wykonywano zestawienia tematyczne dla czytelników. Spisy treści z bieżących czasopism zagranicznych otrzymywane z Biblioteki Głównej stanowiły też ważne źródło informacji. Filia cały czas stanowi ogniwo łączące użytkowników z Biblioteką Główną. Przez długi okres Biblioteka prowadziła również wypożyczanie międzybiblioteczne.

W 1999 roku Biblioteka otrzymała pierwszy komputer. Internet, a zatem możliwość korzystania z różnych baz danych, spowodował ożywienie i unowocześnienie pracy bibliotekarskiej.

Biblioteka zmuszona jest też do przeprowadzania co jakiś czas selekcji księgozbioru, np. czasopisma wydane do roku 1945 zostały przekazane Bibliotece Zakładu Historii Medycyny. Obecny stan księgozbioru Filii – na 31 grudnia 2001 roku – wynosi 16847 woluminów druków zwartych i ciągłych.

W lipcu 2002 roku rozpoczął się generalny remont pomieszczeń Biblioteki, który ma umożliwić jej radykalną modernizację.

Hanna Bylińska

O Bibliotece Wydziału Farmaceutycznego im. prof. Franciszka Adamanisa Akademii Medycznej w Poznaniu

Biblioteka Wydziału Farmaceutycznego została utworzona w roku 1970 i zlokalizowana w pomieszczeniu biblioteki Zakładu Chemii Farmaceutycznej. Nie sposób opisać historię tej Biblioteki bez sięgnięcia do dziejów jej pomieszczenia.

Wszystko zaczyna się w dwudziestoleciu międzywojennym. Władze Uniwersytetu Poznańskiego starały się o wybudowanie specjalnego gmachu dla zakładów chemicznych. Uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod Collegium Chemicum miała miejsce 28 IX 1921 roku. W fundamentach budynku do dziś zapewne znajduje się wmurowany akt erekcyjny, w którym stwierdzono, że powstaje on jako budowla jednopiętrowa, ponieważ ma „nie tyle świecić świetnością stylu i błyszczeć bogactwem pięter, ile użytecznością odpowiednią naukowemu przeznaczonemu, co myśl przewodnią projektu stanowi” (1). Nie brakowało ówczesnemu środowisku naukowemu entuzjazmu, brakowało natomiast pieniędzy. Dlatego, gdy w 1928 roku przygotowywano w Poznaniu Powszechną Wystawę Krajową – jej kierownictwo włączyło gmachy Collegium Chemicum i Anatomicum do planu, w celu zrealizowania wystawy Ministerstwa Kultury i Sztuki (Pałac Rządowy i Pałac Sztuki). Do budżetu na rok 1929 wstawiono sumę 1.200.000 zł i wykończono oba gmachy. Po zakończeniu PWK Uniwersytet Poznański przejął budynki zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Brakowało nadal pieniędzy na ich wyposażenie. Początkowo zajęto tylko wschodnie skrzydło Collegium Chemicum, do którego przeniesiono z Zamku zakłady chemii farmaceutycznej, chemii organicznej i technologii środków leczniczych.

W roku 1932 Związek Właścicieli Aptek stoł. m. Poznania ufundował urządzenie, boazerię i meblowanie dla biblioteki Zakładu Chemii Farmaceutycznej UP. Nad wewnętrznymi drzwiami wejściowymi Biblioteki Wydziału Farmaceutycznego do chwili obecnej w górnej części portalu, nad nadprożem, czytamy ułożony z drewnianych liter (wersaliki) napis: DAR WŁAŚCICIELI APTEK STOŁ. MIASTA POZNANIA 1932. Tak o tej Bibliotece pisał w 1932 r. prof. Konstanty Hrynakowski: „W oszklonych szafach, zajmujących całe 3 ściany, pomieścić się może 10.000 tomów (stan obecny 516 dzieł). W skład biblioteki wchodzi szereg dzieł, podstawowych dla studjum chemji, jak Dammera Hdb. der anorganische Chemie, Grotha chemische Kristallographie, Houbene Die Methoden der organischen Chemie, Beilsteina Organische Chemie, Richters Lexicon der Kohlenstoffverbindungen, Thomsa Hdb. der praktischen und wissenschaftlichen Pharmazie i wiele innych. Na uwagę zasługuje cenne pierwsze wydanie Barzeliusa Lehrbuch der Chemie. Z czasopism, wymienić wypada Chemisches Zentralblatt, Pharmazeutische Zeitung, Pharmazeutische Zentralhalle, Chemiker Zeitung, Journal de

Pharmacie et Chimie, Klinische Wochenschrift, La Presse Medicale i kilka innych. Do dyspozycji studiujących jest również kilkanaście bieżących czasopism farmaceutycznych i przyrodniczych polskich i obcych" (2). Wyposażenie ocalało mimo zbombardowania budynku podczas alianckich nalotów w 1944 roku. Jeśli przyjrzymy się z bliska przeszklonym szafom bibliotecznym, dostrzeżemy, że lakier lekko popękał; przypomina krakelurę na starych olejnych obrazach. Także to ma swój urok. Czwartą ścianę, z trzema oknami, wyłożono drewnianą boazerią. Z tego samego gatunku drewna wykonano osłony kaloryferów. Wewnętrzne drzwi bibliotecznego pomieszczenia są pływocinowe, w dolnej części pływociny wypełnione drewnem, w górnej – czterema szybkami. Całość ma kolor przyciemniałej ochry, jest, jak sądzimy, zrobiona z drewna orzecha. Solidne półki bibliecznych szaf wytrzymują obciążenie czasu i zbiorów, nie wypaczyły się i nie wygięły. Bibliotekarz pracuje przy biurku po św. pamięci profesorze Franciszku Adamanisie. Jest w tej Bibliotece swoisty genius loci i czytelnicy pozytywnie odbierają emanację opiekuńczego ducha, podziwiają łagodny wdzięk wystroju wnętrza, izolację od hałasu i zgiełku panującego w budynku podczas roku akademickiego. Któregoś dnia pojawił się student architektury Politechniki Poznańskiej, który za temat pracy dyplomowej obrał projekt apteki. Poszukiwał zatem głównie rycin, ilustracji i fotografii aptek. Po kilkunastu minutach pracy uważnie rozejrzał się, zachwycił i zapragnął zmiany tematu swej pracy – z apteki na bibliotekę. Spędziliśmy pewien czas na snuciu marzeń o idealnej bibliotece z punktu widzenia użytkownika i bibliotekarza.

Po drugiej wojnie światowej Uniwersytet Poznański w kontrowersyjny sposób został podzielony, z niektórych wydziałów utworzono samodzielne uczelnie. Z dniem 1 I 1950 r. powstała na bazie Wydziału Lekarskiego (wraz ze Studium Stomatologicznym) i Wydziału Farmaceutycznego Akademia Medyczna w Poznaniu. Uczyniono tak, gdyż „pozostawione same sobie uczelnie bynajmniej nie zachowują się neutralnie wobec polityki władzy ludowej, lecz niejednokrotnie czynnie angażują się po stronie przeciwników klasowych nowego państwa” (3). Polityczne cięcia, które miało rozproszyć środowisko naukowe Poznania i uczynić je bardziej podatnym na akceptowanie decyzji władzy ludowej, nie w każdym człowieku dokonało spustoszeń moralnych. Jednym z niezłomnych okazał się prof. dr hab. Franciszek Adamanis, wychowanek prof. Konstantego Hrynakowskiego, więzień Fortu VII, potem obozów koncentracyjnych w Dachau i Mauthausen-Gusen, który przyczynił się do odrodzenia nauk farmaceutycznych w powojennym Poznaniu. Dla uczczenia jego zasług, niezmiennej prawości charakteru i talentu naukowego Bibliotece Wydziału Farmaceutycznego w roku 1992 nadano jego imię. Tablica komemoratywna, umieszczona nad drzwiami Biblioteki, głosi: „Biblioteka Wydziału Farmaceutycznego im. prof. Franciszka Adamanisa / prorektora AM 1956 – 1962 / dziekana Wydz. Farm. 1951 – 1953 / kierownika Katedry Chemii Farmaceutycznej 1938 – 1962 / w 30 rocznicę śmierci Akademia Medyczna im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu – 14.04.1992”.

Krótki zarys dziejów pomieszczenia Biblioteki Wydziału Farmaceutycznego uzmysławia nam, nawet mimo woli, historię narodową, starania wielu ludzi, by ponad wszystkie podziały przenieść dobro nauki. Powtarzamy za starożytnymi Grekami, że matką Muz jest pamięć. Dla własnego interesu nie wolno nam jej zakłamywać. Biblioteka jest podstawą niezbędną dla pracy naukowej i studiowania. Mamy tu na myśli zabezpieczenia podejmowanych prac naukowych przez stałe zwiększanie księgozbioru.

W roku 1970 mgr Elżbieta Kluszevska na podstawie zgromadzonych z poszczególnych, zlokalizowanych w Collegium Chemicum katedr i zakładów Wydziału Farmaceutycznego książek i czasopism stworzyła pierwsze katalogi biblioteki – podstawowe źródło informacji o zbiorach, które zawierają elementarne dzieła dla farmacji i nauk pokrewnych – biochemii, chemii fizycznej, ogólnej, nieorganicznej. W tym kierunku przez wszystkie lata poszerza się zbiory. Z nabytków cenniejszych posiadamy The United States pharmacopeia 24; Merck index: encyclopedia of chemical, drugs, and biologicals; Negwer M.- Organic-chemical drugs and their synonyms (1996). W roku 2002 stan inwentarzowy wynosi: druki zwarte – 5 890 wol., druki ciągłe – 2008 wol. Nowe pozycje inwentaryzują i opracowują katalogowo pracownicy Biblioteki Głównej, wprowadzając je do komputerowego katalogu centralnego z odpowiednim odsyłaczem znaku miejsca. W Bibliotece Wydziału Farmaceutycznego inwentaryzujemy je po raz drugi i wprowadzamy w swoje wewnętrzne katalogi. Dysponujemy również bieżącymi czasopismami nieoprawnymi (podstawowe tytuły krajowych pism farmaceutycznych i farmaceutyczno-chemicznych), a także otrzymywanymi w darze od prof. dr. hab. Jana Pawlaczyka (od 1985 r.) niemieckimi tygodnikami Deutsche Apotheker Zeitung i Pharmazeutische Zeitung, a do 1998 r. także miesięcznikiem Archiv der Pharmazie. Gromadzimy prace magisterskie wykonywane na Wydziale Farmaceutycznym z Oddziałem Analityki Medycznej – w roku 2002 zbiór liczy 3155 egzemplarzy, w tym kilkanaście prac magisterskich powstałych na Oddziale Farmaceutycznym Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1926 – 1939 (niektóre z nich mają formę rękopisu). Zgromadzone prace magisterskie są w trakcie opracowania bibliograficznego, nad którym merytoryczny nadzór sprawuje Dyrektor Biblioteki Głównej – mgr Aniela Piotrowicz. Po opracowaniu kolekcja zostanie udostępniona w internecie na stronie www Biblioteki Głównej. Ta prezentacja pozwoli krajowemu środowisku farmaceutycznemu zapoznać się z kierunkiem prac badawczych prowadzonych na Wydziale Farmaceutycznym.

Codziennie z Biblioteki korzystają pracownicy, doktoranci, studenci (zwłaszcza magistranci) Wydziału Farmaceutycznego. Usytuowanie Biblioteki na terenie Collegium Chemicum sprawia, że jej czytelnikami są także pracownicy i studenci Wydziału Chemii UAM. Poza tym ze zbiorów czerpią osoby z innych uczelni Poznania, Polskiej Akademii Nauk, a także zdobywający specjalizacje pracownicy aptek otwartych oraz osoby zatrudnione w Państwowym Nadzorze Farmaceutycznym. Kształcenie studentów na kierunku analityki medycznej sprawia, że zbiorami Biblioteki Wydziału Farmaceu-

tycznego interesują się lekarze - promotorzy prac magisterskich z tego kierunku, lekarze tych specjalizacji, gdzie dużą wagę przykładają się do nowości w obrębie farmakologii klinicznej.

Do tej tak elegancko umeblowanej w 1932 roku Biblioteki w 1997 roku wkroczyła nowoczesność w postaci komputerów. Dysponujemy tymczasowo dwoma stanowiskami, planowane jest ich poszerzenie. Oba komputery pracują w uczelnianej sieci, z dostępem do internetu i od tej chwili całkowitej zmianie uległo tempo dostępu do informacji, jako że przygotowany komputer sam w sobie jest wirtualną biblioteką, umożliwiającą, po uprzednim informatycznym oprogramowaniu, wędrówkę po światowych zasobach wiedzy. Któż z bibliotekarzy, któremu powierzono opiekę nad kilkutyśięcym zbiorem, nie wzdychał czasami z zazdrością na wspomnienie średniowiecznego klasztorowego kustosa, na pierwszy rzut oka dostrzegającego, że stan faktyczny zgadza się z inwentarzowym, gdy tylko wkroczył do pomieszczenia z przykutymi łańcuchami woluminami. Teraz policzy się komputery i też można pomyśleć: biblioteka w komplecie. Nieuchronnie – przy korzystaniu z dyskietek – przypominają się palimpsesty, tyle tylko, że zamiast cierpliwego skrobienia pergaminu wystarcza przyciśnięcie kilku klawiszy komputera dla oczyszczenia pola zapisu. Oczywiście nadal potrzebny jest bibliotekarz jako osoba wprowadzająca czytelnika w potrzebną mu część zbiorów, przyspieszająca dotarcie do ważnej informacji, czy po prostu organizująca te informacje w wybrane grupy zagadnień, fachowo opiekująca się zgromadzonym piśmiennictwem. Rozwój informatyki stawia bibliotekarstwo wobec nowych problemów, choć ilustrując sytuację przykładami z historii rozwoju przekazu ludzkiej myśli pokazujemy, że ich sedno jest zawsze takie samo – gdzieś istnieje zapisana wiedza i pojawia się osoba pragnąca do niej dotrzeć, wszystko jedno, czy wiadomość zawiera pergamin, czy komputerowa dyskietka, zadaniem bibliotekarza jest umożliwienie dotarcia do źródeł, a przynajmniej wskazania ich adresu.

Pragnienie szybkiego dostępu do książki spowodowało, że pracownicy katedr i zakładów w Collegium Chemicum chcą mieć w zasięgu ręki pewne pozycje związane z uprawianą dziedziną wiedzy. W ten sposób część zbiorów Biblioteki pozostaje wypożyczona na podstawie tzw. rewersu długoterminowego (corocznie kierownik zakładu potwierdza stan wypożyczeń). Te stosunkowo niewielkie, ale często bardzo cenne kolekcje posiadają: Katedra i Zakład Chemii Farmaceutycznej, Katedra i Zakład Chemii Organicznej, Katedra i Zakład Chemii Nieorganicznej, Katedra Biochemii Farmaceutycznej, Katedra i Zakład Technologii Chemicznej Środków Lecznicych, a także umiejscowiona w Collegium Anatomicum – Katedra i Zakład Chemii Fizycznej. Na tej zasadzie Biblioteka Wydziału Farmaceutycznego opiekuje się zbiorami jednego z zakładów Wydziału Lekarskiego II, należącego do Katedry Chemii i Biochemii Klinicznej Zakładu Chemii Ogólnej, gdyż takie jest życzenie jej kierownika – dr hab. Marii Iskry.

Działalność Biblioteki Wydziału Farmaceutycznego wiąże się ściśle z całokształtem rozwoju samego Wydziału. Podkreślić należy, że wszyscy dziekani tego Wydziału starają się zadbać o jej potrzeby. Odnowiono podłogę podczas kadencji prof. dr. hab. Tadeusza Hermanna (wówczas odbyła się uroczystość nadania Bibliotece imienia) – spod burej laminatowej wykładziny wydobyto, wycyklinowano i polakierowano dębowy przedwojenny parkiet. W trakcie kadencji prof. dr. hab. Zyty Płotkowiak zmieniono oświetlenie, doprowadzono światłowód, pozwalający na dostęp do internetu, zakupiono nowe (wygodne!) krzesła, zainstalowano dla Biblioteki sufitową szafę na korytarzu (na zbiór prac magisterskich) – pierwsze, jakże gorąco pożądane magazynowe zaplecze, niestety, już w całości wypełnione. Obecny dziekan – prof. dr. hab. Zenon Kokot spowodował, że Oddział Poznański Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego z pieniędzy wypracowanych na XVIII Naukowym Zjeździe Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego (zorganizowanym w Poznaniu w 2001 r.) zakupił dla Biblioteki kserokopiarke RICOH-Aficio 1018 na karty magnetyczne, której przydatność i funkcjonalność we współczesnej bibliotece jest oczywista.

Platon (I poł. IV w. przed Chrystusem) martwił się, że książka tak się rozprzestrzeni – uważał, że ludzie przestaną myśleć, a zaczną czytać. Zmartwieniem współczesnego bibliotekarza jest rozrastający się w nieskończoność labirynt złożony z książek, czasopism, elektronicznych nośników informacji. Podczas gdy w XVIII w. w całej Europie pisano po francusku, nasz wiek przyniósł dominację języka angielskiego. Konieczne jest jego opanowanie choćby w formie biernej, by móc poruszać się w obszarze prac naukowych współczesnej farmacji. Znajomość łaciny natomiast zanika tak dalece, że zdarzają się studenci, którzy przeglądając bibliograficzne odsyłacze w literaturze proszą bibliotekarza o czasopismo pt. „ibid”.

Biblioteka Wydziału Farmaceutycznego ma swoją specyfikę ze względu na rodzaj gromadzonego w niej piśmiennictwa. Prowadzona jest jednoosobowo. Daje to możliwość zatrudnionej w niej osobie wniknięcia w każdy szczegół zawodu bibliotekarza, zakładamy jednak, że zawsze najważniejszy i stawiany na pierwszym miejscu jest czytelnik.

Patronem bibliotekarzy jest św. Wawrzyniec – wolał ponieść męczeńską śmierć, niż wydać święte pisma. Ikonografia chrześcijańska najczęściej przedstawia go z księgą w rękę albo stojącego obok otwartej szafy bibliotecznej. Nie nam sądzić, czy w dzisiejszym świecie potrzebne są jeszcze tak heroiczne wzorce osobowe, gotowe cierpieć dla ocalenia powierzonych im zbiorów, mamy nadzieję, że mimo wszystko odpowiedź brzmi: tak. W końcu bowiem dlaczego wykształceni ludzie pracują w bibliotekach, jeśli nie z upodobania do książek i ludzi je czytających? Opłacani są raczej kiepsko, w tym fakcie mieści się jakaś część poświęcenia, nawet jeśli nie tak bezgranicznego jak w przypadku św. Wawrzyńca. Poza tym, już Arystoteles powiedział „jest potrzebne, aby to, co ma być wzorem, przewyższało to, co jest”.

Biblioteka Wydziału Farmaceutycznego należy strukturalnie do sieci bibliotecznej Akademii Medycznej, której sercem jest Biblioteka Główna. W roku 2002 świętujemy rocznicę pięćdziesięciolecia powstania Biblioteki Głównej, z radością pokazujemy z tej okazji 70-lecie istnienia pomieszczenia oraz rozwój Biblioteki Wydziału Farmaceutycznego im. prof. Franciszka Adamanisa Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu.

Bibliografia:

1. Kurier Poznański nr 278/1921.
2. Konstanty Hrynakowski: Zakład Chemji Farmaceutycznej Uniwersytetu Poznańskiego. W: Kronika Farmaceutyczna 1933 T. 32 nr 8, 96.
3. Dzieje Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1918-1969. Poznań 1972, 362.

Biblioteka Wydziału Nauk o Zdrowiu Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Biblioteka Wydziału Pielęgniarskiego została utworzona 1 września 1975 r. zarządzeniem rektora nr 10/9/75. Pierwszym jej kierownikiem był mgr B. Kobus. Razem z I. Jagodą-Czysz pracowała mgr H. Bylińska. Później krótko Biblioteką kierował mgr Z. Marciniak, w latach 1982 – 1988 mgr D. Matuszak. W latach 1988 – 1990 Biblioteką Wydziałową opiekowały się mgr K. Woronkiewicz i K. Chełmińska-Warzyniak. Od dnia 15 marca 1990 roku do dnia dzisiejszego kierownikiem Biblioteki Wydziałowej jest mgr T. Popow.

Podstawową strukturę organizacyjną Wydziału Pielęgniarskiego w 1975 roku stanowiły Zakłady: Pielęgniarstwa Klinicznego i Rehabilitacji, Pedagogiki, Organizacji Pracy Pielęgniarskiej i Pielęgniarstwa Społecznego.

Od samego początku jedno z najważniejszych miejsc w strukturze organizacyjnej zajmowała Biblioteka Wydziałowa, ponieważ – mimo olbrzymiego zaangażowania kadry – szczególnie dotkliwie odczuwano brak opracowanych i sprawdzonych programów nauczania, podręczników, skryptów i pomocy dydaktycznych.

W latach 1975 – 1979 Biblioteka funkcjonowała jako filia Biblioteki Głównej Akademii Medycznej, następnie jako biblioteka wydziałowa została podporządkowana dziekanowi Wydziału. Zadaniem jej jest organizowanie warsztatu dokumentacyjno-informacyjnego Wydziału przez odpowiedni dobór, fachowe opracowanie i udostępnianie zbiorów, a także i inne działania bibliograficzne i administracyjno-informacyjne, umożliwiające jak najszersze wykorzystanie zbiorów bibliotecznych, zwłaszcza przez pracowników naukowo-dydaktycznych i studentów naszego Wydziału.

Podstawą księgozbioru były materiały biblioteczne przekazane przez Bibliotekę Główną. W następnych latach księgozbiór systematycznie wzrastał: od 1273 woluminów druków zwartych w 1980 roku do 2441 w 1990 i do 5658 w roku 2002. W prenumeracie bieżącej znajduje się 40 tytułów czasopism polskich i 5 tytułów czasopism zagranicznych (na jednego studenta Wydziału przypada 212 woluminów książek i 42 woluminy czasopism). Księgozbiór wzbogacają skatalogowane prace magisterskie i podyplomowe, przechowywane są w Bibliotece Wydziałowej. By uwzględnić potrzeby studentów, szeroką pomocą służy Biblioteka Główna, będąca podstawowym ogniwem systemu biblioteczno-informacyjnego naszej Uczelni.

Biblioteka Wydziału jest już w tej chwili niewydolna przestrzennie. Przy zwiększającej się liczbie studentów, specyfice Wydziału i braku perspektyw lokalowych w Collegium A. Wrzoska, Władze Wydziału Nauk o Zdrowiu czynią od kilku lat olbrzymie wysiłki w celu przeniesienia Wydziału do innych pomieszczeń. Troska Władz

Dziekańskich wyraża się także w częstym poświęcaniu posiedzeń Kolegium Dziekańskiego i Rady Wydziału specjalnie problemom Biblioteki, której kierownik jest członkiem tych Władz Wydziałowych.

Studenci naszego Wydziału mogą korzystać z czytelni oraz 4 stanowisk internetowych. Umożliwia to bezpośredni kontakt z innymi bibliotekami i bazami danych, tak w kraju, jak i za granicą. Wszyscy studenci naszego Wydziału po 2-stopniowym szkoleniu bibliotecznym (na początku studiów – szkolenie wstępne i na III roku – z zakresu informacji naukowej i metodologii pracy naukowej) mogą efektywnie prowadzić własne badania naukowe.

Mimo iż Biblioteka posiada obsadę jednoosobową, na wniosek Samorządu Studenckiego godziny otwarcia tak dostosowano do potrzeb użytkowników, by mogli z jej zbiorów korzystać również w godzinach popołudniowych i w soboty.

Rozwój Wydziału i powoływanie nowych jednostek naukowo-dydaktycznych wpłynęły na wzrost działalności wydawniczej. W czasie kadencji dziekańskiej prof. dr. hab. med. Józefa Barona (1975 – 1981) zaczęło się ukazywać wydawnictwo ciągłe „Wybrane zagadnienia pielęgniarstwa”. Pierwszy skrypt doc. dr. hab. M. Sarnowskiego „Podstawy pielęgniarstwa klinicznego” wydano w 1977 roku. Za kadencji prof. dr. hab. med. Zygmunta Przybylskiego (1981 – 1987) kontynuowano wydawnictwo ciągłe (po 1984 roku pt. „Wybrane zagadnienia pielęgniarstwa klinicznego”, w latach 1989 – 1995 jako „Wybrane zagadnienia pielęgniarstwa”, od 1996 „Postępy pielęgniarstwa i promocji zdrowia”), a także w czasie kadencji prof. dr. hab. med. B. Pawlaczyka rozpoczęto w 1989 wydawanie pierwszego i jedyne do dzisiaj polskiego naukowego czasopisma pielęgniarstwa „Pielęgniarstwo Polskie”. Na marginesie należy zaznaczyć, że komitety redakcyjne powyższych wydawnictw od 1990 roku mieszczą się w Bibliotece Wydziałowej.

W 1982 roku powołano pierwszą w kraju Katedrę Pielęgniarstwa Klinicznego, od roku 1983 jako pierwsi w kraju rozpoczęliśmy kształcenie specjalizacyjne z zakresu anestezjologii i intensywnej terapii.

Lata 90. – w czasie kadencji dziekańskiej prof. dr. hab. L. Wołowickiej (1990 – 1996) i prof. dr. hab. T. Wyrzykiewiczza (1996 – 1999) – przyniosły Wydziałowi Nauk o Zdrowiu i Bibliotece zmiany i nowe wyzwania.

Biblioteka, tak samo jak Wydział, przechodziła różne koleje losu: z bardzo złych warunków lokalowych (ul. Świątosławska) przeniosła się do początkowo znośnych (Coll. A. Wrzoska), ale obecnie odczuwa pilną potrzebę zwiększenia powierzchni czytelniczej i magazynowej. Znaczne poszerzenie problematyki zainteresowań Wydziału, od pielęgniarstwa do zarządzania, promocji zdrowia, fizjoterapii, medycyny ratunkowej, położnictwa, studiów podyplomowych, pisania prac magisterskich i podyplomowych, powoduje konieczność rozszerzenia zawartości zbiorów naszej Biblioteki.

Przełomową datą w rozwoju Uczelni, a zwłaszcza Wydziału, było powołanie w 1992 roku studiów zaocznych (przyjęto 46 osób). 23 kwietnia 1993 roku, decyzją Senatu Akademii Medycznej, zmieniono nazwę Wydziału na Wydział Pielęgniarstwa i Nauk o Zdrowiu, powołując równocześnie drugą katedrę: Katedrę Nauk o Zdrowiu. Na podstawie powyższych decyzji w roku akademickim 1993/94 rozpoczął działalność nowy kierunek studiów – zdrowie publiczne (25 osób przyjęto na studia dzienne i 55 na studia zaoczne).

W rozwoju infrastruktury Biblioteki znamienny był rok 1992. Wtedy to przeniesiono siedzibę z zagrzybionych, zawilgoconych pomieszczeń przy ul. Świętosławskiej 12 do Collegium A. Wrzoska przy ul. Dąbrowskiego 79. Po kilku latach, dzięki życzliwości Władz Rektorskich, Dziekańskich i administracyjnych, przeniesiono Bibliotekę do obecnych pomieszczeń na tym samym piętrze, co umożliwiło korzystanie dodatkowo z 4 magazynów (na różnych piętrach). Biblioteka korzystała też z nieistniejących już magazynów w barakach przy ul. Grunwaldzkiej 55.

W czasie kadencji dziekańskiej prof. dr. hab. T. Wyrzykiewicza podniesiona została ranga Wydziału do kategorii „B”. W roku 1998 Senat AM zaaprobował zmianę nazwy Wydziału na obowiązującą dzisiaj: Wydział Nauk o Zdrowiu. W 1998 roku uruchomiono też kształcenie na kierunku fizjoterapia.

Olbrzymie zmiany zaszły w 1999 roku, w czasie kadencji dr hab. M.D. Głowackiej. Wielkim wyróżnieniem dla Wydziału było przyznanie w 2001 roku przez Centralną Komisję ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora nauk medycznych. Staraniami Władz Wydziału Senat AM podjął decyzję o rozpoczęciu od 2000/2001 kształcenia dwustopniowego (3-letnie studia licenckie i 2-letnie studia magisterskie) na wszystkich kierunkach.

Bardzo korzystna dla Wydziału okazała się zapoczątkowana w latach 90. ożywiona współpraca zagraniczna. Zaowocowała trzema międzynarodowymi programami TEMPUS, dotyczącymi edukacji pielęgniarek, promotorów zdrowia, opracowania własnego programu kształcenia opartego na modułach, zapoznaniem się z europejską organizacją pielęgniarstwa i systemów zdrowotnych w Niemczech, Wielkiej Brytanii, Szwecji, Holandii, Grecji, Hiszpanii, Irlandii. Ważnym faktem była też wymiana pracowników i studentów, co przyniosło unowocześnienie bazy materialnej (komputery, sprzęt audiowizualny, książki, czasopisma itd.) a także organizowanie międzynarodowych konferencji.

Ogólnie ten najmłodszy Wydział naszej Uczelni wykształcił już około 1850 absolwentów i umożliwia obecnie studiowanie 1226 studentom.

Wydział nasz poszerza swoją działalność o specjalizacje. Zorganizowano studia podyplomowe „Pacjent i jego środowisko” (razem z UAM), „Promocję zdrowia” oraz najprężniej rozwijające się pod kierownictwem dr hab. M.D. Głowackiej „Podyplomowe studium zarządzania w opiece zdrowotnej”, które w latach 1995 – 2002 ukończyło 1010 uczestników. Najnowszą propozycją studiów podyplomowych jest „Studium w zakresie obiektywnych badań słuchu”.

Na podstawie powyższych informacji można stwierdzić, że wielopłaszczyznowość kształcenia powoduje, iż działalność Biblioteki Wydziałowej jest bardzo wszechstronna. Zasoby Biblioteki muszą uwzględnić zapotrzebowanie takich kierunków, jak kształcenie pielęgniarek, fizjoterapeutów, specjalistów z zakresu zdrowia publicznego, w specjalnościach: zarządzanie w opiece zdrowotnej, promocja zdrowia, ratownictwo medyczne.

NAZWISKA PRACOWNIKÓW BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ

Bibliotekarze i dokumentaliści

Andrzejewska Jadwiga
Andrzejewska Krystyna
Barełkowska Aniela
Basińska Helena
Bauer Elżbieta
Bindrowska Honorata
Błażczak Małgorzata
Błoch Aniela
Boczkowska Elżbieta
Bogucka Kazimiera
Bródka Danuta
Brzostowicz Janina
Brzozowski Włodzimierz
Brzóstkowska Alina
Buschke Olga
Bylińska Hanna
Chełmińska-Wawrzyniak Krystyna
Czarnecka Helena
Chwiłowicz Hanna
Czysz Iwona
Dąbrowska Anna
Dąbski Stefan
de Mezer Maria
Dłubak Barbara
Dolna Wiesława
Drewniak Dagmara
Duczmal-Charyna Małgorzata
Dybczyńska Ewa
Einbacher Elżbieta
Elsner Renata
Flieger Aleksandra
Forysiak Danuta
Gaca-Dąbrowska Zofia
Gandecka Ewa
Garliński Łukasz
Górska Anna
Grządzielewska Ewa
Gutzeit Teresa
Hajduk Roma
Halicka Wanda
Haremza Maria
Heidt Lidia
Hepner Dorota

Howorka Bolesław
Jakoweńko Maria
Janicka Elżbieta
Janicka-Szymankiewicz Małgorzata
Jankowiak Helena
Jaraczewska Maria
Jaukszczyk Hanna
Jeszke Jaromir
Jędrzejewska Eugenia
Juchacz Aleksandra
Kaczmarek Emilia
Kaczmarek Katarzyna
Karwowska Krystyna
Kaźmierczak Monika
Kluszczyńska Elżbieta
Knoppówna Zofia
Kobus Bogdan
Kochańska Barbara
Kotlarek-Naskręt Magdalena
Kroemeke Marta
Krokowska Bogusława
Kruszona Włodzimierz
Kuch Maria
Lorenz Jolanta
Łapszewicz-Budaj Iwona
Machnik Maria Alicja
Maćkowska Barbara
Marciniak Zenon
Marciszewska Wiesława
Marcolla Krystyna
Matuszak Danuta
Matuszewska Krystyna
Mazurowa Walpurga
Mielczarska Władysława
Mierniczak Janina
Mierzwińska Aleksandra
Milde Maria Jolenta
Muzyka-Walawender Anna
Nowaczyk Irena
Nowicka Krystyna
Nyga Krystyna
Olszewska Hanna
Paluch Gizela
Paul Barbara
Pawlaczyk Marek
Pawlak Aneta
Pawelczyk Halina

Pierożyńska Nina
Piotrowicz Aniela
Piszc Aleksandra
Poprawska Maria
Posadzy Maria
Potyrała Halina
Prager Renata
Rakoczy-Sorówka Genowefa
Ratajczak Maria Danuta
Rądkowska Maria
Rudnik Grażyna
Rybarczyk Renata
Rybski Adam
Sampara Alicja
Schröder Renata
Skała Grażyna
Sobańska Danuta
Sobczak Wanda
Sobczyńska Danuta
Spychalska Janina
Stasiakówna Jolanta
Stebner Iwona
Strzelecka Alicja
Surdyk Aleksandra
Szulc Wita
Szymańska Maria
Tobolewska Regina
Tomaszewska Krystyna
Tomaszkiewicz Renata
Torlińska Barbara
Trawińska-Musiałek Anna
Trojakowska Dorota
Tułeczka-Szkaradkiewicz Bożena
Urbańska Zofia
Urbański Wiesław
Walczak Katarzyna
Waliński Jan
Wdowicka Agnieszka
Wilk Renata
Wojciechowska Hanna
Wojciechowska Mirosława
Wolnikowa Bronisława
Woronkiewicz Kazimiera
Wosicka Agnieszka
Wóźnica Wiesław
Wójcik Olga
Zaborowska Maria

Zawierucha Janina

Magazynierzy biblioteczni

Choma Zofia
Dudzińska Maria
Dymalska Mirosława
Hajduk Lech
Jakubowski Krzysztof
Jańczak Grzegorz
Jeneralczyk Tomasz
Kaczmarek Łukasz
Koppa Iwona
Krajewska Lidia
Maciejewska Arletta
Mąkowska Maria
Mozoła Stanisław
Muchowiecki Piotr
Ochocki Maciej
Pacholak Katarzyna
Piasecki Andrzej
Plewa Magdalena
Prętki Fryderyk
Rubach Krystyna
Sierański Przemysław
Skowrońska Grażyna
Sowiński Leszek
Wieloch Ewa
Wróblewski Piotr
Wyrwa Genowefa

Pracownicy techniczni

Beyme Waldemar
Borucka Elżbieta
Danel Jolanta
Drejerczak Jan
Dziwnik Krystyna
Łysek Michał
Malak Bernard
Nowicki Janusz
Surdacka Marta
Tomaszewski Robert
Ziarko Małgorzata

Informatycy

Bogusławski Jan
Ejchsztet Magdalena
Frankowski Paweł
Głębocki Jacek
Kamiński Marek
Krzyżaniak Piotr
Pianowska Beata
Raczyński Adam
Siwik Tomasz
Staškiewicz Mirosław

Pracownicy administracyjni

Anczewska Hanka
Bandurska Stanisława
Jesionek Janina
Konieczna Anna
Muszyńska Teresa
Prus Anna
Rozmiarok Barbara
Rybarczyk Zofia

Obsługa

Baranowska Teresa
Barczak Wanda
Brzeskwiniowicz Zdzisława
Budzyński Norbert
Bulczyńska Janina
Czekała Wiktoria
Dera Maria
Gruszczyńska Aleksandra
Klimczyk Małgorzata
Krawiec Anita
Łajdyk Wiktoria
Łakoma Krystyna
Madajczyk Jadwiga
Nadolny Tomasz
Nowak Bożena
Nowak Elżbieta
Nowak Wioletta

DZIAŁ WYDAWNICTW UCZELNIANYCH AKADEMII MEDYCZNEJ
IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO W POZNANIU
Poznań, ul. 28 Czerwca 1956 r. nr 135/147

Ark. wyd. 6,4. Ark. druk. 6,3. Papier offset 100 g/m², 70 x 100.

Format B5. Zam. nr 103/02.

Druk ukończono w listopadzie 2002 r.